

पुस्तक श्री कृष्णाय नमः श्री गुरुभ्यो नमः श्री गुरुभ्यो नमः श्री गुरुभ्यो नमः
श्री गुरुभ्यो नमः श्री गुरुभ्यो नमः श्री गुरुभ्यो नमः श्री गुरुभ्यो नमः

2.522
ASIA ARCHIVES

४७३
५५
स्वस्ति श्री गणेशाय नमः ॥ अथ योनिः वंशांतः सोयं अहं ब्रह्म ॥ ॥ इति वाक्यार्थः ॥ ॥ अथ भेदः
उत्पत्तिप्रलयनरुत्याः काललेशीन्यनरुत्याः सदाशांतभयाकाः चिद्रूपतजस्वरूपभयाकाः एस्तापु
रुषकनः अहंतमामिः १ मेरोमुक्तहृत्समभत्यापुरुसलेः एस्तातरहलेविचारगर्नुः अहंः मः वाधीहीरस्ता
हुः भनिजसलेजानलाः कौतापरिकारलेमुक्तहोलाभनिः जसलेविचारगर्लाः हेनारायणशास्त्रकोः
शानकोः नरकोः संसारकोः आफ्तावंशकोः कहिलेउत्पत्तिभयोथोः कहिलेसंसारन्याछः भंताको अं
तोहेनछः भनिजस्येधातगरिविचारगर्लाः २ हेनारायणः सतगुरुः सतसास्त्रः सतसंगलेः तेरा
अनुग्रहलेः मितन्याहेछः पारउन्ननाकोरस्तारहेछः ३ कौन्येकारणभत्यादेविः मांहाहुलोहाहान
मितन्याः एस्तासंसारसागरः पारउन्ननाकोगम्यनभयाकोहेछः कोहितेराअनुग्रहलेः दृढकिनादंजु
क्तिकोवहताः सत्यकोमलाहागारिः लाभहुत्याः पारउन्नन्याहेछः ४ हेनारायणः योसंसारभत्याः दिव्य
हुलोः असंख्याकालकोरोगरहेछः शास्त्रवेदपुराणः येयदकोऔषधिनलाग्याः काहिसुविचारिपुरुः
समात्रैवयधिरह्याछः कोहंसकोहुं संसारकोहोः भनिएस्ताविचारलेरः विवेकलेमात्रैलयेहुदरह्याछन

मि
अर्को जपाइले होमनाको थाहा रहेनछः ५ हेनारायण को न्यकारण भन्याः जस्ये समाहाः तेरो अ
नुग्रह भयेनः सब जन पुरुष भयेन भन्याः तस्ये समा सुपरतः शीतल छायाः उज्यालो मारग हुन्याः
हेनछः सदा अंधकारः अघोर तपता उहुन्या रहेछः एस्ता माहा प्राणिः वेद रक्षा छः ६ हेनारायणः
सज्जन पुरुष भन्या का एस्ता हुन्या रहेछः सदा से तोष हुन्याः दुषको भेदन जान्याः तेरा कथा हा विचार गर्ने
शक्ति सारेको भेदन जान्याः स्वचेष्टि रहित भन्याकाः ७ भाग्य शून्य भन्याकाः सदा पुरा भानंद रहन्याः ए
स्ता तरहेः भानंद गर्दोर छाछः ८ हेनारायणः शान्ति जन को रिति एस्तो हुन्या रहेछः केवल आत्मा दे
खिस्सको उदये गन्याः वेतन रूप माहा लयले ९ अविना नासिः सदा भानंद गर्दोर छाछः सज्जन का सु
खको अंत्यको जो दछः सतः रजः तमः श्रीगुरु ~~आद्य~~ आद्य गन्याको संसार रहेछः तेरा भक्ति गर्दु भनि भ
न्या पुरुष पति गुरु भित्र रहेछः तिरा गुरु जो रहेछः तेरा वराताः काम कर्म को नाश हुदाः जमगु
ण को नाश हुदो रहेछः द्रव्य को मात को नाश हुदाः रजगुण को नाश हुदो रहेछः आत्मा को र मन को
नाश हुदाः सब गुरु को नाश हुदो रहेछः ति प्राणि जो छः कस्का सर रामा जो छः जो को आधार पाधि

यातेसैकोनाशुदायेति: यसैगुणकोधरवनाउंछ: तेसैअर्थ: बारंवार: वृत्तिक्षयहुंछ: २ शरण:
व. जी: पाउंदैत: हेनारायेण: तत्वज्ञान: शतसार: तत्वविज्ञान: धूलज्ञान: तसैलार्अखंडज्ञानमनु
॥२॥ कोहिसनशिष्य: सत्साधुलेमात्रैपाउन्यारहाछ: कोहितेराअणुग्रहलेभापै: भापर: धूलज्ञानप्राप्त:
भयामात्रै: १० उपदेशकाकर्मले: भवस्थासमामात्रै: भोग्यगर्ताकोर: मानकापात्रहुन्यारहेछ:
कोहिपैतत्तशिष्यलेमात्रैतेरोगतपाउदारहाछन: ११ कोहितेराअनुग्रहलेता: विनाशात्रै: विना
गुरु: परमेश्वरलार्देवतारहाछ: आप्रासत्यलेआत्माभिन्न: आप्राबुधिकाहिदेमा: खेल्दाआनेद:
गदरहाछन: १२ समैप्राणिजोछ: ज्ञानकोआदिअंत्यनपार्कहिले: कोन: कहिलेकोनगारि: अम्मा
प्रविना: सदासर्वदानाशुदोरेछ: एतज्ज्ञानकोथोरैभेद: पाप्रायति: ज्ञानधर्मले: संसाररुके:
नाशदेष्टा: गुणधर्मछोडनसत्कोरेछ: १३ आप्राकंठमोहोवस्तुभयर: नपार्कण: भ्रमण
गदरहाछ: भ्रमणनगराता: सत्यगुणमित्यामात्रै: पार्न्यारहेछ: आफुरस्वरूपकसै:
लेजोदोरेनछ: प्राणिलार्देवलेधर्जित: गन्याकोरहेछ: दैवदमन्याकोक्याहोमन्या

नारिपुरुसहोः कसैलेनारिनारिमंतंः कसैलेपुरुआदिभन्तंः जोदुविधाछसौदेवहोः ते
सैअर्चः विषयकासुखमाभुत्पाकाछंः पछि विषयकोविषभैनाशहंछंः १४ अत्यंतवुः
दिभयेभायानामावाविहिकनपदार्थछोदिः दुर्मतिलिदोहेछंः संकल्पगोरथोरदुषः
कोनाशहंछंः अशंकल्पभयोदेविः अक्षयसुषहंछंः १५ अस्तोसपनामांहंः शयवर्षकावा
तदेरियहिंछंः जाय्यापछिः क्षणमांहंनाशहंछंः तसैगरिः मायामोरुमांहंः विलाशगर्वाकोः
तनदुयायहिंछंः रानिजनकोसंसारत्यतागदंछंः १६ एगदेविदिविधादेविः संगतदेवि
रहितभयेः आफ्फावुछिमांहमात्रहेछंः तितिपुरुमात्रजियाकोधन्यछंः १७ जोनापूरुसतेएके
आत्मा मात्रदेविः वित्तमादित्तलसगर्नसहंछंः पाहिरुकाः ओंवांभिन्नजोदेछंः तेस्कोजियाको
मात्रधन्यछंः १८ हृदयेकोजोआकाशछंः तेस्कोनाशहंछंनविचारिदेखोः भापेआफचंगाः सभे
मित्याकोः भिन्ननभयाकोः एकैतत्वभयाकोः तेस्तोनिभयभात्मानजाः तनका आधारमांहंः भले
नी

१० श्रीः रूपाणिजतलेवर्थः सोवतागर्दछः नष्टात्माकहिलेपनि आहुदैतः जोआहु स्वये आत्माकहिलेता
१॥ शहुदैतः कविजराकाभ्रमणालेआहु आत्मानजानिः व्यर्थेसोवतागर्दछः १२ नस्तेयराघडांमोंह
सूर्यकाकिरणीआकाशजोछघडाकोनाशहुदैतः तस्तेतनकोनाशहुदै आत्माकोनाशहुदैतः तेहिआ
त्माभोंहो लप्रभयासराभानंदरहछः २० नजन्मन्तुः नमर्दछः नमन्योः नमन्याछः नमलाः ननन्योथ्योः
नजन्मलोः जगतकेवल्यभापैआफव्रलहः २१ विलारकहुंतोआकाशभापैहोः सस्मकहूतोपरमात्मा
आद्यभापैहोः शुद्धस्मः अक्षयः शिवः जोतआत्मादेखिअर्कोरामकोनहोः २२ अथवाजन्याप
निभापै मन्त्राणिनिर्के आपेमाआपेवयपैकांतभापनिआपेः २३ सर्वस्केषिवेसांतः आदिअंतमध्यव
र्जितः भावः अभावोदेखिमुक्तभयाकोरहोआहुब्रह्मछः एतेमतिगरिजोलप्रहंछः सोसराभानंदरह
छः २४ एतेछेडिः कामार्थः लोभार्थः अहंकार्थः कामार्थः मिथ्यार्थः शितिकामार्थः रामभंछतः रामर्थ
रामभंतकराकोजोहछः लावमाएकहुंछः मूर्खभंछतः चांडालभंछः कामार्थः रामपनिभंछतिरा
थीतेवचनवोलहछः चांडालसेवहुलाहातेमूर्खलेपनिः आहुजिवजोहछः आहुजीवदेविबहुता
सेजोहछः नव्याधिनविषनआपततसंपतनकाया नसाया नसज्जननमूर्खः एतिकोनेकुरोपति

सत्यहितः मर्याभत्याकाकोहंभत्यादेविसत्यकमलिरासीरदुःखहोलाभतिडराउत्याः मर्ताकोभाअस
गर्त्याः नारायणकाभक्तमाहासत्यदाडत्याः तिप्राणिमर्षहंः २५ इति श्रीयोगवसिष्ठसारेवैराग्ययोग
प्रथमप्रकरणम्ः वसिष्ठ उवाचः ॐ संसारमाहाभ्रमणगर्त्यायोमनजोहः शंतदुःखावधारभहः हेमः
ततकाहं जोहः शीरकाणागमाहंसाशेजदुः तसैजाहजातुतभापैः १ हेमत योसंसारभ
त्याकोक सोहभत्यादेविः जसैचित्तेदेविः निमिषइत्यतिहंः स्राजहः तसैयोसंसाकोवासनाछोडिकनज
सैः भाकाशपिरभैरहंः तसैगिरिशंतभैकतरहंः २ योसंसारजोहकल्पनाहोयोकल्पनाक्षयेहोईजो
हः कल्पनाकोक्षयेहंः संसारभस्महोईजोहः हेमतयाहमासंशयैहः ३ जोस्तोगरिसर्पकोमणिः
दुःखापछिसर्पकोतासहंः काष्णमाहंकोअग्नीतजामैकाहंः जग्पापछिभस्महंः तसैगिरिस्वयेः
आत्माजग्पापछिः योसंसारभस्महंः हेमतसैलेपनिचेतेरतेसैभात्मामाहलयहोईजोहः योमिथ्यासं
सारकोः आसाकेतगदेहः ४ जोपुस्वहंः आप्तामनकाकल्पनालेडुःखकोघरवनाउहः योसंसारवि
रकालकोवेतालहोभनिचेतराष्ट्रैः कोहिबीषकलेप्रलयहंः ५ जसैवनस्पतिमाहंः वृक्षतेआहुः
कालछोईहः तसैमनुष्यलेपतिः जहंजउंभरस्थाप्राः तउंतउंकर्ममदहः सोभावमेहनजोईहः हेमः
नरक्षयोरप्राणि कोकातिफेरदेवतहः ६ अहोभाअपरेहः आप्तामनस्थामाहंभापैः मोहिः

१७॥ तमसखाधिरुहोरेहः अर्कोवाधत्याकोरेहः सर्वो गव्यायाको आत्मादेवतो रेहः ७ जौ
नापुरुसलेः योनाएपराको आत्मादेवतो रेहः सोनास्तिविहोदेहः जसैसमुद्रकामधमाहाः
गयेयानिभयापधिः कस्तारिदोश्रोयानिभंनुः सूर्यकाकीरणिमोहोमित्यापधिः कस्तारिदोश्रोः
सूर्यभंतुः तसैईश्वरमोहोमित्यापधिः कस्तारिदोश्रोईश्वरभंतुः नास्तिकिभन्याको आपेआपहोः ८ः
आफ्राआत्माकोकथनागरिआपेआपजो जोदहः अपुरेदधिआपैहोः सोअविनासिहोः २ जसैगारि
एवमंत्रकोरि कोरि लारिदितुः आपुरेदधिउत्तिहः ३ लीन्यादित्यादेउत्तिहः तसैप्रकारलेः अलस
हरीयाउभोगयोः आपेआपभलीगयोः १० जसैगारि दृषणमोहो ज्यासिजदेवाउतुः देवदुः आपुरगतकोरि
उत्तिहः जसैजलमोहो धुवाउठतहः आगोदधनिकोहिदेवतेनतः तसैगारि आफ्रापुठिकापी
यमोहः ज्यारेष्याका ज्यासुन्याका शयरूपमितिजोदः त्वआपुरहर्जोदः तिरौगुणमात्रेयतहः ११ः
जसैसूर्यनउदाउदेः अनैकतारोदीषिहः इदायापधिः आपैहो जसैअक्तहः तसैआफ्र बुद्धिउदाया
हः सभैहः आपैआहरेयतहः अपैहरेयतहः योस्तोकोरिसर्पप्रमसा मर्दजाहि मर्दहः सूर्यतेमराआ

हा एवमहोमतिथातेमाहजोदः मकेतमममनेतः तस्मैमनुष्यस्य गतिन जानिमुपरागदन्ः १२ः
यो संसारमन्याकोमोणभावलेकाधिरहंः कामकायादसेनदीरहंः १३ः जस्मैगारितसुद्रमाहजंस्कात
रंगदहंः तस्मैमणकातरगजदहं तस्मैतंगलाशिरगनुः १४ः आमु आत्माविक्रित सोपेवसुहंशितसेक
त्यगनुः अन्यसंस्कारमिथाः तपश्चिद्रयाजालदेषजागेर आमु आत्मा माहासयमे मानेदहंः १५ः
जस्मैवातपते आपुरिक्वानुवानुनखानुजोदेनः तस्मैसंसारकोमूढोमतिभयेर आत्माजोदेनः १६ः जस्मै
शुनकोविक्तिगदीपुरुषमरिजोहंयहि न्याकाकानदुष्टिजोहं तिनारिजालेपहिरणजोदेनः केरिद्वेष्ट
लागिक्तिगनयठोउहंः तस्मैपुरुसतेश्चिद्रयाकार्यतनाघनसत्तेनः ओंवालेभर्कापरमाधदेवतेनः १७
अज्ञानकोः स्वकीश्वरनागरज्ञानपहिलोभन्यः यो संसारअनंदमयग्रहंः जस्मैभंधकारघरमांहादिद्योत
वातदेकस्मैरिजभयपनिदेवतेनः तस्मैश्रीचटमांहांकत्तिचिजभयापनिः भज्ञानकाभंधकारलेदेवतेनः १८
यो आत्माजोहंः आकाशजस्तोनिर्मलहंः तवजोहंमायाहं तंहंमाविताइहेहंः संसारलेहा आत्मा हारापरा
कासधनिजातोः तिवतायाका ओंवालेदेवतेनः १९ः जस्मैसूर्यउदउदरनवेखराधरतिकाप्राणिजोहंः
तिका ओंमांकिरिमांहामितनजोहंः एकतलसूर्यमाहामितनजोहं तवप्राणिलेमेरा आगेसूर्यहंमहंः

जाहसूर्यजोहं तांहाकिरणिजोहं अंधकारमापेरिप्राणिपदं तत्वमिन्द्रंछाकोर्वर्णनगर्दहः २०
 तसैगरिष्यद्यहं आत्मापस्याकोछरतेसैकाविरणिअक्षरहं स्वघटमाहउंदाउंछ दोलोघटमाहमि
 लरहं जाहसूर्यभापेमात्माजोहं तांहाकिरणिजोहं जाहंततमित्वाकोछतांहावोसिपिररहं जा
 हामितेनताहामितेनः तयकिरिपिधारणनलागतुः जस्काकिलेतसैलाईगावनहुंदेनः एकैतसेनमः
 योफेरीअंधकारमाहपदः २१ शास्त्रविचारणलागणशास्त्रकथनलाग्याकीहिलेसयहुनुः आत्माअविनासि
 छतेस्काकिरणिउंदाउंछ शास्त्रदोडिकथनादोडितत्वमानविचारणनुः तत्वदेविसंसारहुंछ तत्वदेवीले
 सिवेदपुराणसकलसास्त्रहुंछ २२ योहंसारजोनिमेवदिपताशघरिनिमासवर्षजुगप्रनुकल्पक्षराश
 रणउत्पत्तिप्रलयहुंछः आत्माअविनाशिहं २३ जसैपानिदेविचिनहुंछबुद्धहुंछ पुनवानिमातय
 हुंछः तसैगरिआत्मादेरिविष्वआत्माहुंछ तसैगरिआत्मादेरिविष्वआत्माहुंछ २४ फेरिआत्माः
 माहविष्वआत्मातयहुंछः २५ जसैमाटाकाकुंभमाहोपानिरहं दोरदावकोजोरनुयकैहुंछ घडावा
 तिरहंछः तसैआत्मापामित्यापछिद्वैषडाकस्तापनुकोतकोमभंनुः आत्माज्ञानविनाध्रांतिहुंछतै
 नआत्माज्ञानभासितहुंदेनः २६ जोज्ञानलेजोगिजोगजोदेनः पांश्वारआउनुजाउनुहुंदैरहंछः २७

य०॥

॥५॥

तो० ग

॥५॥

पुनकाहुंभमाह १०
 १०

जसलार आत्मा बोधहुंछः योस्थितिजोछः आसुरिष्टतुक्तलो आश्चर्यभन्याः जगत ईश्वरात् रामः जग
त उन्मत्तभयाकोसकः २८ रामसमात्मा रामपा उंछः सर्वसमात्मा विषया उंछः आत्माज्ञानविना विषकोरः
आमृतको विषपाईछः २९ जलैसुतेर भासुरूपजागरछः तलैसुतुभयेर योतननागरछः ३० ओफैरु
पभाईजन्मोः ओफैरुपजाईमन्यो भापुसोयेंछः ३१ जन्मोभन्येरमायालेदेखतेछः मन्येभन्येरमायाले
कातुतेः ३२ ससुपुहसकोननाशभयोथो ननाशहुन्याछः मायामाहासुतेरमायालेउत्पत्तिप्रलयको
भ्रमरागछः भापुतातासुतिरहंछः यतिचेतपाउदेनः मकाहासुतिरहादुनमेरा आधारकोईथियोः नः
मकोईका आधारधियाः मेरिस्वप्नामाहासमुत्सामनिः ओफै आकुरूपजागी ओफै आयहुंछः ३३ रीति श्री
योगशिवसारे जगतमिथाः दितिपंप्रकरणमः ॥ २॥ वशिष्ठ उवाच ॥ जियकेमुक्तकहुंछः जेतैरुमाहा भयि
लालिदिनुरकतिरुलभयापनिभस्महुंछः तलै आत्मबोधभयापडिसर्वनाशभस्महुंछः १ उक्तसदकासमाः
धिलैः तत्तात्माईछः मोनिभदसमाधिलैः तत्तात्माहाशयलयेहुंछः तवस्थितिपाईछः २ एकैततगोरिशोतः
भैजोः जोगिवस्तछः सोब्रसकवचिसुबिहोः ३ जेतैसरकालकोपुर्णचन्द्रमाकालैयुक्तभयाकोहुंछः तलैग
रिः तसशोतभैजोः जोमीवस्तछः सोपरमेश्वरलोः ४ ब्रह्मादिदेवताः वेदादिसाक्षसभैलैः तलविदारगईछः :

य० ३०

३०

चंचलनभयाकाः सदासहस्रभाषाकाः संसारदेहिस्त्वयैतत्तुभैकनः वांतर्भात्यामाहालयेजोः नौगीदः ५॥
हृत्प्रलोपासिहः जेतैभारणेवर्तमाहाः मगरहं पंछिरहं तलैगारिप्रलव्रलमांहंलयेभैनि एजयरः
हनुः ६ सतभाषापनिः सखभाषापनिः मित्रभाषापनिः शत्रुभाषापनिः तिकाभस्तुतिः तिकानिरासुः
नलाग्यावहिमाहंजोः आकाभात्यामाहालयेजोः प्रयोजनधनैः ७ मित्रसितनलनकाभर्थ
भन्वादेहिः जेतैसर्पलेभकोसर्पदेखैः भकोप्राणीदेखैः मदेवदिवदेकागलाभनिरहंलैभाकेः
नाशहं ८ तलैमज्ञानमाहाप्रवीराहं एकयातवोलेखाहोभनाभन्वाताः योशरिरमोकोभागे
हमोहोपहृदनाशहं ९ जेतैपट्टिकोखंनिर्मलहं १० जौनरंगदेवारिहं तलैरंगहोईजोः
१० तलैयोभाषापनिर्मलहं त्वजौनकर्मदेखैतौनैरंगहोईजोः तयः लयेनलागैनेरहं ११
जेतैरकिंयहं १२ दिनरत्रिजाहिहं नउरायाक्यारुत्रिज्यादिनभंनुः १२ तलैवहिरहंतिहोदिभं
तारसुभैरहं तौहोदिनरत्रीकहं नभाषुवित्तउराउहरयोः कालकलावित्तहं तलैभर्थलेजो
गीरकैतसभैशांतरहं दोरदेखाताजोहोदेषतहं वलिमांहं वित्तउराजोः दोस्त्रोलाईविचाः
देहभाषुगतिहंरईजोः तलैभर्थलेयोगिजनलेभकर्मभैकशाभात्यामाहालयेहं सोभाजा

लोसंसारदेषतः १३ जलोहेमकागहनागालनुरेकरिकर्मलेनयनाउदैः जुगजुगउसैरुंछः तल्ले
योमनुष्योकोतनदुघापदिकेरिमितैः नः योवैतन्येहपभापुः भगवांकल्पंतसम्मश्रुतिजोः वा
जन्मोः वाः मन्मोः वाः पशुयोनिफलकोशयभयापदिः आपेभावेजगत्ताः आपैकर्तोलेकर्मिभपेरः जस्ता
कोतल्लेगरिकतपेरः वित्तारहोलाफेरिगूमायाचारवारयुसैहोलाः १४ जोनासमयमाहजानप्राप्तभयोः
आफ्राभाकाशआत्माआफैलेदेवोभन्याः विगतिसिततनदुघापनिः सोपुरुसप्रल्लोहोः १५ वाजन्मोमुसैः
६ः किंवित्तांशतनभगोदेसिक्किंवितकोहिधुभनिआहुअंत्यनपायामात्रः १६ गार्कापाईताजाहिश्चि
७ः मधकाविपौहिः सुमेरुपर्वतध्यानरभाकासमुहिमित्रः जतिवालिरुंछः अंगुलकाअंतरजतिरुंछः
तत्रैः १७ शोशोरपनिः त्रिभुवरापनिः श्रीरासरीधः श्रीरापनिभोतोरैहोकाः उपमाकरुकरुनहुदैः नः
निरामयः निरालंबः निरामयः निरुधारः आपेभापः १८ आदिशुन्यः अंत्यशुन्यः मध्यशुन्यः पटशुन्यः एः
सकोगतियसैः १९ पुनभादिपूर्णः अंत्यपूर्णः मध्यपूर्णः पटपूर्णः जसैवगामोंहोपानिपूर्णः
२० सस्तोगतिः शून्यकारपूर्णकामध्यांतरमाहाः आपेभापः आपेभरिहैः २१ पूर्णहुंछः आपे

वेणुहंकरं न्यदेष्टुः २०: सुतच्छरसोऽंभनिवाकाथमाग्रप्रकासहंछः ओम्प्रेवत्तुआपैलपुमैःआ
 केरेखोसोमूभाहोः २१: सोमावमेदिनिग्रंथिभयोसोमुक्तहोः २२: वायानिर्वाणस्यैचित्तकारिप्राजः
 स्तोसोमुक्तः भंकारादिमायातन्मगरिसंसारकोवासनात्यक्तगतिः ओजोगिधिरहंछः संजोगविजो
 गद्वैजोरिसमाधिमासुरदेवदुः सोजिउहैमुक्तिआपेआपः २३: जलैआक्राकुलदेविदूरभयापदि
 आसुचेशिवमुक्तहंछः जलैतृणादेविगहनलेघतहंछः परेतृणादेनः २४: तलैरोगदेविमोगदेवि
 मित्रैरिवसंवदेविमत्तुजन्मदेविकायादेविनिरामैःआनंदहंछः हृद्यताईयत्नगोरूपसंनभयैःआः
 प्रसुप्तिमासमैःदेष्टुः आकाशवर्तिजोरसासक्तः उंधीतालुउंधीनाभिगारिः शैरकाअंतरमाजोः
 जोगीरहंछः सोमुक्तआपेपरमेस्वरहोः २५: भक्तिभिषेसमाधलापरः मतमामतमधिः हृद्यदेः ॥१॥
 विअर्कोरेत्तोआसदोदिजोजोगीसमाधजोलाः एकमासमाः अथवादिनः ४५ मासुक्तहोलाः २६
 अन्यकर्मनास्तिः आपूनाआत्माप्राहआत्मासाईजोनाधीरलेखंधनगर्लाः सर्वनासिमोक्षहोः किं
 चित् अर्कोनास्तिदेवेनआपूरमनमाग्रदेष्टुः मनमनैआदतुजवधिरभैसांतसागरहंछः तवतेः
 सैआनंदसागरमाहः कोहिआपैआपचैतन्यरूपजतंनहंछः सुयाकोजाग्रहः त्योआनंदसागरपर

०जो

११

॥१॥

मरांर माहालवहोईजांछः २७: तवनिर्वाणः तवनिप्रिती नमोशनभासनअंतरिक्षनपातालनपृथ्वि
इतिकोनैकुरोडः मिथ्याः क्वातवमन्यादेविएकैभासामात्रः जांहांजउंजउंमंडे सोतेसैभासाले
मंडे अकोरोत्तोडभन्याकोजो जोगीभासाकोशसुगर्भः सोमोशकोमोशैभयोः २८ आदिनअंत्यविः
ततमानेदः कल्पनादेविनेएभयोरः एकैएवंः एकैरुपैः द्विभावलेथितिभयाकोडः कोयोंविहितः कस
कोमुक्तुंछः २९: तसैकारणालेआफेआफजानिः मनसार्वाधनुः मनैलार्प्रसेनरावतुः रामजोभंडेसो
आफेहो मनैलार्वस्यगन्योसोजोगीमोशभयोः जोभयोतेसैलार्जितिभयोः जोहोलातेसैलार्जितिहो
लाः ३०: इतिश्रीजोगवशिष्टसाजिवंसुनित्यतयेप्रकरणमम ३॥ ॥वशिष्टउवाच॥: मनको
सोभावमेदिलपहुंन्याउप्रापुमंडुः एस्मनकोत्वभावजोडः मरेरिवपोभकोकोडः भनिसहस्रकोरि को
कल्पनालियारधाडातडः जौवैतन्यारुपसोयंअमलेरलोभयेरः आफुडुः त्वपाउंछंयिंडकोनाराहुंछः १
जसैसमुद्रकालरुतिउठतडः जसैपानिकोगतिउंघोवहिरहंछः तसैनोरिएरुसद्विभावः भयोरकलयः
नाकोशक्तिमात्रभयोरवहंछः २: तस्मात्कारणात् तसैकारणलेव्यावतदेवतोगरागधर्वः अनैकाजी

क. जो
॥ ८ ॥

धर्मैक राघव घट मातु भापै जाफ भयेर कल्प नागईछः ३ः जसैवन स्यति मातु राछा ला गछः वा
युव हेर सांम्य हुईनः अधिक प्रवलहुंछः तसै संकल्प गरेर सिद्धि को वृत्तिहुंछः और माया वि
लारुन जांछः संकल्प ले सांम्य हुईनः ४ः जसै स्वप्ना मातु मईर जाग्या पछिम परिण दुषा ल्य प्रादे
ख्या एलो भंछः तसै सोमन को ल्य प्रा होम नै रेखि अकारि स क ह भवराः उरये भयो जाग्या य ॥ ८ ॥
छि को हिन को हि आये जाफः ५ः तव आत्मा मातु आत्मा को भापै ले दर्शन गर्नुः ६ः तन लाई
प्रोवतत होई न भंनुः तव योतन भंनु हो आये मन रा म होः ७ः अग्रं एतन मों हो सोयं मर हा दुः
पोतन मे रोरे न छ भनि प्रतिमं बले मन म नै विचार गर्नुः ८ः भावना छोडि विवेक ले मागै ल प्रहुनु
९ः यसै उपाय ले निका म भयेरः एकांत भयेर म नै लार्खे धन गर्नुः आये राघवः १०ः मुनै ले
संसार खोयो म नै करता भयेर वेरुः म नै आये यरु स हो म नै भांके नारि हो म नै ले लोक भ लोक
थो म नै रामः म नै दूर म नै मोक्ष म नै धंधः सरिर ले नग-यो थो नग नोछः ११ः कोहि जाग्य पर
दा ११ कमजा गेर गर्ना निमिषाः अति सती संतोषिता भाता भापैः संसार भेद रा वित्सार भेरे छ मन
को सिखायु तन को सिखाहुंछ मरा को सिखाहुंछः भुवर रा सिरा अर्को कर्ता कोछ जो जा न्या ले ते ते ता

रंयलगरि आक्रगतिमाह अफेलेपेनुः १२ अर्कोरामधमन्यादेविः धकारकोपासनाले
 पाधिहिंः अर्कोकोहिंनभन्यादेविरोलोअधरतामैः तवनिर्मलंछरः आफैआकमोसहं२३
 क विवेकं जसेवंद्रमातेअप्रजकतालियेरः श्रीरापराभयेरध्रमं६ जैसैमरिलेमहत्वांउरले
 तैमहकोमोहलेमहरीकोनाशहं६ तैगैरिमनुष्येलेआक्रात्यमावलेप्रोतनकोमोहोकोभोडोतुत्यायेर
 विषयलेभरिकननाशहं६ १४ आक्रामुषकानिरंतरमाहविजभयेरः तस्यारिदोदिदियामाहप
 तेगहोमिहिसाजाहिंसतारहोमिहिं६ बोरवारुंइहोमिहिं६ गर्धः कोहिविताहमधभनेरः जसेगरिः
 सतियरुसकोमोहलेहोमिहिं६ तैगैरिसतिगयेरखापराथयाधुमिवाहिगाउठेः कातमन्याका
 पनिभाउं६ मिथ्याध्रमं६ १५ आक्रायुकाघटमाहा आक्राघेमाहजसलारोमभं६ मिंनहैनः
 यवैरुगधः योहोयापोभन्यागुमयोः पाहगुमायोथोभन्याव्यासमायोः एतआत्मादेविकाः
 लकोधः धमन्याकोहोः आक्राकल्पनालेजाहोशहं६ ताहाआफैहोः आत्मादेविपरशयकारिको६
 १६ तवअर्कोछिपनाकोसकानएवेरः धिरभैकनसकलत्यभागेरः वित्तआत्मायेकैएकभैरुनुः १७

उदे७

जैसे ठहरि न जाये विन मछे छे छः सुत छः शोहं ~~संसार को बंधन पाउं ऐन~~ शोहं स्वप्नो देवते
नः तैसे गरी शोत भये श्रीगुण देवि हित भये वाहिर संसार भुले भिन्न स्वप्नो मे ठहरत यम
न को लये छे १८ जैसे गरी हिरा माहा पानी मिट छः जैसे गरी पानी मां हो धुतो मिट त
तैसे गरी आत्मा मां हो मन मिलावरा जो छः मन को आत्मा को एक भयो सो भाई भाय १९ अ
नामि पुरु सन ना शरि न पुरु स दु न से नेरा अथवा वाधिये न भन्यो देवि विन मन र संसार लेप निजो
२० आपु लेप निजो छे तैसे विन लारि पांधनु कसातरु ले भन्यो देवि जसे वायु आउं छरु २१
लारि लारि दिछे जो हो जो हो वायु लान्ता हा मार पात रुत छे २२ तैसे जो हो विन जो छे ॥ २३ ॥
तां हो तां हो देवि चले न जो छे जो हो वस्यो तां हो विन गयो भनि जो नु २४ जैसे हात हाते मिट
हात हाते ले पिडा गढ हात ले हाते समात छे जैसे हात हाते तो मिट छे हात हाते पिडा गढ जैसे
अंग देवि अंग जमे छे अंग मा अंग जो रिछे अंग ले अंग को पिडा गढ जो न ले तो नै लारि पांधनु
छे तैसे जो हो विन गयो तां हो मन गयो भनि चितै से मां नु विन लारि पांधनु मन ले मन लारि पांध
तव आत्मा माहा लय छे २५ एक विन लारि न सक्या धनो उहात से उठा आपनि स सुं प्रहा

तैलेकालमोषनिः कोहिगौगुणलेखनाभः प्रोहिह्रयापनिः कोहिमूढामतिलेआत्माछोडिध्याः
नगन्यापनिआमरागतमाजोदेनः लोककागतमाहजोछः नाशहुछः प्रयोजनदेनः ११: एकैछयेतो
मनदेवानिरेजनदेवाः कसैलार्जितेरः सर्वसिद्धिराताहुछः सिद्धिराताहोः १२: आपेदिछः आपेखोछः
अनेअजोभनीफलशेषमात्रहोः मिथ्याभ्रमेछः १३: कल्लोनीफलद्वभन्यादेविः जलैपानिमयेर
पुतहुदेनः वाजिअलिताईः नीतरिहरपुत्रहुदेनः अनेदेवतासेवागर्भालोइतसैनिर्पलछः १४: मन
उद्वेगभयोभन्यादेविअउनुजोउनुः क्षीभक्षपहुछः आपेभापव्रतनामिहुछः प्रणिजेगालाईवि
भुवनलाईअदिन्यामनेदेविअकोदेनः तैसैअर्थसैसगतत्यजिकनः आत्मविद्याविचारगोरः मनैलाईः
रोधनागनुः आहृत्साकाउप्रायलेपनिपरांशोतहुनुः १५: मनजोछः पूर्णमनसापर्णप्रयापछिः संता
इ १६: ओछः अमसागरहोछोछः विषयेलेखाप्रेनः अन्यनसान्यनकिंप्रयोजनेः ममलाईधिरगनुकल्लातरहने
भन्यादेविः मरेविअकोदेनः आहृत्प्रलपतिभनेरः मनरछहुछः आहृत्मिननमैकनयोसमैएकः
अहं ब्रह्मनिः भगवत्कजल्लोनादगोरः तातामावित्तलसुमैयकैतसभयापछिः मनकोतयहुछः मुमहुछः
१७: गोविजभनाकोपल्लोवीजछः अहं कामतिसंगजोनुः एकैहुछः योफुः वापछिजो-याकोछः

१००
११००१

जोहोचि नमि स्ये दुई को ये कहें छः सर्वत्रः २२ शिष्य मन्त्रा को चित्त हो पखुल मन्त्रा को आत्मा हो २३
आफे आत्मा माह भाफे चित्त जोरि जोरि छः नित्य शान्त अनाम पुरुष मोहः २४ जसै रवा ठाव को वि
खा यल से सुविद्या मा लै जा रा शरण मा न दुष कहें छः तसै जेल से तरे ला गे न्या निमा श्री दुः ख कहें छः ताहा
तये भयापछिः फामाने अपे आप भयापछिः कसो ना स कहें छः को जन्म छः २५ रति की भोग यसि ॥ ११००॥
सारे जोग मन लये नाम वधु प्रकर नाम ॥ १॥ यसि उवाच ॥ वासना पीये क कहें तम सो आत्मा हा-
विचार गुनः मको हं स्यामि को हो रूप को हो मेरे गति क लो कहें छः १ मय सार स्या दु मन्त्रा देखि को वि
सह जो कहें छः कोहि अंत्य न पाया को दु मर शर कहें छः जसै दु मोरु शभया काड़ा व मा क ति दा छ जग्या
पनि फल दे फल दे कहें छः विद्या कहें कहें छः तसै यो चित्त दु म भाफे आप भया को छः एतु का पिर
आ प्राणि कहें छः जो कहें छः ता उर जो कहें छः तसै का स ले जो जान्या प्राणि ले फल ना फल ना को वासना
को दिखि चित्त का शलार् स मा ति आफे आफे पट माहा ल य कहें छः तव भाने तय विदने २६ कः
११ आत्मा तरु ले विरुगनु मन्त्रा देखि जसै गरि अरि ना मोहो भाग्यु यो विरि कहें छः २७ तसै मरि वि-
को

रंभणेर पूर्णं गरिध्यानसे विचारगर्तुरः आदिआत्मा आत्मा समविशेषगर्तुरः ४: फेरियस्तात
 रहले विचारगर्तुरः शानकोत तत्त्वज्ञानगर्तुरः आत्मा विद्याले आत्मा को चारगर्तुरः जोगिजन निरंतरः
 आत्मा माहल प्रभै आनंदगर्तुरः ५: विचारगरे असले मनको स्वभाव विपाउंछे: प्रला विस्तृति विचारि
 देवता संसारमा होमाया येका तत्त्वहं: स्वयं भिन्न नास्ति तव अवैराग्यं भिन्न भया स्वगित्तंछे: ६: ६
 रादिक पात भयं धितिरा विरहेछे: कोहि मूर्ख प्राणिले भिन्न भावलो मज्जरुंछे भिन्न देवादिरेछे: स्थिति:
 २५ फाररा फेरि आहु भावना नाशुंछे: जो भगवान् आहु सये होई जोछे: जो सैव सो भापुछे तले वडो रा
 ताछे: तसै को रागले: असले भापु भगवा लाई पांउंछे: तव उले भावहुने जोछे: तव सै सारले भौर:
 सै जोरछे भनि विवेक पाउंछे: असको वासना उदायेर ब्रह्मज्ञान तेजु सभयेर: जोले पानि मोंहो पानि
 मितछे: तसै गरि मति मोंहो मति मिलावतु: पुन वासना त्यसु गोर चित्तमा चित्त जोरेर: प्राण लाई
 रोधनागे पाप छिई सा पूर्णछे: ७: सत गुरु सत सास्त्र साधु संग तेले आत्मा सते परम ए आउंछे न चित्त
 धिरहंछे: तेसदिन ईषिर कमात मोंहो: अथवा दुइ मास माह ध्यानका अभ्यास हो स मा विभया पछि मलाई पाउंछे

संसारकोयवहायुमापि संसारकोयातनालेभ्येतेथात्तैनः शानदृढः प्रोमेरोतनहोईनभ
नित्तनकोआसाछोआदेविः सर्ववस्तुकेनासहेछः २५ तवदृढेछरशोतभावलेयोतनको
हिसिताहोभनोरजोभयोरः जोचेतनेरुपशामपाउछ तवविषभामतुहंछः अमृतकोविषहंछः
कोहिसत्यभावलेसंकानराधिकनः शोतभयोरहीविदेहीकेहिजोदेनतयउसपुरुसकामना
सहेछः विपरवाहंछः आकुरक्षामरिजोछ जोत्योभन्याजोपोल्हसोहंछः १० कोहिसत्यभा
वोदेहिजोछविदेहीरेषापछिः आकोशमोहोलयेहोईजोछः शून्यहोईजोछः तवतेः
सजोगीकासुखदुःखजोछः जोघटमोहोबोलन्याकुटाभक्षरजोछः सोप्राप्राहनेरोहृन्पासः
प्रोदेविजोछः सोरकतत्वहोईजोछः तावशामपाउछरामबहेछः ११ सोदेहिभाकासहेछः काः
हाहुकाहोईननिगंतरहेछः १२ जोनाधिरलेपेरोदेहीहोईनभनेरत्यक्तगोरआसाछोउदेछः
आत्माजोमात्रविचारगदछः अन्यकर्मनास्तिछः सोसर्वनाशिपुरुसहोः १३ संसारकोवा
सनादेविनेरभयोरः तमोसहविशयकोयोतनप्रसक्तनमोहोहोमेरः जोनासाधुसेप्रसक्तमाहा

१० जो
११ जो

॥११॥

समाधत्ताये शांताभयेरजोनीगीवत्तुः सोभगवांकोआनिहोसोयंपुरुतकोआत्माआयेअः
विनाशितोः १४ः सर्वत्रएकयोवो उचेतेउवासीहंः आत्माआगयातेसैउवाहोवैः कोहिसानिज
नतेरंस्वरलारपाउंछः तयसितलानेदः १५ः पानिकाजलोआकारनभयाकोसैरेस्विहरहितभयाः
कोः भापैआफभतितस्वरूपसभ्यतेसैशयेनास्तिः संशयभयसंशमाडुयोमाहतापभयाकोः
विषयसंन्याडाछासायन्यापुस्तोसंसांछः प्रसैसंसारमाहतामकाभक्तः एमकोनिरूपरागद्वेषः
तलारंशितलहंछः संसारलारविषयसंन्याजलोहंछः विषयकोनिरूपरागद्वेषसंसारलारंशीतलहंछः १६ः
इति श्रीयोगवशिष्टतारेजोगवासनायविषयेकंपंचमप्रकरणम् ॥ ५ ॥ वशिष्टउवाच ॥ जीनीनिर्मलपुत्रः
कृतिरेविवरकोवअहंअहं शुद्धनिरंजनः अनन्यपुस्तोआफुभगवान्छः भापैरेदिविष्वात्माप्रोदः
हिवारणागरेरमाप्रास्वरूपिभयेरः नरकमोहलो आफुआत्मादेवतैनः एहिआनेदविलासहोभन्येर
मनबुद्धिरेद्विप्रकोआभयेरः असत्येसर्वपुस्तो आनेदभनेयोहोदेविसुखअकोद्वैभनेरभंछः कोहियुः
समाफुभगवान्छभंछः सहेआश्चर्यमांछतेसलारं जीवहोभनिजानुं १७ः उः स्वभयामोहयोउः

५० श्री
११२

उदाउन्याउत्ताउन्यामाप्राः मेरोरतिपनिडेनक्षपपनिडेनः ६ मेरोरानेरिषिषो से
सारउत्पतिहेः मेमाहलयेहेः माप्रांसिपरअपरविरानेमारयपयदराजेकरतअहे
७ः सर्वभूतानोप्राणिनोः अंतरनिरेतरधिरभयेरु नित्यमुक्तसच्चिरानंदः प्रत्यकवैतन्यः
हयमहमेवअहेअहेनतामिः ८ः इति श्रीयोगसुतिसुतारे आत्मासननाथेष्वरमप्रकाराम्
॥६॥ वसुधैवकुतुम्भः ॥ अङ्गिनिहृणवाहिरयोतमासादेवन्माजोपुङ्गवः तेतेपुङ्गवलेवाहिरः
होपिभिन्नआत्मासाहेहेनुः जोवाहिरकोकरताभिन्नशब्दनुः वाहिरषलन्याप्रवितपुष्कजोहः
सोमिचरकतलगरिवाधनुः ९ः पुराहृष्टगरिदेवनुः वाहिरवर्जितगर्नुः कोहिथानकाभ्या
सलेरकसमाधलाग्यो जीवन्मुक्तः भापेआपरासप्राप्तमयोः १०ः वाहिरअनेकभिन्नरकः वाहिर
रअनेकदेवन्माः विलुलाईभिन्नत्याईः रकयोधरनुः हृदयेकोयोधरुधसः वाहिरन बडहृदयः आउं
होआसाहोदिपिधकोमोहत्यागिः तेकोनाउं आपेआपवैरगीः ११ः विलसगवासनाभारिसर्पा
सात्यभगररः वारकासमाचारयोस्तोहभनिजलसेपटमोहोकरहेः समाचारहोदि समारित्ताईः

नसजित्योसोचैसुगिभयोरायवः ॥ जस्तेरोरुमाहाः वहिप्रजातेगर्नुहोर्हंछः जोर्नुहः
कैहंछः तस्तेरोरुमाहामनतयगर्नुहः तत्वशुद्धिनोजनेयोधएकैहः योहोसोसुखिः ये
तोसखद्योडिः योहोमानकापासातेसर्वत्रयोधिरहंछः कोहिवलिपादुर्नसकजैजातः
लाग्वाकांछः तानकाएकलेकाद्योधभयापछिसुखिहंछः ॥ रेहिकारत्यक्तगोरः जस्ते
गरिअपीरेसुतापछिभयेलाग्दुः आकुर्किओंकोककोहंछः तस्तेगरियोसंतारेहंछः
चित्तलाफकोयेरआकुर्निफर्करः एकतलभयापछिधराभाहभयेकोनाशभैकनसति
हंछः ॥ जस्तेस्वपनामोहंभनेकरूपहंछः तस्तेसवेतभयेरभासवलजाग्यापछिः ॥ ५ ॥
अपेभापएकवलहंछः योसंतारहंछः जोहंछः देवतैनः ॥ ७ ॥ मदेविश्रासभासामयोकिः ग्रा
स्वभासारेविमभजोभनिविचारगर्नुहः भायनालेपोहंभयाकोहंछः भनिः भायनामेदिः
हंछः कोनतकोनमएकतलभयोः ॥ ८ ॥ संकल्पजोहंछः तस्तेलाइहंछः कल्पेया

१०जी

१११

जो

सार्धसमातिः मनसोऽप्यनजितीमनमनिहोः असंगसत्त्वसेदुभयोरकाद्यापठिः भाः
त्मातेभात्मासाईजीतेरे मनमुनिमनितेनहोः ९ जोनाभर्थसेसुखदुःखकाथरणभैः
कनः दुधमोहापानिमित्वाजोहिः तनमोहामनमिलायेरजुभयोररुन्याः केरिस्तालेडु
धमाहापोपानिदुःखाउराजोहिः दुःखाउन्याः सोदेहिरामहोः १० सत्त्वविवारगिरिकमांसः
कोरुधिरादिरेहः कलेवैतन्यविग्रहदिहिलेः स्वामिपोहाविठयेहोभनिजोदेनः त्यामितेमेः
रोदेहिः होमज्ञाहोदुःभनिजोदेनः अहिरकोतकलविजिह्वः देवताजोन्याबुद्धिकोहोभनिवि
चारगः नुः ११ सत्त्वोदेवतासभैजोन्या आपुनजानिहिन्याः देवतैकोदेवताभयाकोः सत्त्व
रमात्माकोगम्येहसत्त्वमंन्यापुस्तलेकाहनस्तोदेहिः मादकाढेलाजत्तोमनेरेवतुः तयेदेहिफो
गम्येहंछरपरमात्मासिरुः नृणांमनुष्यारांमनुष्येलेकोहिवलधुभनिः सत्यविद्यालेमात्र
वार्हः भंदाविस्मयेआश्चर्यमोदुः १२ कोहिद्र्याकाविचारलेः सत्यभावसेतेकोषवतपाई

दृष्टांतुः १॥

सर्वप्रणिनोऽयं सर्वः सापेक्षाफलहोमूक्तिरित्याभावनाहोः अन्येककर्ममाहाभाव
नु नागप्रादेविकर्मजसाराकाफलरित्यातैहोः मेरोहवसभन्यापुरुसले कोहियुदितेभेदगरे
रसर्वक मतेभगर्नुः अकर्मिभैरहनु भापेआपमूक्तः १५ इति श्रीयोगेश्वरसारेयुक्तिनि
यमो रसोऽस प्रमपकारणमः ॥३॥ वशिष्ठउवाच ॥ जौनापुरुसलेदेहिदेहिपृथक्भयेर देपालः
॥१५॥ प्रमोहा मुर्तिपत्ताजोहियितिरहज्यानिः विष्णुमगरियस्तछः पृथिविविसेषदुदाआपुः
कत्वयेभविष्यतिः एकैत्यपुंछः १ जौनापुरुसलेयोआत्माजान्योविष्णोगतपायोः तसपुः
आ १ हसलेसतारतिरकेछोफर्किआ आत्मातिरमनफर्कीहलछः कोहियुकासत्पभापेभापव ॥१५॥
लमोहोतयेभैभानेहगर्धः २ जडआचमैषटमाह शरः रसः रूपः गंधः स्पर्शः शितउह्नजो
जोरछः सोरावयहोः तैहैअर्कोनउजपूछः चमकोनामतेहोः तेहिआत्मादेरिषपरभापेआः
पवैतन्यरूपप्रलजान्योत्यपरमेत्यरः ३ जैतेयडोगभिरपुलछः तैतेयडोगभिर निर्णयेगर्नुः जैतेः

निर्मलं प्रत्यक्षं तस्मै निर्मलनामगर्भः ते हिरामहोते हि विदुः ४ जौनाय तले जौनाय तान
तेऽप्येतत्तज्जो जारुः जान्यापि जौनितिकर्मद्वयभगर्भः मुक्तिर्येषां सागर्भः एहियोगमु
क्तिलेमावहि मुनिभ्योः सनकसनेन्दुनः पुमाराका कुमारः एहि जोगने शिवभाषे भाष्योः
गीजो भयो जोगजानिभयोः जोहोता जोगजानिहोताः जोगदेशिकतादाता भर्को दैनः रेहि ॥
हार्वाधिद्वयभयेर मनसा रजितिः सस्तसस्तमनकापारितासरी भाषे भाषयैरुनु ५ योहोमाः
साजो भाष्यप्रत्यक्षः आश्रीयानी किं वीक्षि नन्देनः सानपनि भिन्नन्देनः सानक रतापपनि भिन्नन्देः
जस्तौगर्भतस्तौहः ६ प्रत्यापि हस्तियादि ईन्द्रादिरेव ताते जस्तौ जस्तौ जोगगर्भः तस्तौ तस्तौ प्रा
तमया कोयः तिकोयटमोहो मभाषे ७ आपदुः ७ अन्ये हि सर्वप्रतानोः प्राणिनां विद्वद्भाः
फैरुर्लदः भिन्ननास्तिः ८ सर्वविश्वसंसारभरपरमात्माः भव्यं सोऽयं न भूतो न भविष्यति न
होत्वा भवि अन्येनादि भाषनास्तिः ९ एवंप्रत्यक्षविशकारैः सर्वमात्मा माहाभरदिनिका मिनिजोः १०

इतिमात्रजो जानताः नमो नमो अर्कोः जोबला आये आपनि रं तर नउदेगः नउया त्या सर्वत्रः
आनेन पूर्णः ११: ग्राह आत्मा का संवेधते सामान्यः सर्वदेहिमाया जोगियस्या कोधः तेः
जो: सेजोगिताई सवधान गरेरः आत्मा तय भयो सो आत्मा अर्चने भवति: त्यै आत्मा को पूजा भः
प्रो सो आत्मा से तुह भयो: १२: इति श्री जोगया शिह सारे आत्मा अर्चने नाम अष्टमं प्रकरणम् ॥ ८ ॥
१५ ॥ वशिष्ठ उवाच: ॥ अस्मिन् योरे हि जोधः इन्द्रिये आप भया को भा कु लोप भया को: इन्द्रिय
पोषण गर्न्यार इन्द्रिये विघात कर्तु न्याः स्ता तन मोह जीव जोधः मत ले गुठित भै कन वाधिया ॥ १५ ॥
कोधः अये सो ये भनि रंति भावमात्रधः एवं सर्व विरा का शधः वन पूर्ण घट घटधः जति
संमधितिरुं धः तति संमयो जीवमात्रः स्नेह कोरियो वरुधः माया को जोति मात्रधः भा
तै सै माया मोहा किलार गयो: माया रूप रदो: १: अनिरस पृथिवि मोहा चार जात ठं भं धः कः
सनेर को: का का वनायो: ती जात वा स एधि का वी न य ठ ता धः त्यो वा स एण को हो: २: मुद्रि धः
का क मि धः त्यो मुद्र को हो: जो हो तो हो सक स य ठ ना द वि र सो हं म दु: ति चार जात को हो धः आ

पेजिउतरम्बरः ३ जेत्तेलवलेकेहिजोदेनः रुनाकोमात्रकस्यर्द्धः सरिरकलक्षेणजोदे
नः ४ तत्तेपुरुसलेपनिअसत्पसंकल्पलियेरभ्रमणार्द्धः मृतामतिसेजीवदेवतेनः ५ जे
त्तेइसमासमाहोवालवगर्भमाहासिद्धिः आहारमाताकागर्भकोतेजः पैराभयापीडुध
माहोसर्द्धः कोहिमाताकातेजपूनर्यललेभपेजिउठः ६ तत्तेपुकारलेआत्मादेविदेहिभयोः
त्योमृढमति।लेविवेतभयाकोधः तत्तेजललेउलदाउलटैसमाईजीवमाहोलेषुनुः जीवजो
होआपेआपआदिः ७ जत्तेअजिगरखेमरेजातरुत्तेहोभनिनिर्भयभैथातेआहारषोडः भ्रम
देनः तत्तेमाहादेविनेराभैकनः योआपेआपथिरहोभनिः जीवलाईधिरावनुजीवलाईसख
डः खः कडुदेनः मायालाईसखडुः खलागुः ८ जत्तेसागरकोपानिरुः अन्यनदिनालाकोपानिः
येवैहंछः कोहिसंजोगवाठधरसागरमाहोमितरुः विजोगपन्यासकिजोछः तत्तेआत्माः
कोरदेहिजोभेददेनः कोहिसंजोगजान्याआत्मा माहोदेहिलारिजोछः विजोगलेमरिजाछः

जो
१२५

जैसे सर्पले का बुलिके छरसूतहुँदेन शहि दुःख प्रहि प्रमणा गर्धः तैसे तनहुँ छेरसूतहुँदेनः
को मुक्त हो का हा जो छ को दिनुः जो दुर्मति ला ग्या को छः छै छै ते ते गरिभुमंछः ८१ जै
सन एकहुँछः गहना अनेकहुँछः तैसे आत्मा पनिए के छः अनेक अनेक भाँति थावर जे गम
हसहुँछः ८२ सुर्य चंद्र ले सि सहरः फलौल को वजी पुन्दरः माया का भाँडा अनेक भाँतिः
भाँतिहुँछः तैसे यो आत्मा कर्म को वक्रिय नायेर वस्या को छः काम का पिला सला गछः क
हिले शहिनुः कहिले वापें पुम जाँछः तैसे कारणा ले अनेक अनेक भाँति का पिंरा वनेंछः व
त्यति चक्रि देषि नेरा हुन जाँदेनः जै तो या निरछ तसका भाँडा मोहं रा मुरमी ले देन नै रै नै रा
हंछः ९० तैसे अनेक भाँति भया को पिरा पिराः भसार भूत्या को आत्माः भसान का भंघः
का ले एक कसौ रि सलाः ९१ जै तो आकाश माधुवार धुलो जाँछः सूर्य का किरणि छाव ताछः
आकास देषि हिंनः तैसे जो बुद्धि का विंय मोहं भी मुरा फारः भसानि कविता का यानिका गर्द ले

१२५

डाक्याकोऽतव भात्मा देवि हि नः १२ जलै नगि संगलो हो सवनुर लो हो मां हो भगि जां ५ त
लै गरि र निद्रा आदि विषय भोग मां हो भात्मा जो ५ गर्भ मां हो पनिते सै गरि जां ५ र पिण ५ ५ ज
लै विद्या को भंस जो ५ त लै फल ५ ५ अनि फल जो ५ जत्ता को त लै विरुधा ५ ५ को को हो देवि मा
उर जां हो तां हो आत्मा आफै कर्ता ५ १४ जलै राऊ अ द ह ५ देवन हु देन वेनु मा
कोर राऊ को संग हु ५ जोग लै देवि हि नः त लै यो भात्मा देवि हि नः १५ को हि ता
नग म्प जोग कावल ले त लै कोर आत्मा को संग योग हु न्दूर जोग लै देवि हि नः दुई को
भगि ३ एक भयो जोग भयो १६ यो देवि भन्या ज ५ ५ र सै को संग ले आत्मा पनि ज ५ भयो
१७ जलै पानि मां हो ग व नुर तौ हो भगि जा गै नग ल दूर पानि हु न्दूर एकै गत हु न्दूर
त्यो भगि को हो जा गे भ नु १८ त लै गरि यो ज ५ सै यो गि आत्मा योग कावल ले नः

अगाथादेशिदेहि का गतमोहो जानुः छंदः ते ते अर्थनेः आत्मापनि भसत्येचि ता
जउः सवदजउः सएपंदेयै तो जउः रामनाम गावै तो जउः आवै तो जउः जावै तो जउः संधुस
काविचमोहो भयि हरिपानिमा दुवायाकोहो जा ग्लाः शुर्वकाते जजलोपशाकोहो
इयलाः भौरपानि सोचलाः १२ः विनाजोग भानंद छेनः यत्नसे देवि हिंदुः जस्तायल
तेउपुदेविषोडहुनुः तिलदेवि ते तहुनुः काष्टे देवि अग्रिहुनुः गाई देवि एतहुनु ॥८॥
तस्तेयस्वलेः तरिरे देवि आत्माकोलाभहुनुः तव नारायण का रूपसे परे सिपरः आ
नंदसो भानंदोहो भानंदहुनुः २०ः जस्ते गरिफटिक कागे मनि राषनुरः फटिक
कोते जछाकिदिनुः जस्ते गरिधर्ति लाई अकाससे छाकाकोछः २१ः तस्ते गरिः

सर्वपदार्थमाहो इत्यस्मिन् षष्ठ्याः इत्यस्याप्यपदार्थाः आर्षेः आर्षेः पा
येन भन्याः इति पणि आर्षेः नः २२ः अंधकारमोहो यो तिकामं आर्षः ओहो आः
कैरत्नं भूतं तौहो नो तिले कया देशा इति नः तस्मै ज्ञानविद्यालेखकत्वरूपभात्मा
देशा इति नः आत्मा स्वरूपि आपे भयापदिः ज्ञानलेखानिरूपिदि नः आपे भाषे देश
ः २३ः जस्मै दर्पनमोहो आदित्यप्रकाशं नः तस्मै निर्मलभयापदिः बुद्धिका विंशमा
हा भात्मा प्रकाशं नः तव जसे मप्रिथिविथिरहं नः तस्मै समकल्याणकोमुत्तमैक
नस्वरूपि निरासामैः अमृतविषः संजोगविजोगकोरुभो गोभैः क नसदा सोपे भात्माः
उदये नः आत्मा अकाशनिरूपभयापदिः जिव आदि परापर आपे भाषे होः आदि भंते रति
तस्त्यचिदुपनिर्विकल्पः २४ः ॥ इति श्रीब्रह्मविद्याशास्त्रसिंहयोगशास्त्रे नवमप्र
करणम् ॥ २॥

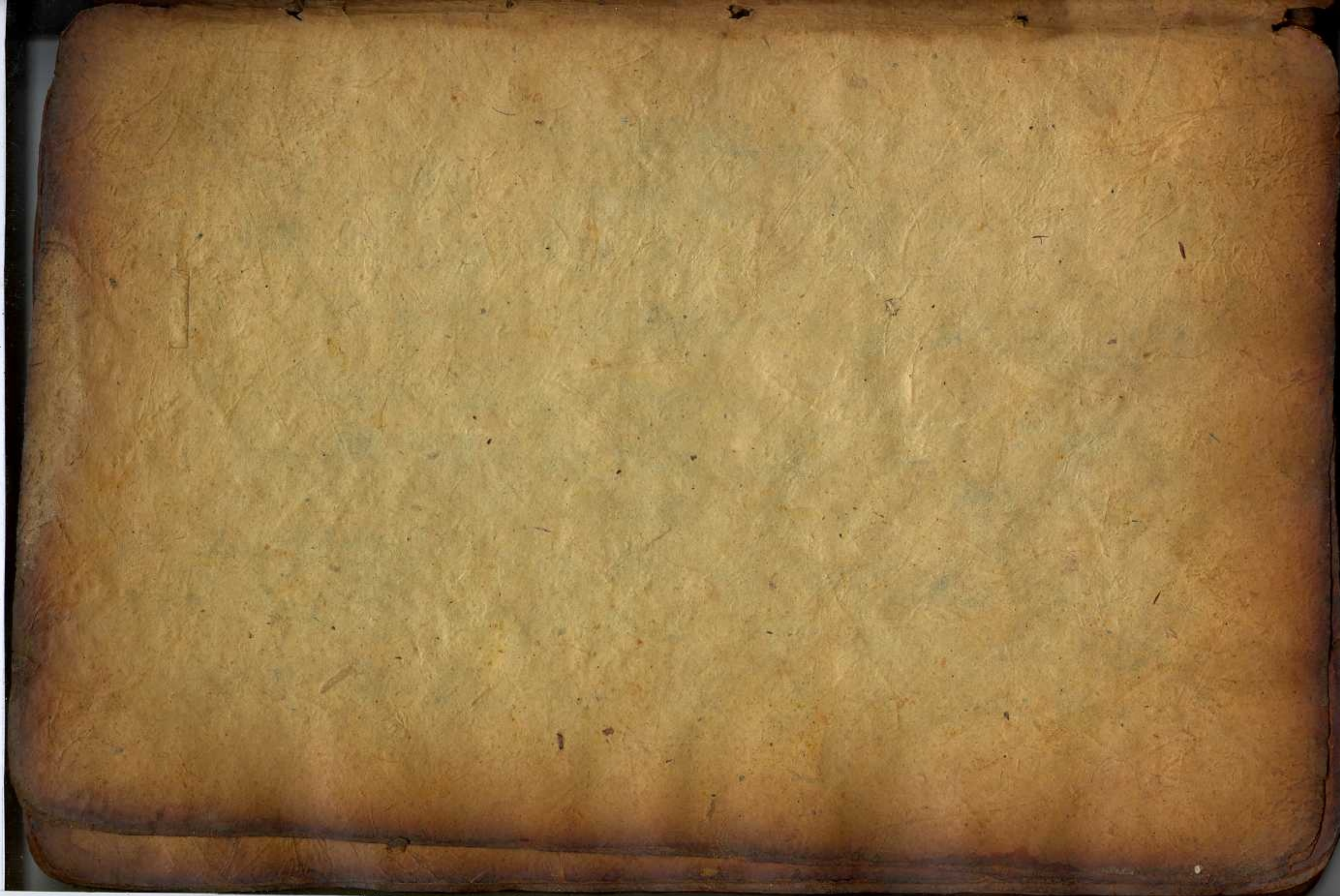

गानुको जग

बोला गार्ह — च उवा गार्ह — च च लोला गार्ह — च वा वा गार्ह — च
उवा वा गार्ह — च कुमा गार्ह — च वा वा गार्ह — च गुन गार्ह — च

मं सत्ता वार वा हि यु म अ दे ला गार्हिला उनु

ॐ नमो नमः ॥ नित्यनेमित्तिकत्वनानीधर्मकश्च वा द्वाय एतद्विरुपः तपस्याले पापक्षय
मयाकाः पुत्रकलत्रादिविषयभासकनभयाकाः कैवल्यमोक्षेकोऽशागन्या आपितारिः शक्तिः
न्याः आत्मयोधनामगुपजोग्येसोरः शंकराचार्य आशागर्धः १: तिर्थवर्ततपत्पाराणाः

स्वास्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ अथेकात्मने नमः ॥ तपोभिशीलपापानां शं
तानां वितरागी एता ॥ मुमुक्षु एता मये सोपमात्मयोधो विविधते: २: बोधोन्यसाधनेभ्यो

दिः अन्येककर्ममाधुरामापनिः मोक्षे विषयज्ञानमेव धर्मनिकरं ॥ नित्यनेमित्तिककर्म
तावित्तनिर्मलगराईः तत्त्वज्ञानद्वारमात्रपुण्या ७८: तत्त्वज्ञानेनामात्रले मोक्षे सिद्धिगर्ध
जले पाककृपाकाएतुलभां गेदितमाग्निभयामापनिः अग्निविनायाकडुईनः तत्ते तत्त्वज्ञानविः
नापिनामोक्षेईनः २: कर्मको आश्चर्यगतिः तत्तेले मोक्षे होला तत्त्वज्ञानले पावगनुधर्मनौलः

तकहंछः भक्तानेदविभयाकाकर्मलेभसांसितविरोधहंनलेः कर्मलेभक्तानजोदेनभक्तानन
गयामोशेहंनः तत्कारणलेविरोधिहंनतेहंनः हानलेभक्तानफालहंभक्तानगयामोशहंनः
जलेभंकारणविधितेभैलेफालहंनः अर्थातेजोदेनः ३ः मतितारिविषेलाग्याकोभात्माकसोरिवैवलः
होलाभनोलातकहंछः उवनिचतारिविषेरहानतोः भात्मातभक्तानलेगन्याकाशरिभ्यसतेयोः

हिताशात्प्रोशेफसाधने ॥ पाककस्येवहिचभानेदिनामोशेनसिद्धिति २ः अविरोधितया
कर्मनाविद्याविनिवर्तयेत् ॥ विद्याविद्यानिहंतेवगतिमिरसतचवत् ३ः अधिदिनर्या
हानात्तद्वैतसतिर्वतः ॥ त्वएपुकासतेसात्मापेचामायेध्रुपानिव ४ः भक्तानकलुषेजोव

होः भक्ताननातपयापदिआत्माआफैप्रकाशहंछः जलेमेघलेढाकाकोत्सर्पदेविदेनः मेघकोनासः
भयात्सर्पआफैप्रकाशहंछः ५ः आत्माएकैहंभनुभजोगेहंनलेहंनः आत्माहंभनोलातकहंछः
भक्तानेदविभयाकाकर्मलेभसांसितविरोधहंनलेः मजर्ताः मभोलाहंभन्याजीवकनः चिरकतसंभः भभ्या

जो
सगतिभयाकोतानेहं त्वोभक्तानफारनालेजीवकननिर्मलगराईआपुपनिनहहंछः जलैकत
कोराधमिलाजलकनसंलगराईआपुपनिनहहंछः ५: सर्वेसारअनुभवपुतक्षमप्राकोसंसारहुः
दोहंनसत्येहोभनौलातफहंछः भक्तानेभयाकाः कामकोधरिः छः माहुदोपनिंसंसारसत्येसागः सा
भनभ्यासलेकामकोधरिहएपामाहुदोहंछः जलैनिंशछः मासप्रालोवोहंछः निंशगप्रापधित्यः

५: संसारत्यप्रतुत्योहि
तगोदधिसेकुल ॥ त्वकालेसत्यवदोतिपुवोधेतत्यवदयेत् ६: तवत्सत्यजगद्भातिमाः
जीकारणनतंयथा ॥ यावद्भाताप्रतेवसत्यसर्वधिज्ञानमदयत् ७: ॥ ॥ ॥ ॥

अहुदोहंछः ६: अर्कोहंछः जोसोसंज्यासंसारसाचोलागः सवजगतकोआधारभयाकोअनः
आन्यापाधिसेसारहुदोहंछः जलैतिपिमासांभोतिलेहएकोतानेहंछः निलोन्यारिवापधिरूपः
जोतानहुदोहंछः ७: सम्यक्छः जगतप्रतेविषेमाप्रासेवन्याकोधः धनिकाहंछः सत्यतानस्यहः

यनित्ययापकसर्वविधेऽनिराकोः सत्तावहविधेः देवतामनुष्यपशुपंथिः स्थावरजंगमादिसं
पूर्णवेत्तिधन्याकाङ्क्षः योसंपूर्णहृत्प्रेमगतः वसुदेवविभिनैः नः ज्ञेयैः सर्वविधेः हारमकरकट
कारितं पूर्णप्रसन्नयंदः सुवर्णरेखिभिनैः नः ८ः सत्तुष्टोभकाशभात्मातेष्टगर्भः संपूर्णरेखः

सविदत्मान्यनुत्पत्तेनित्यविश्वोपनस्योताः ॥ यन्नोपोविन्नोपोविधाः सर्वोत्पत्तिकादिवत् ८ः य
थाकासोत्पत्तिविकेशोन्नोपाधिगतोविभुः ॥ तद्देशादिभयप्रतितात्त्रासात्केवलोभवेत् ९ः ना
नोपाधिवशादेवजातिनामाश्रमादयः ॥ आत्मान्यारेपितस्तोत्रसर्वविधेभेदेवत् १० ॥

द्विष्टकोवृत्तिगणउन्माः सर्वव्यापिर्इश्वरभाष्यमात्रासेवनायाकाः स्थलादिभनेकउपाधिविधेप्रतिविधेः
जरोन्नानाप्रकारेद्विधः ११ः संपूर्णरेखिविभिनभयाकोः आत्माकसोगरिनित्यहोताः भनैस्तातनित्यत्व
हंः ऐक्यकाकोदेहादिनानाउपाधिकाभेदेः एकैवलविधेः योजातिः योनामः योभाश्रमः भन्याभे
दगणपंथः सोभवलोएकैवलमात्रंः जल्लोमपुरसमाश्रमयाकाजलविधेः तितोविरोधानिलोः १२ः सभया

कायत्तकायोगलेः अमिलोः तीतोः पिरोः जलकहिंछः एतोः कलोः शेतेः जलधंन्यावेगहारपनिः त
लेवत्तकायोगलेपोहोः मधुरं स शुक्ररूपमाश्रमयाको जलछः १०ः मायात्तेरन्याकोः स्थूलोपाधिः
सूक्ष्मोपाधिमध्येः स्थूलोपाधिकं छेः पंचिकरणभयाकायधिविद्याधिः पंचधतरेविभयाकोपुर्वजन्म

आ-पो

पविं^कतमहाभूतंसमवकर्मसंवितं ॥ शरिरं सुखदुःखानां भोगास्यतनुमुच्यते ११ः प
चप्राणमनो बुद्धिरशेन्द्रियसमन्वितं ॥ अयं विकृतभूतोऽयं सूक्ष्मो भोगसाधनं १२ः अ ॥ ३॥
नाचविषानिर्वाचाकारणोपाधिहवेते ॥ उपाधिभित्तपोरन्यमात्मानमवधारयत् १३ ॥

॥ ३॥

काकर्मोनुसारत्वेन्याकोः स्थूलशरिरादिदिसुखदुःखभोगगर्वास्थानकहिणोः १४ः अयं सूक्ष्मोपा
धिकं छेः पंचप्राणदर्शश्चन्द्रियमनबुद्धिर्न लेयुर्न्याकोः पंचिकरणभयाकोऽधिविद्याधिः पंचध
तरेविभयाकाकोलिंगशरिरः सुखदुःखभोगकोकारणभयाकोपुक्ष्मोपाधिहोः १५ः कारणोपाधिहो
होः साचोदुपेकहिनसकिन्याजडनारिभयाकोः एतामायायाश्च समहिमेरलेः स्थूलसूक्ष्मोपपंचमो

कारणद्वयेन कारणोपाधिकहिंछः इति नव उपाधिकासाक्षिभया का उपाधिरेविभिन्नभयाः
का आत्मा कनजानुः १२ अनमयादिकोशविषे व्याप्रभः त्वेताः रूपलेख्यको आत्मा को निः
त्यस्यै नमनोत्तात नित्यत्वकांछेः अनमयेः प्राणमयेः मनोमयेः विज्ञानमयेः आनन्दमयेः ईमेदलेयाः
नकोसबन्धाकांछेः तन्कायोगलेत्येतो ह्यनैरेविंछः आत्मा ता शुद्धेः जते निर्मलपरिक्रमाहः निः

पंचकोशारिष्येगेन तत्तन्मये ईव स्थीत ॥ शुद्धात्मनित्ववत्प्रादियोग्येन स्फुरिको युथा १४ ॥
वपुस्तुष्टारिभिर्कोशैर्युक्तेषु भ्यावपाततः ॥ आत्मानमेतरे मुकुं विविधाते तुल्यथा १५ ॥
सरासर्वगतोप्यात्मानसर्वभूमिवासते ॥ पुद्गावेवावभाते तत्सर्वेषु प्रतिविंबयत ॥ १६ ॥

लोपितादिवत्प्रादिकायोगलेनितोपहेतोर्नैरेविंछः नितोपहेतो आत्मा छेनः ७१४ः संगरहितभैः आत्मा
कोविचेकगगन्याप्रकार्यहंछः पंचकोसलेषु भ्याको स्थलसीरकनयुक्तिपूर्वका नगनीलेः स्वरुमैरे
रूपनि आत्मा होर्नः देहनातहतिक्लदेविभिन्नभयाका आत्मा कनजानुः १५ सर्वत्र व्यासगूरसा
रि

का आत्मा सर्वे लोकेषु देवैर्भूतानां तत्कालं ॥ आत्मा तत्सर्वं द्वा तद्विषये स कैक न्यायगारि रप्यपनिः सर्वे
वीचे देवि देवैः पुष्टि विषये मात्र भाषमानं ॥ जेतै निर्मल रपरा विषये प्रति विंदे विंदः मैलामा
देवि देवैः १६ देह विषय रत्ना कोपनिः आत्मा को उदासिन्य राजपुष का दृष्टं तले कां हं ॥ देह रं विषे

आ ५ वी.

॥ ४ ॥

देह रं विषय मनो बुद्धि प्रकृति भ्ये विलसताम् ॥ तं हं नि साक्षि रण विद्याः दत्ताने राज वत्सदा १७ ॥
एते ॥ विंदि विषय आत्मा व्यापारि का विवेकिनाम् ॥ एते मे सुधा कसुधा वनी यश आसि १८ ॥
आत्मा चैतन्य माश्रित्य देहं विषय मनो विषयः ॥ त्यक्त्वा र्थेषु वर्तते सर्वो लोक यथा जनाः ॥ १९ ॥

मन बुद्धि देवि भिन्न भया को आत्मा कनः निर्मल देह दिक्ता साक्षि भया का ओनुः जेतै आश्रान गारि वीचे ॥
वत्स कामे श्रीरु विषेः राजा जेतै साक्षि रं हं ॥ तत्तै पु रुनुः १७ ॥ निर्विजा र वत्स नादिर हित आ
त्मा पनि च त नादि कर्म ते पु रु भया मै दे विंदः मनो ला त का हं ॥ देह रं वि ॥ या दि हो आश्र आश्र कर्म गे दाना
अज्ञानि रु आत्मा ले कर्म गर्भ भं हं ॥ त्यो हो ईनः जेतै मे य वा उदा मा ॥ वत्स मा द गु न्या मै ला ग ॥ तत्तै देः

तद्विलेकर्मगर्भमाः आत्मासेकर्मगर्भंभन्यादुदेहोः १८ इहमनवुद्धिरिन्द्रियपनिवैतनेछे जइयेनन
पनौलातकहेछेः हेरेन्द्रियादिता आत्मापावैतन्यकाः आश्रयगारि आक्रा आक्रा काम विवेलाग
छेः आश्रयताजइछेः अलेशाणिजनहह हयकापकाशकनः आश्रयगारि आक्रा आक्रा येवेहार विवे
लागछेः एस्कारसलेपनिवैतने आत्मैको होः हेतुदिको होईनः १९ मः जन्मन्वाकोहु वातकाश

हेरेन्द्रियगुण कर्मो निर्मलेस्वीरात्मनि ॥ अध्यास्यते विवेकेन गगने नीततादिवत् २० ॥
अज्ञानात्मानमोषधेः कर्तृत्वादिनीचात्मनि ॥ कल्प्यते बुभुक्षते च त्रेचलनादिप्रथो भूतः २१ ॥

रजःपनः स्रग्दिजयस्थामेरोहउभन्याः सधंरपुस्तो अनुभवप्रतशभयाकोः आत्मा लाई अधिकारित्वक
गारि होला भनौलातकहेछेः हेरेन्द्रियमनकासत्वादिगुणकणः कर्मकण मायाकासपूर्णे व्यापारकणः
तयचित्तस्वरूपकण भानेस्वरूपः एस्ता प्रलु विवे अज्ञानसे आरोपणगर्भछेः अल्लो आकाशलाई नितो
भयैः रूपरहित भकाशनि लोटेनः २० मभोलाउ मकर्तीहुः भन्याः आत्मा विवे सर्वरा अनुभव रहुछेः

आत्माकर्तृभूतौ सातहोर्नः मनलेमभोक्तामकर्ताः भन्याको भतानलेः आत्माविषेकत्पनागः
इहं त्योहोर्नः जलै आत्माकेहिगोर्नः २१: एगादिधर्मआत्माकाहुं भंछः त्योपनिहोर्नः एगर्
द्यासखदुःखश्यादिवुद्धिरामाहुंछः सुपुमेभवस्थामाहुंछः तत्कारणतैवुद्धिरैगुणानुः आत्मा

सा० नो

एगेच्छासखदुःखदिवुद्धीसत्योप्रवर्तते ॥ सुपुमौ नास्ति न आयेत तस्मादेतुनात्मना २२ ॥ ५५
प्रकाशोर्कस्यतोयस्यपौतेमग्रेयथोश्मता ॥ स्वभावः सचिदानंदनित्यनिर्मलतात्मनः २३ ॥
आत्मनः शचिदंशश्चबुद्धेभतिरितिदृश्ये ॥ संयोज्यवाविचेकेनजानातिनिप्रकर्तते २४ ॥

काशुलाहोर्ननः २१: आत्माकोत्वभावकरुंछः जलैतस्यकोप्रकासगर्न्योसोवैद्यः अग्निकोरहन
गर्न्योसोभावदः जलकोशितलगर्न्योसोभावदः तलै आत्माकोसत्पज्ञानस्वरूप आनंदस्वरूपः
नित्यनिर्मलस्वभावदः २२: विकारनभग्राकापनिः आत्माजोदछः भन्याकोसो गतिरुंछः भनौला
तकोरुंछः भिनराका आत्माकोवीराभासरः बुद्धिकोपतिः ईदुर्कनभतानलेमिलार्कनजोदछः भन्याप्र

अतिरुद्धः २४: फेरित्यैकुरेवेहगर्दः आत्मातारिविकारैर्नः शुद्धिकोत्तानकपिदैर्नः तत्ता
 यायालोहपिठैर्विद्यमातरः अहंकारैर्मितियुक्तो जीवात्माः मः उदधुः मः देवतकुः मनिध्रमलेम
 दनः २५: जीवात्माः माः आकुलेआपैमाः अर्कोकोधर्मः अज्ञानलेआरोपरागरिः उरउदन्ः गल्लोः
 योरैअध्यारोभयामाः डोरिविवेसर्वकोआरोपरागरिः भयकंपादिहृदः तत्तेआपुविवेः मजीधुः परिधिः

आत्मनोपि क्रियानास्ति बुद्धेर्वोचो न जातिरिति ॥ जीवः सर्वमस्ते शास्त्रादहेति तिसमुत्पत्ति २५ ॥
 रजुसर्पपदात्मानं जीयो शास्त्रो मयं बहेत् ॥ नाहं जीवपरात्मेति तात श्रेष्ठिर्मयो भवेत् २६ ॥
 आत्मावभासप्रत्यकोपुच्छादिः नीद्रीश्वारिणि ॥ दिपोघटादिवत्त्वा जडैस्तैर्नायवभासेते २७ ॥

नहुं भनिः दुःखसमृद्धमाद्विरहं दुःखगुरुत्वात्प्रोपदेसते तत्तत्तानभयपधिः शानवहृत्लेआकुक्कनः अरो
 ग्रानंदस्वरूपकनरेषरोः मजीहोर्नः परमात्माहुं भनिजानिकनः सेसारदुःखदेविरहितहृदः २८: अपति
 नजीवपिचेरसाकाः मनशुद्धिआंकारादिस्तेः आत्माकेनेद्विदैर्नमनोत्तातकरुद्धः एकैआत्मापनि

मनबुद्धिअहंकारादिप्रकाशगणउद्धः अतो रूपभया कामनबुद्ध्या लिआत्माप्रशगणउद्धैनः
जलेरिपलेअन्यकषगारिस्तुकनप्रकाशगर्धः अन्यकषानिकापडादिलेदिकनप्रकाश
गर्धैनः १७: अवआत्मा: मनअहंकारादिलेप्रकाशहृद्धैनतः अर्कोज्ञानलेआत्माज्ञानकसो गरी
उद्धः मनोलातकहंछः आत्माकोज्ञानसोरूपहृनारै: भापुज्ञानभयामा आत्माविषेअर्कोको

त्वयोधेनाम्ययोधेयायोधरूपतया मनः ॥ नदिपश्यान्तरिक्षे आरुथा स्वात्मप्रकाशते २८ ॥
निविज्यनिविज्योपाधिधैतिनेति तीव्रकृतः ॥ विद्योदेकं महं वाक्यं जीवात्मा परमात्मनोः २९ ॥

ज्ञानरिद्धैनः जलेरिपलाइप्रकाशगर्ध्या अर्कोरिपत्ताहिदैनः २८: अयमनोबुद्ध्यादिले: आत्माज्ञा:
नरुदैनः तव आत्माज्ञानविषेक्या उये १७: मनोलातकहंछः यो आत्मा होईनः योपनिआत्मा होईन भनि
स्थलसस्मोपाधिभयाकोइस्पजगत्: आत्मा होईन भनि जानिकन: तत्वमसि: अयमात्मा: धृष्ट्यादि
सत्त्वात्मतेजीत्मा: परमात्मा एकैहो भनि जानु: २२: अल्लारुद्धसर्पविषे: योसर्प होईन भनि: सर्वनिराका

रसाः नमरिक नज्जुतानहुदैः तत्तैरुपपन्नकोलपुनगरि आत्मातानहुदैः भंन्या भासलेकः
हंछः देहैरिन्द्रियैर्विदुष्यजगतपुपंचः साप्राप्तेगन्याकोले अलपुदुसमैरुपुन्याः अनित्येहो एतः
देविभिन्नविर्मलः अविदेविरीहृतः नित्यतानस्वरूपस्फुल्लमैरुं भनिजोनुः २० एतदितिसंभाषा
तानभप्राप्ताः भापुलेभापुफनसमरुन्याप्रकारकाहंछः अदृश्यस्युतदेविभिन्नहुनाले मेणजन्ममरः

अविषकेशरीरादिदृश्यपुदुसवत्सरं ॥ एतद्विलक्षणाविद्यारहंभुमेतिनिर्मलम् २० ॥
देहान्यत्यात्रमेजन्मजगत्कारणलपादयः ॥ एवादिविषयैः संगो निरिन्द्रियतया निव २१ ॥
अमनस्संभवेदृश्यगदेषमप्रादयः ॥ अश्रामोत्थमनाः शुभ्रत्वात्मकतिशासनम् २२ ॥

एवमुक्ताद्वत्तोऽनुर्त्त्यादिदैः २१ अमनमैः मनभारिन्द्रियुदेविः भिन्नहुनालेः रूपरसगंधस्पर्शः शब्दा
दिः विषयप्रकासंगपनिमेरोदैः मनदेविभिन्नहुनालेदुःखनिमेरोदैः रागद्वेषमप्रादिपनिमेरोदैः २२
गुरुकापशारदले भनुभवतिष्ठमप्राकाभर्षकाहंछः मनपुञ्जिनहुनालेनिर्मलदुः शिन्द्रियनहुनालेकर्मरहितदुः

नित्यनिर्विकल्पनिरेजननिर्विकारदुः अवयववद्नालेनिराकारदुः नित्यमुक्तनिर्मलदुः ३३: ॥ ॥
मः सकाशमैसर्वैरुपपन्नमन्मथः बाहिरस्याकोदुः ॥ अतिरहितसर्वैः प्राप्तगिरित्वाकोदुः
निर्लेपनित्यनिर्मलपरादुः ३४: नित्यशुद्धविमुक्तपदोदुः अखंडआनंदमय अपिनासिसत्यज्ञान

आ० जो

॥ ३॥

निर्गुणोनिःकृपो नित्यो निर्विकल्पो निरेजनः ॥ निर्विकारो निराकारो नित्यमुक्तो निःस्पृहो निर्मलः ३३: ॥
अहमाकाशवत्सर्ववहिरंतर्गतोऽन्युतः ॥ सदा सर्वसम शुद्धो नित्यो निर्मलोऽन्युतः ३४: ॥
नित्यशुद्धविमुक्तः सख्येनानंदमयः ॥ सत्यज्ञानमयः सत्योऽस्य सदाहमेव तत् ॥ ॥ ३५: ॥

॥ ३॥

सोऽहं भवेत्तत्सोऽहं सत्यमैव भवः ३५: एतेषु कालेषु खलु भविः बहुकालप्रपंचतः सदा अभ्यासको
वासनाकावतलैः अज्ञानलेग-पाकाः मनोवृत्तिकनः निरोधगिरिनासगर्भः ३६: जेतौ बहुकालसंभवं
लग्नान्नाशोऽपि तैः संपूर्णरोगकननासगर्भः ३७: तैः आत्माज्ञानभ्यासगर्भाभ्यामपि न भवेत् ३८: ए
कांतदेसमा शुभपुण्यकृतिकनः इन्द्रियवैचिकनः सर्ववत्तपिषयैः शान्तविषयैः विषे निश्चयशुद्धिगिरि

कन एक आत्मा कन ध्यान गर्नुः १३: बाहिर को हस्त जगत् एमाः एक बल को ध्यान फलो गरी होला
 भनौ लात कहेछे: सैर्पाद दृष्ट प्रपंच कनः आत्मै विषे निर्मल बुद्धि ले लग गए उदा: अर्को दोषो केहि नहुना:
 ले एक आत्मा पुन भया का: अकाश के सर्वरा भा समान गर्नुः १४: परमात्मा कन देख्या मनि जोछे: सो
 नाम रूपा धि सर्वे दोष कन परा विद्या नर सो रूप ले रहेछन्: १५: प्रमात्रादि: श्री कृदि: शाने द्दमा: कसो:

एवं निरंतरं कृत्वा प्रसैपास्मीति भावन ॥ हस्त विद्या विर्से पान रोग निवर सायन १६: ॥
 विविक्त देश आसिनो विरे गो विजिते दिग्भा भावये देव मात्मानं तमनंतमनन्यधी: १७: ॥
 आत्मन्यवास्वितं दृष्ट प्रविशाय धिशा सुधी ॥ भावये देव मात्मानं निर्मला काश वसरा १८: ॥

गरी एक बल ज्ञान होला भनौ लात कहेछे: जो न्या जानि नि न्या ज्ञान: इति न: भेद परमात्मा मोछेन: ज्ञान सो
 रूप भान र सो रूप नाले: भाषे प्रकाश हुंछन्: १६: एत प्रकार ले: निर्मल आत्मा को ध्यान गर्नु फल क:
 हंछे: एते प्रकार ले: अंत करण रूप तत्त्वा अरि विषे मनै रूप: उपलो अरि: भवन: तिडर अरि को ध्या:

को

नलेमथनगन्धामाः ताहरेविउद्याकोः आत्माज्ञानैरूपजालाजोडः त्पोअज्ञानरूपकाएकननिधे
सगिरिदहनगंधः ४१ जीवात्मारपरमात्माएकैहोः ज्ञानलेअज्ञानगरायाअंधकारगरायायाः आत्मा
आपैएकदुहं ४२ आत्मातसर्वदाअप्रतशुनाते नमित्माअतोपनिः सर्वरामित्येकोहुंअनिःकोहं

आओ
॥८॥

रूपवर्णदिकंसर्वविहायपरमार्थवित् ॥ परिपूर्णविदानेइत्यरूपेरावतिहते ४३ सात्त्वज्ञान
हेयभेदपरेनत्मनिविद्यते ॥ विदानेइकरूपत्वादिप्यतेत्वयमेवहि ४४ एवमात्मारगोधान
मथनेतततंरुते ॥ अदितावगतिर्नोलासर्वाज्ञानेधनेइहत् ४५ अरुणेनेववेधेनपूर्वास्मिताम ॥८॥
तेहते ॥ ततआर्विभवेदात्मात्वयमेवांशुभानिव ४६ आत्मातुसततंप्राप्तोत्प्राप्तपदविद्यया ॥

सर्वत्रपूर्णभयाकोः एकभानेइत्यरूपमात्मातसर्वदापापैकोडः अज्ञानहुनातह भ्रान्तिलेनपापानैलागडः
अज्ञाननोशभयापुडिः पापैकोडः गलामायाभयराजैपुजुडः ४७ जीवात्मारपरमात्माकोएकसगः
हुंअयोग्यहोलाभनोलातकहं ४८ जेतेअध्यायेमाइशविधेभ्रान्तिलेः योमनुषेहोभनिः योरासेकासेरास

तस्यैव चारुनगर्नालेपोऽस्तु तर्हि जीवगता उच्यतेः तत्रैव सा स्रोतसलेः तत्रैव सति शरीरादिषु केले जी
वयो तत्त्व रूपजा न्यामाः जीवज्ञानरुपा उच्यतेः मधुसूक्तं मनिजोदः ४४ मः भंन्यारः मेरो भंन्यापुन
श्चैवैसा मः होई न भंन्याप्रति तत्कसो गतिः होला भंनो वात कहंछेः जीवात्मा परमात्मा एकैरेहं मं

तत्राशेषातवद्वातित्वकेषां भारणेयथा ४१ स्यात्तौ पुरुषवद्वात्मा कृत्वा उत्पत्तिं जीवता ॥
जीवस्य तातित्वकेषां तस्मिंश्चैव निवर्तते ४२ तत्त्वस्वरूपानुभवाद्युत्पत्तिं शानमेव जता ॥
अहंममेति वाज्ञानो वाचते दिग्धुमादिषु ४३ सद्यस्मिन्निस्तानया न्योगीत्यात्मनो वाचित्वे स्थिते ॥
एकैव सर्वमात्मानं मीक्षते शानवेषु वा ४४ आत्मैव जगत्सर्वमात्मनो न्येवैव च न ॥

न्याः भनुभवदेषि भया को शानजोदः तपो मः भंन्यारः मेरो भंन्या भज्ञानफलः जत्तो तत्पदे विद्यापदिः रिता
को ध्रुमजोदं तस्यैव पुनः ४५ मः भंन्यारः मेरो भंन्याप्रति तत्तन रूपभाषापदिः विज्ञानले पुनः भया को यो
जीजोदः तपो शान हरिते संपूर्ण शमेन गतः भायै वीषेरेव तदः तव कृता यदुंछः ४६ ॥ ॥

सर्वेदृष्यमानजगत् आत्माहोर्नः नानाप्रकारहोर्दृष्टिन्यायोजगत्कसोगरिआत्माहोत्तामनौ लात
कहंछः प्रोसंपूर्णजगभातेहोः आत्माहोविभिन्नकोहिहोर्नः आत्माहोविभयाकोहुनालोआत्माहोविः
छः जलैमाहोविभयाकाघडादिमांमाहोकाहुनः तलैमाहोविभयाकोजगत्कलः आहोविभेअ-

आ० श्री
॥२॥

महोयेदृष्यनिन्यात्मानंसर्वमीक्षते ४७: जीवन्मुक्तस्तुतद्विद्वान्पूर्वोपाधिमुक्तोत्पन्नतः ॥
सच्चिदानंदसिद्धमत्याद्रजेद्रुमरहितयत् ४८: तीर्त्वाप्रोक्तं लोकेह्येवरागद्वेषादिराशस्तान् ॥
योगीशोतिसमायुक्तआत्मारामोविभजेत ४९: यास्यानित्यसुखाशक्तिरिह्यात्मसुखनिहतः ॥ ॥२॥

भेदरेष्टतं ४७: एतौभयाकोभवस्थाछः तेहिजीवन्मुक्तिहोभंछः मायालेवन्याकापूर्वोक्तः स्थ
तस्यमोकारणोपाधिकनः इहमनोबुद्धिकनः सत्यादिगुणदोडनुः स्वकिमुक्तिकोभवस्थाहोः सावेद
नंदसिद्धगुणजुक्ततहभ्रमरैः साशात्कारणलेभजन ४८: तांतांहोविआत्मारामभैरहंछः सुवर्षकलेभ
निफहंछः आत्मैरुपरातः योगिजोछः त्योक्तानरुपनाजंले मोहनरुपसमुत्तरिकनः रागद्वेषादिराश

समाहितः शान्तिलेपुक्तुः शोभायमानः ४८ जीवन्मुक्तकालसंशयः वक्ष्यादिवाच्योऽपि
प्रविष्टयादेविभयाकाभनित्यः याते सुखारिः विवेकात्मकनभयः आत्मानुभवसुखेले सुविभयाको जीवात्मा
वगदि मित्रराजाकाशपैः मित्रैर्विवेकात्मकानां ४९ भक्तैस्तो आत्मानुभवभयाको नोदेन ५०

यत्स्थायीयवशात्मात्मातरेयप्रकाशते ५० उपाधिविस्थोपितर्धैरहितो योपवन्मुनीः ॥
सर्वविन्मूढयसिरेणकोपापुवशरेत् ५१ उपाधिविस्तृप्तिविस्तो निर्विषयेषु विरेतमुनिः ॥
जलेजलेविषेद्योषितेजलेजविषापथा ५२ प्रज्ञाभावापरोक्षामोयत्सुखात्रोपारंभुष ॥

एषाकारलेजीवन्मुक्तभयाको योगीः पर्यजन्मकाकर्मशयनं नृणां रत्नरत्नैरहनुः भानिकहं देहा
दिउपाधिविवेकाकोपनि देहाकासासिजलो योगीः सुखदुःखादिदेहाधर्मैः भक्तैर्मैलिनभया
कोः मत्स्यैकर्मलेयैर्न भनिविता अनुः सर्वतभयाकोपनितं सारिर्भैरहनुः मापैर्माशमित्याकादि
वेभासकहनु वायुमैपदसातेदुलनुः ५३ प्रारब्धकर्मसंप्रभया मा केवलेकनकहं स्मृततस्मै

ह्युपाधिः पूर्वजन्मकर्मकाश्रयलेः सप्रमाणः योगीयोः त्वोवत्तविषेः भेरहितभरप्रवेसहेछनः
 जसैजलविषेः जलः अकाशविषेः अकाशः तेजवीषेतेजमिलेः तसैपरमात्माविषेः त्वोजीवभभरभुमि
 ल् ५२ः अलको प्रतिशयतोकोयनेनगर्हः अलसाशात्कारपित्यादेविः अकोमिलन्यापुरेकेहिछनः

भा० को
 ॥१०॥

प्रज्ञात्मानापरंतेपतदुल्लस्यवधारयत्
 प्रज्ञात्मानापरंतेपतदुल्लस्यवधारयत्
 अनितानित्यमेव भद्रसंत्यवधारयत्

५३ः वेदज्ञानापरंतेपतदुल्लस्यवधारयत् ॥
 ५४ः तीर्णुर्मधः पूर्णसिद्धिदानेनरंरुक्षरं ॥
 ५५ः भतद्याधनिरूपेणपेदातेरुभतेयप्रम ॥

॥१०॥

अलकासासर्वेपाशोः अलानंदजान्यादेविभर्कोजान्यावाकिकेहिछनः त्वोअलैहोभनिजोनः ५३ः
 अस्मदेष्टापाधिभर्कोदेवनुवाकिकेहिछनः जोभरिफनभर्कोरुनुकेहिछनः अलरूपभयाकेरिजन्म
 जदेनः अस्मनमानिकनभर्कोजोनुवाकिकेहिछनः त्वोअलहोभनिजोनः ५४ः तेष्टः जेवोउमोसर्व
 अपूर्णाभरिहाकोजोछः सत्यभानंदस्वरूपः नित्यरुक्जोछः त्वोअलहोभनिजोनः ५५ः पूर्णभानंदरुः

१० अखंडाभावेदस्य रूपमप्राप्तः अस्माभावेदकाः एककाले पारिकेन ईश्वर
ओ अस्माभिः प्राप्ता का देवता वशाभावेदया सा कहिंछः ५३: १

पस्मनित्युद्धः त्योः तस्य वेदांतलेः निरसनः गरिनसकनालेः - यो देविंछः त्यो बलहो भनिजोनुः ५६: १
परमपत्तिको स्थानः आत्मै देविंछः आत्मा भयाको देहादिः प्रपंचपनी पिशा रोलाग्धः आत्मा को कसाफे
रभयो भनिः यो स का गरिकंछः पूर्ण भयाको आत्मा देदिः भिन्न भयाको देहादिपनिः आत्मा ले पुस्त भयाको
दरपी प्रारैलाग्धः लौकिक यवहारपनि आत्मा पुस्तुना ले पिशा रोलाग्धः तस्कारणलेः प्रसस्ये विस्व यासः

भावेदगनं मे कंश भ दुस्ते तव धारयत् ५६: अखंडाभावेद रूप शोः तस्य नेदल या भिताः ॥
अस्मात्तारत मे पं न भं वेत्या नं दि नो धिता ५७: तद्युक्तमवित्तं वस्तु यवहारस्तदं विताः ॥
तस्मात्सर्वगतं यत्न शीरे संधी रिया विस्ते ५८: अनलवस्थं समस्तमपरीचं मज्जम ययं ॥

गरिरया कोछः जलै संपूर्ण उदधिषेः पुत्र या स्म गरिरया कोछः तस्मात् पिशा रो भनु आत्मै छ भको दे
नः ५९: आत्मा तवै विषे क सो गरिरया कोछः भनी लाते कांछः यो सा उपनिष्ठे नः दुलो पनिष्ठे नः
दोपो पनिष्ठे नः लो पुस्तपन भयाकोः सत्वादिगुण न भयाकोः त्यो बलहो भनिजोनुः ५९: ॥

वेरिअलजोनानिमिसःतिनशोककहंछः जस्कातेजलेसूर्यदिपनिभासमानहुंछः सूर्यदिलेयोप्र
कासगरिदेनः जस्कातेजलेः संपर्कजगतः प्रकाशमानहुंछनः त्योबलहोभनिजोउः ६०: भापैः
अलभापुभिन्नस्वाकोजगतः कनः संपर्कयासगरिप्रकाशगहंछनः अग्नीलेततायाकालोहपिंडमैसै

आ० यो

अरुपगुणवर्णरंयंतदुलेतेवधारयत
अनसर्वमिधेभोतितदुलेत्यवधारयत
अलप्रकाशतेवहिप्रतमायसपिंडयत

परः प्रज्ञासाभास्यतेर्कादिर्भास्यैर्यस्तुनभास्यते ॥

६०: स्वयमतर्गतं तेषां भासयत्यं रितं जगतः ॥

६१: जगद्विलक्षणं अलबल्लणोऽन्यन्यकिंचन ॥

॥११॥

पूर्वलोहामाभग्निमात्रेद्विधः तसौबुद्धः ६२: फेरिकहंछः संपर्कं ह्यजगतः कार्यदुनालेः जगतरे
विब्रलभिलक्षणः अलदेविभिन्नैः अलदेविभिन्नैः भन्याः तौमर्षदूयोहोः अलमहर्षदूयोहोः
रितिजलनस्तोहोः गयारुदोहोभनिजोउः ६३: फेरिअनैरुपगुणकहंछः ज्यासुनिंछः सनींछः कर्हिंछः त्यो
अलदेविभर्कोः ततस्तानलेसर्वैभानंदरुपः सत्यारु ६४: अलमात्रेद्विधः ६५: सर्वैकनथासगरिप्रकाशको

सत्त्वात्पुरुषः शानदृष्टिनामात्रलेखितं: शानदृष्टिना न्यालेखितं न: जसौ भवतलेते जस्यी सः
यकदेवतेन तलेवुक्तुः ६४: एसरितिले: शानानुभवमयाकासा इयनि: अम्यासदुष्यापि: थोरै भसा
न होई नो: तसनिमिष: अवेणामनभादिसर्वरागद्वैरुक्तु: भनिवरे: अवेणामनभादिले: भंत्यत: प्र:
न्यालितमयाका: शानरूपमयाको: अग्रिलेततायाको संसारको मुलमयाका: भशानरूपमतिदेवि: मरुम:

असाम्यतिवेन्मिथायथामिरुपरीविका॥ ६२: दृष्टते अत्यते पचवुल्लो: न अत प्रवेत ॥
ततज्ञानावतदुत्तसाक्षिरानंदमदयेम ६३: सर्वसंगविदात्मानं शानवश निरिक्षते ॥ भशान
यश्चने शेतभास्वितभानुमंधवत ६४: अवेणादिभिरुद्दिमे शानाग्रिपरितोपित ॥ जीवसर्वमलानुक्त
एवयोतते स्वयम: ६५:

याको जीवात्मानो: त्यो अग्रिलेततायाको सवर्ग मर: आपरै परमात्मा रूपते प्रकाशमाकाहुं धन: ६५:
सप्रकारले: दुर्भयको जीवात्मा: परमात्मा: हृदयरूपभाकाशविदे: उदायाको हुदो अज्ञानरूपभंध

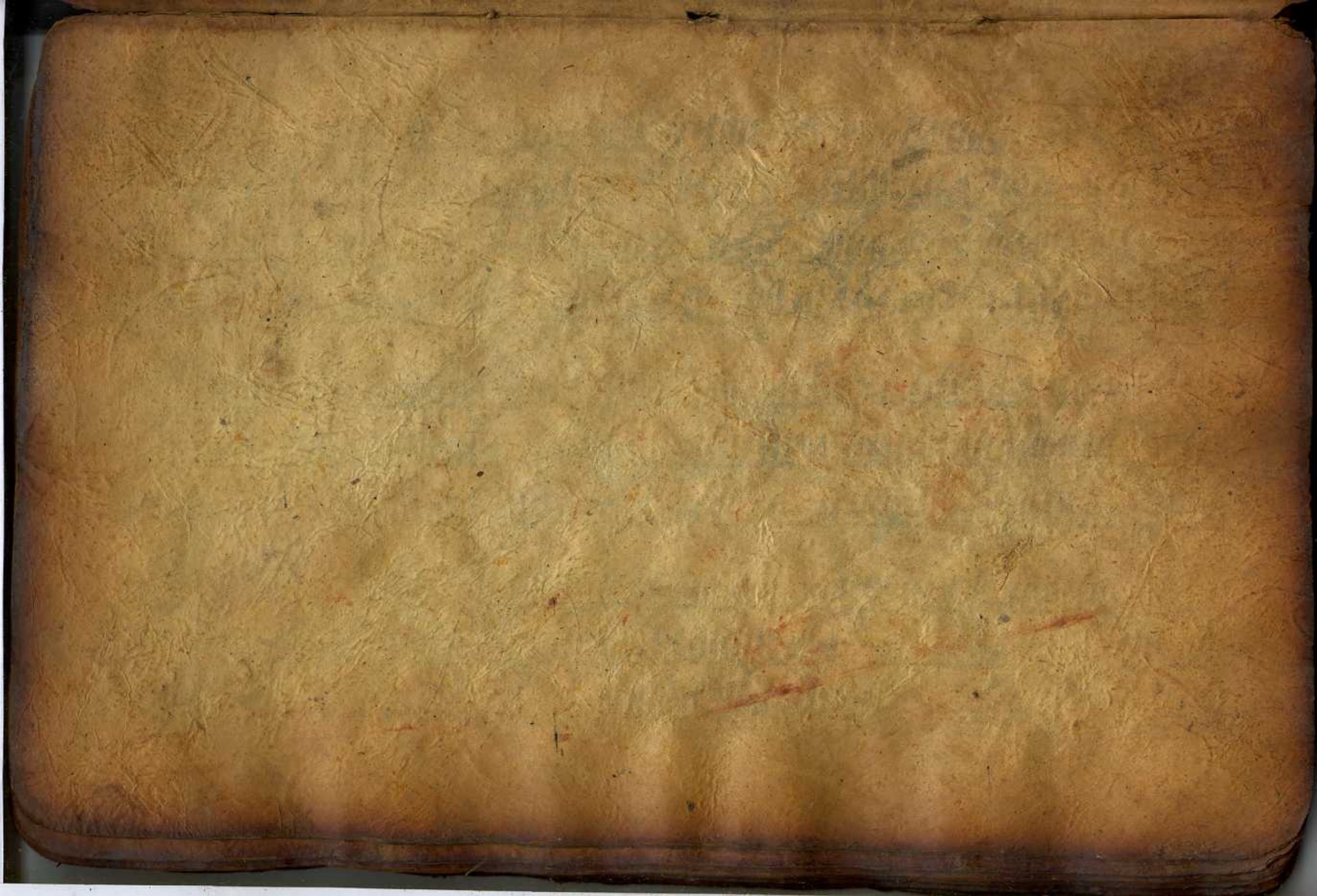

कात्मानः फाल्गुनः सूर्यका प्रकाशने प्रकाशमाणां हुंछन् तत्त्वज्ञानस्य भयाकोः सर्वैला ईशा मगर्न्याः
सर्वे अधारभयाको जीवात्मा ब्रह्मभेदलो प्रकटहुंछन्ः ६६ आत्माज्ञानकनछेकन्याः पापभयनिः

६७ को हराका सोरितो स्वामा बोधभानुस्तमो परतरः ॥ सर्वथा पी सर्वधारी भातिसर्वप्रकाशते ६८ः
दिग्देसकाला घनपश्य सर्वगं शीतादिह स्मितसुखे निरंजनं ॥ यस्यात्मतिर्थं भजते विभि
त्रिप्रसम सर्ववित्सर्वगतो मूलो भवेत् ६९ः इति श्रीमत्संकराचार्यविरचिते श्रीमद्भात्मबो
धनामिका भाष्ये श्रीसमासे शुभम् ॥ १५

दि
मि। तत्प्रप्रागोतिर्थं यात्रादिकोः प्रयोगगर्नु भनौलातकारुंछः गोमनुबेलेकमिरहितभईः भाई
आत्मारूपतिर्थकनः सेवागर्छः सर्वज्ञसर्वव्यापिः सुखदुःखारिः सुखदुःखफलन्याः नित्यानंदस्वरूप
भयाकारस्ता आत्मातिर्थदिविवाफिके हिंछन् पुमनुः ६९ः इति श्रीभात्मबोधते दर्शो शुभम् ॥

अभ्युपनिषदः श्रीरामसुखाय नमः ॥ ॥ श्रीमहायजीपार्वतिलोके तत्कउदेसुदिदाः एतत्तस्मै
कासेवाद्भयाकोतलेकहं ॥ सीतापरित्यागभयापछिपनिः आनंदपूर्वकं भक्त्याप्राप्तकामेग
कार्पनिमंगलः प्रधरामचंद्रजीवनवासादिलिलाः एतत्तस्मै चरित्रलेः तं सारिजनकोऽध्यापुः

राजी ॥ त्वत्तिश्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ जं नमो वासो देवाय ॥ ॥ ततो जगत्त्रयं गतमगतात्मना
विधापरापराकीर्तीमुत्तमा ॥ चत्वारः पूर्वोचरितं रघुतमो राजर्षिर्वर्यैरपि सेवितं यथा १: ॥
सोमि विष्णुपुत्र उदारपुङ्गव नारायणप्रोहपुत्रातीनी शुभाः ॥ एतत्प्रपन्नस्य नृगस्य शा

यास्तो रामायणप्रकाशगिरिः राजनरुद्रकाजस्तो भावरुद्रभापूयनिगर्दे सोभायमानरुद्र
भयाः १: कोटिपुत्रादिनामस्तस्मै सोधिपाकाय नमः ॥ पहिलेकारजाहूयाकथातः नृगजा
नेजास्रणरुद्रमाः जगन्मायापगनालेपनिः देवाकाकोयोनिभयोः तत्स्थं पुंसि रागारिपमाः प्रधा
रयत्तत्तुभानिः भारिलक्ष्मणकरासिशागर्हभयाः २: कोटिपुत्रसमप्रमाहाः एकोतनायत्या

काः लक्ष्मीतेमात्मेमात्रदर्शनपुर्वकसेवागरिपाकाधनः पाउजनकाएस्ताप्रभरापवतुका
हज्जरमाः शुद्धभावनाभयाकालश्मरणीः नम्रमैप्रणमगरिविंतिगदाभयाः ३ः हेप्रभोशुद्धयो
वरुपः सवृष्णलिकाभंतरज्यामिः विचारगोभनोभन्यामनैएपुर्ग्याः स्वरुपकारयत्तेतभननहुन्या
जसेप्रमपुर्वकधनिगम्योभन्यापट्टमामितन्याः एस्ताहजुरकोकरुणविनाः कलेयोगीपनितवयाउ

पतोदिजस्यतीर्थकमथाहृषयः ॥ कदाचिदेकांतुमपस्थीतंप्रभुरामरमालालितपादयुक्तेन ॥ तौमि
त्रिहासादित शुद्धभावनप्रणमभक्त्याविनया-यीतोव्रजीत् ३ः सशुद्धयोधोसिहिसयदेहिनामा
त्मास्पधिणोसिनिराकृतित्वये ॥ प्रतिपत्त्यस्तानदृशंकाहामतेपादाजभंगहिनसंगसंगिनो ४ः

देनंनः ४ः हेप्रभोसंसारदेविमुक्तगर्हदिन्याः योगीजनसेयोगसेप्रकाशभयाकाः हृदयविवेजसाभाः
उकोभनुभवयाउद्धनः एस्ताहजुरलेभुभरुतेः मभज्ञानहृषीसमंउकापारुद्धः तोइतरहृतेउपदेस
शिक्षाहृषः ५ः एस्तारहृतेपाईलेभधीनभईसोधाकोनुनिः रयाभुभयाकाभाकापाउमाभधी

नभ्या काजनकोजनकोपी गारिदिनामा भक्तिरूपा लुप्रभुः भक्तानरूपि भक्त्या रोका सिदि उभ
त्रानिमित्तः सरि एभिमान धु दर्शिन्याः विज्ञानकर्म माहा राजधिराज परविमा पिराजमान नभ
भातागरोभ्याः ६ फलधर्मका भावरण ले शान विवेक वैराग्य हिरि आत्मा तत्व बोध रस भ त्रानिमिः

रो ० मि

अहं प्रपन्नो स्मि परो पुं जे प्रभो भवा पवर्ग तव पो गी भावी ते ॥ यथा जसा तानमपार कारिधिं

४२॥

सुपंतरिष्या मितथा नुशा धिमो

५ः कृत्वा थसो मि वी व बो रिवि ले त रा प्र प्रय न्ना ति हर

प्रसन्नधी ॥ विज्ञान सत्तान तप शा तये

कृति प्रपन्नै शिति पाल भूषणः

६ः आदो त्ववर्त्ता

॥ २॥

तः सत गुरु का सरण मा जानुः गुरु उपदे स लेः आत्मा तत्व बोध मया पठि कर्म षो डनुः तस र्थः कर्म ले
ज्ञान हु दे न तो न न्या स गनुः ७ः कर्म ले सु ठा उ ज ठा उ माः जन्म मरण वारं वार हु दे रु रुः तस र्थः क
म र हित न भैः आत्मा तत्व प्र का श हु दे नः कर्म ले जन्म मरण गरा व न्या मा प्रा च क्र डु ८ उ त्ते नः ८ः स सा
१५ न कारण भक्ताने होः भूक्त्या विधिले कर्म व रु २ः भक्तानको भं ध कार काल न स क्ते नः भा प्रे

त्वा १

विभयाकागंगकाछोरलेः आमात्ताईकसोगरिमाईः भनिकोदिभंनः विरोधभावलेपो
यायाकोलेः आफुलेविभयाकातेः आफुलाईमाईनेः कसेलेपनिमादीमाकारणविरोधः
तसर्थः भक्तानमेवनामाकारणः शानेनः कर्मलेहुनेनः २२ आत्माभूतिकर्महुन्छः तसर्थः भ
क्तानरूपिकर्मले भक्तानक्षप्रहुनेनः भक्तानक्षप्रनभः वैराग्यहुनेनः तसर्थः कर्मछोडिस्तानकोभया

भमयर्नितः कृपा कृत्वा समासादितस्तुमानसः ॥ समाप्यतत्पूर्वपुण्यत्वाधने समा
प्येतास्तुमात्यतश्च ७ धर्मतरोतत्रपुनस्तारिकं पुनः कीर्णं चैवतीर्यतेभवः ८

सगर्भः १० हेभाईकंरियेकोसंकागन्यालेः कर्मलेरस्तानलेः र्दुर्लभमुक्तिहुन्छ भनिकर्मगर्नेषछ
भंनः ११ फेरिकर्मनेगन्याता पापलागु धनिएलायाग्वाइयहुतगछः तीमर्षहुनः भमे
कसमाग्रीलेकर्महुन्छः कर्मभन्याकोहिबिधाभोतिमतिहोः येकैवैरागलेहनुः शानताई भकी
कोभयेसावाहिनेनः १२ ॥

तस्य हे मे शासर्वं हि देवि निश्चयं भगवन् आत्मानुसंधानमैरुतः १६ तस्मिन् भावमनसमस्त
गम्यः जलिकर्मवस्तुतः तस्मात् आत्मा भविष्यति गच्छति तिकर्म उत मे तस्मात् साकांक्षं नृणाम्

यकार्यकारिणी विद्या न किंचित् मनसा पश्ये शते १७ नमस्तु कार्योपि हि सुदुर्धरं प्रका
शते न्यायपि कारकादिना तथैव विद्या विधितः प्रकाशितैर्विशिष्यते कर्मभिरेव मुक्तये १८
केचिद्वदन्तीति तित्तर्क्यादिनस्तदप्यसद्विशेषकारणात् ॥ देहाभिमानादभिवर्द्धते क्रियाः
विद्या गता ह कतिन प्रसिद्धाति ॥ १९ विमुद्धविज्ञानविरोधिना विता विद्यात्मवति शूरः
मेति भरापते ॥ उदितिकर्म विवृणुकारकादिभिर्निहति विद्या विलसत्कारादि १५ तस्या
त्यजेत्कार्यमशेषतस्तत्तत् विद्याविरोधाच्च समुच्चयैर्भावेत् ॥ आत्मानुसंधानपरस्य सदाः

पठः तौ तदेविमनसोऽधिप्रतितमानेरः रमणगम्यो वस्तुविषयः यो मिथ्या रुदये देव्याः पठि आत्मा
देवि आत्मा प्रकाशः सुदुर्धरः कर्मभावे सुदुर्धरः १७ कालांतरस्ते कर्म सुदुर्धरं मन्या देवि ॥

आत्मा परमात्मा भेदो भेदः ते तद्भेदो निर्भेद भूषा पद्धिः कारणा कर्म गत्या माया आत्मा मा
लयुक्तः १८: ये स विवेकलेः माया लय भूषा पद्धिः फेरि हस्त संसार मा लो जन्म हुं देनः ॥

१० गी ॥ निवृत्ति सर्वेन्द्रिय सति गोचरः १९: यावच्छिरादिषु माया आत्मधी स्तावद्धिषु यो
विधिवा दकर्म लः ॥ नेति तित्ति वा क्ये रत्निल निविध्यत रात्या परात्मानम थत्ता जे क्रियाः ॥ २०: ॥
॥ १९: यदा परात्मा मयी भेद भेद के विज्ञान मात्मन्यवभा ति भा त्वरे ॥ तद्दिशु माया प्रवि
लीयते जसा सकार का कारण मात्म संसृतेः २१: अति प्रमा रण भि विना सिता च ता
कथं भविष्यत्यपि कार्य मरिणी ॥ विज्ञान मा चार मला दिती यत तत्तत्मा रवि चान पुनः
भविष्यति ॥ २२: यादमन एन पुनः प्रसृते कर्ता ए म स्याति मति कथं भवेत् ॥ ॥

प्रवृत्ति वेदका कर्म लेपो फेरि फेरि जन्म पराण हुं छः निवृत्ति वेदक विज्ञान लेः स्वस्वरूप भा प्रमो श हुं छः
॥ २२: एक फेरि भयन ए भूषा पद्धिः अहं म मता फेरि हुं देनः तत्तर्धत्तो ज्ञान तो रूप छः तव भवो सा हा

पुत्रादिहेनः २०: तैतिर्युप्रतिमा: वाजसनेयप्रतिमा: पतिप्रतिमार्गकोनिषेधगरि: निव
तिमार्गलेभात्माप्रकाशहेन: तानैलेपुत्रिहेन: मुक्तैस्वरूप: संताननारिको: भाद्यभासप
गतिगन्याका: धर्मकर्मरूपातेभात्माबोधन्याहेन: २१: शानकोजसकोएकेरितिसेविभनित

तस्मात्स्वतंत्रानकिमप्यपेक्षतेविद्याविमोभाद्यविभातिकेवरा २०: सातैतिरीयप्र
तिराहसादरंन्याशेषशस्ताखिलकर्मणासुरे ॥ एतावदित्याहचवाजिनोप्रतिनिवेविमो
शासनकर्मसाधनं २१: विद्यासमतेनतुदर्शितस्तस्याकृतुर्नदृष्टतउदाहृत: समः ॥ फ
लेपुत्रकहाहकारकैकतु: संसाध्यतेतानमलोविषयकः ॥ २२: संप्रत्ययाप्रोपहमित्यना:
त्वधिरासप्रसीदानतुतत्तदर्शिनः ॥ तस्मादुर्ध्वत्यजमपिअज्ञात्माभिरिधानतकर्मविधिपुकारित

तेतोहोर्न: धेरैसराजामभन्यामतिलेजसहेन: केरिपनिहोर्नसवरुदोभनिएवत: भादुरूपतान
५: तसथेदुयिमार्गकोभमिसहिद: २२: त्योफर्मछोरिह्यातापापलागलाकीभानिकोहिम
नन: कर्मतेयन्याकोसतिरद: भात्मानजानिकर्मगद: त्यरिकर्मरूपपापलागेकोछ: ॥

आत्माज्ञान्यापदिकर्षणेऽनु परमेस्वरकोजो आत्मा हः सो कर्मातिहः २३ आत्माको जिव
मो भेदरेह न च भानिः अधिमेले कस्याका विष्वासमानिकेन गुरुकाया के देविः त्यो ते ह्यस्य भानि म
या अधा पुर्वकः विष्वासमानिकेनः ह्यमनले ह्यमे ह्यपर्वकः निकेपमेषरविकेकातीतमुविभेः

जी
॥५॥

अज्ञान्यो तत्तत्त्वमसीति वाक्यतो गुरोः प्रसारादपि ह्युपानसः ॥ वित्तप्रवेकात्म्यमथात्म
जीवयोस्तत्त्वो भवेन मे ह्यरिवा प्रपन्नः २४ आर्षेण परार्थावगतिर्हि कारणे वाक्यार्थवि
ज्ञानविधौ विधानतः ॥ तत्तत्परार्थापिमात्मा जीव कावसीति चेकात्म्यमथानयो भवेत्
॥ २५ प्रत्यक्परोक्षविरोधमात्मनो विहाय संगृह्यत पोश्चिरात्माता ॥ संशोधिता लः

॥५॥

ह्यनुः २६ तत्तद्यो धकसो गरी ह्युपन्याः तत्तत्तन्मन्त्रको पूर्ण आत्मा होः तं मन्त्रको किंचित् तानिः
जीव होः अतिमन्त्रको ति दुर्गो एकः अभेदक ह्यन्या होः २७ तां ह्येविभिन्नमन्त्रार पूर्णमन्त्रा
यो तान्मन्त्रेः सवेतको चेतमये रर ह्यन्य ह्यनुः २८ मद्यकत्ता तर ह्ये ह्यनु मन्त्रा देविः परमे

स्वरयुक्तोद्भूतः शरीरमात्राग्राहकः शिष्टपञ्चागुराभ्याविवेकः शिष्टमेतेर मेरिषाषष्ठिभ
नामभयोः प्राद्विषिधामेदियाकाभाप्रत्यक्षपक्षः २७ः पंचमोहोभूतदक्षिणेत्यभेदमात्रो गोलाको
गुणवदुःखभादिभंत्यमात्रारूप आधिक्यमोस्थलविकारमतिमात्राग्राहको ह्यजीवकहिंदः २८ः ॥ ५

क्षणावच्छिन्नोत्तमोत्तमात्मानमथादयोभवेत् २९ः एकात्मकत्वाज्जहतीनसंभवेत्
थाजहत्तुक्षणावच्छिन्नः ॥ सोपेपदार्थाविवेकागुलक्षणाद्युज्येनतत्परयोरोवेत् २३॥
रसारिपंचीकृतभूतसंभवेभोगालप्रदुःखसुखारिकर्मणो ॥ शरीरमात्रेनवादादिकर्मजमात्राः
मयोस्थलप्राप्तिमात्मनः २४ः ससंभवेनोपदिश्येन्निश्चयेयुतं प्राप्तेरप्येकीकृतभूतसंभवे ॥
प्राप्तुमात्रादेरनुसाधनेभवेच्छरीरमन्यदिदुःखमनोबुधाः २२ः भनाद्यनिर्वाच्यमपिहकारणः

तेहिजीवकामनश्चिदावप्राणरशरीन्द्रियः शरीरिपचीराप्रकृतीः स्थूलसूक्ष्मउपाधिकामेदन्ताग्रेरतेस्को
पदोलागीजीवयोधिसाकोठः २२ः शरीरमामनलेलायाकाउपाधिमुलप्रकृतिमात्राकस्तोपन्याक्रम

संगकृत्याः क्रमैः संगनासिन्याः संसारपेचजनवनाऽन्यामाकारणीत्यस्यैवाकीः नासिदामारउ
तपतिउदामाभादिअंत्यनभयाकिः एतिस्रस्रमायातेः यथात्माजीवईष्वरभंन्याभेदपुदिभयोर
वत्यकिछः तैहिभेदकापदस्तागीः आत्माकोगतिरुधभयाकोछः एकोभभेदभयापाछिः आत्मा

संकी
॥४॥

मायाप्रधानंनुपरंशरीरकं ॥ ७ ॥ पाधिभेदात्तुपुत्रपृथक्स्थितंत्वात्मानमात्मन्यवधार
येतक्रमात् १०ः कोशेष्वेतेषुतुतल्लक्षकैतिविधातिसंगानस्फटिकोप्रलोकयथा ॥ ॥
असंगरूपोयमजोपतोदयोविज्ञापतेस्थिरपरितोविचारितेः ११ः पुद्गलस्थिधार्मज्ञरः
विहरत्यतेत्यप्राप्तिर्भूतगुणवशात्मनः ॥ अन्योन्यतोस्मिन्वाभिधारतोप्रचानितेपरैः

साम्यरूपद्वयः तसर्थः आत्मारजीवभन्याभेदस्यगुरुरः अभेदभैःरहानुः १०ः अस्तेकटिकपोंहोभ्याः
भीरुनागैः उहिरंगकोन्याजीरविछः लालरणामपीतरुहितभकारहुछः तस्तेभनेमयः पुराम
यः मनोमयः विज्ञानमयः स्वारकोतकोः कारणमाभुतिविज्ञानपाउदैः नः अधिकस्याकाभकयैः

कर्तव्यते असंग भद्रं भजयतो भात्या भातितुं दुः सविचारको फला लाग्णा कोरं गमेरनु हो
उत प्रगोदः ११: बुद्धि सो हो भन्या जाग्रत स्वप्न सुषुप्तिः इति मिथ्या सन्निभया कीर्तिजो आत्मा उः
तो नित्य उत्पत्तिरपलपन हन्याः अस्तमेव तं शिवं असंग भानंदरूपं गुरुं अयातोत उः १२: ॥

अस्मिन्नेकेशिवे १३: देहेन्द्रिय प्राण मनश्चिरात्मना संसादजं परिचर्तते धियः ॥ अत्रि
त्तिमो मलतुणा जलक्षणा शवद्वे नाव रसो भवो द्वयः १४: नेति प्रमाणेन निरुक्तास्ति लो
हसमाध्या इति विरचना मृतः ॥ त्यजेदशेषं जगदात्मसंज्ञं पितृपुत्रां भूषणं हतितत्फलं १५:
केशविश्रामानमृतो न जाग्रते न क्षीयते नापि विवर्जते न वः ॥ निरस्त सर्वातिशयः सत्त्वात्मकः

उद्धि सन्निदोऽपि निवृत्तिस्तुः कान भन्या देवि देहेन्द्रिय प्राण प्रभृतिः बुद्धि का ह्यतिमारुं न्यानिः जन्म
उमर्तुः एते रोगे परिफरित्वा ग्य कोटर जा न्या ह रुद्रोऽद्वयः १६: वचं लेक हि न्या मन लेक त्ति न्या देह भा
य कर्म ले गति न्याः जो भ्रौति माया विस्तारः सो मिथ्या हो भनिः जैले फल कोर सेवा प्रापि उः सिद्धि का ति नु
तले सव देवि शा को सार आत्मा तत्व हो भनित त्व हरी भैरवः १७:

यस्य को सुखमं राव च ता यथा धर्मनौ तातः जन्म उमर्नु हृदि सार्धं त्यादिः शरीरका विकार ज्ञो होई न
आफे आफे सह ज्ञानं ए परम सुख छः ३५: एतो स ज्ञानं दमाः जन्म न्या मर्जा दुः खारि पा उ न्याः को हो
भयाः सुधा उ न्या जातु लाभ न्याः अज्ञान होतः अज्ञान होतः आफे बुद्धि विवेक विज्ञान तेः अज्ञान ते य भया

स. ० जी स्वप्न प्रभु सर्वगतो प्रपदयः ३५: सर्वविधे ज्ञान म सुखात्मके कथं भवो दुः खम श प्रतिपत्ते ॥
अज्ञान तो ध्यास व शास्त्र का शते ज्ञाने किन्ती ऐता विरोधितः क्षणात् ३६: एदे न्या दे न्या त्रिभि
ये ते प्रमार ध्यास मि त्या हुर सुवि पा न्तः ॥ असर्व धृते हि विभावने यथा रन्ना दि के त द र पी मरे नः
गत ३७: विकल्प मा शार ह ते चिरा त्म के कं कार एव प्रथम प्रक त्पितः ॥ ॥ ॥

पठिः अपै ख स्व रूप आत्मा छे दे छः ३८: अज्ञान लक्षणा एतार ह ले दि चार गर्नुः जलो अंधा रा मा डी रि
कनः सर्व भानि भुम ले रा प छः ज्ञान्या ले डी रि हो त प हो ई नः भं न्या प्र तित पा रि रि का य छि भ्रम ज्ञा छः भय
ह रा प छः ज्ञान्या ले ता चो हु न्या य पा य व ता उ छः डी रि को ति र पु छ र क्वा य ता उ छ स भ मि थ्या होतः ३९: ॥

विमलभक्षय अषंडमायाहृतसकलविकार मय आत्माः तैस आत्मादेसि अंधसो रूपजगत्कसो
गतिभूयोभन्याः तैस आत्मा माजीवपशुक्रमभया को गुणुडिछः तैस देसि अहंकारहुंछः तैस देसि मोहहुंछः
तैस देसि अज्ञानहुंछः अज्ञानदेसि जगत्विस्तारहुंछः एहि विस्तारदेसि बुद्धिभूमभया को छः तय सहुंछः

अथा स एवात्मनितर्वकारेण निगमय प्रसरणि के वते परे ३८: ईछादिगगारिसखादिधर्म
कासपोभियः संसृतिहेतवपरे ॥ तस्मात्प्रसक्तो तदभावतः परः सुखस्वरूपेण विभाव्यते हि नः
॥ ३९: अनाद्यो विद्योद्भवबुद्धि विविक्तो जीवप्रकाशो यमितीर्यते यतः ॥ आत्मा धिगसाक्षित यो पृ
थक्स्थितो बुद्ध्या परिच्छिन्नपरस्परैकी ४०: विद्विं वसा सात्मधिगोपसंगतस्ते कत्रया साः

जाया क्यकारि श्वाससे गुणबुद्धिलये गर्नुः आत्मा स्वरूपहुंछः ४१: आत्मा बुद्धिदेसि कारिकः जति सं
सारपंचदेसि छः त्यो तव गुणबुद्धिका गुणहुंछः गुणबुद्धिः लयभया पाछि एहि आत्मा प्रकाशहुंछः भनि
कसलोभन्योभन्यदेसिः तेहि स्वरूपभया काहामितेः भक्तजनकाः उद्धारनिमित्तनिर्गुणका गुणजस्तोभे

काया कोतिः ३२

गुणबुद्धिमापूरात्माको न्याजीविंवपरेरु तेस गुणमायाधियाको जीवकरिहः त्यो गुणबुद्धिको
साक्षिरूपमात्रमहुः भन्यायोधभयापदिः गुणबुद्धिवित्तुयहुः वित्तुयमसापदिः परिजीवपरं
महोः ४०: बुद्धिकोरमात्माकोसयोगमिलभयोरु मायाते आत्मा मनबुद्धिभयोरु जस्का गुणउत्सा
उत्सागुणउत्सापात्यरभैः मासितभैः धासितभैः वाधियाकोछरः बुद्धिचैतन्याजीवजडभन्याः उरदोः

५१: गुणे ॥ ५२: गुणे ॥
एतत्तत्तलोहवत ॥ अन्योन्यमध्यासवशात्प्रतीयते जडाजडासंबधिरात्मवेतसोः ५३: गुणे ॥
सकाशापरिपेक्षयो फलतसेजातविद्यानुभया निरीक्ष्यता ॥ स्वात्मानमात्मस्थमुधिवर्जितः
त्यजेरशेषं जउमात्मगोचर ५४: प्रकाशस्वोपमनोयमद्वयोसकदिभातोहर्मतीवनिर्मलः ॥

वेवहारवत्याकोछः जसैलोहोमाअग्रीपसुः लोहतालोअग्रियाहुलोभन्याः रुटोवेवहाकनसांचो
ते ५५: स्मृतातरुने दूयवहारमावाधियाकोजीवसावापदकसोगुरिया रडभ
याः सद्रुयाटकहाकोवेस्ततमासिकोवाधियावेकनेः गुणबुद्धिकागुणरुआत्माकोआत्मस्वरूपजानेरुः

विषये मात्मान्या इन्द्रियेकनः वैविः विवेकले निर्मलमयिः आत्मा मात्र सत्यः अहं सर्वदे विष्णो कोमि
या हो भनिः निश्चयमानिः साधनका उपायैर्वै निरुपायम् इति ज्ञानलेः आत्मा ह्येव भिरुतुः
॥ ४४ ॥ यात्यभिन्नभन्या संसारिज्ञानता इमे देवः विज्ञानले के प्रले आत्मा सच्चिदानंदस्वरूपपरि

विचिन्त आसी न उपारतेंद्रियो विनिर्जितात्मा विमलान्तराशयः ॥ विभावये देकमन्यसो
धनो विज्ञानरक्षेत्रे न आत्मा सस्थितः ४६ विश्वतरेतत्परमात्मा दर्शनं विज्ञापय रात्म
निसर्वकारण ॥ पूर्णश्चोदानंदमयो वा तस्तेन वेद्या संतु च किं विदंत ४७ पुः
वैसपाधेरखितं विचिंतये दोकारमात्रं सवराचरं जगत् ॥ तदेव वाच्यप्रणोवा हि वा ॥ चको

रुतुः ४७ जौ नमैते कस्याको पूर्वसुमाधिधिरभयेन प्रन्याः देह आघसंसारकनः ॐ कार उवभावना
गर्नुः पूर्वाभ्यासमापतिपुण्यापेक्षिः अहंभ्यासमारुतुः ४८ जाग्रत स्वप्नः सुषुप्तिः इति न भेद
स्थिति न गुणले इन्द्रियः तदात्मकः ॐ कोरहाः तस्का अभ्यासले गुणतितु देनः भनितेति मा

ब्रह्मान्तोर्नभस्याकोशः ४२ः प्रणावध्यासितेकस्तातलेलपगर्भमन्याः अकारलार्त्त
कारमालिनगर्भः उकारलार्त्तमकारमालपुगर्भः ५०ः मकारकनअध्यात्ममालपुगर्भः ए
हिलपविवेककोलपुलिनभयापधिः अहिरुर्वसमाधिः सोहंपरंयुसः भाफुस्वरुपः महुन्धुः स
कलउपाधिलयकुन्धः ५१ः एस्तातरुलेआत्मानंदरुपः मायाप्रपंचरहितः नित्यात्मसुखप्रकाः

विभावेतस्तानवशाच्चबोधतः ४८ः अकारसंज्ञपुरुषोक्तिविश्वकोलुकारकतेजस
र्यतेकमातः ॥ प्रज्ञामकारपरीपयतेखिलेसमाधिपूर्वनतुतलतोभवेतः ४९ः त
तोमकारेप्रविलापतेजसंहितियवराप्रणवस्यचोतिमे ५०ः मकारमध्यात्मविचि
तनीपरेविलापयेत्यात्मपीरुकारण ॥ सोहंपरंयुससरावीपुत्रियेदितानदृष्टमुक्तउपाधितोमलः

शनिमलसमुन्मुनेपूर्णवसकुन्धः ५२ः एस्तातरुलेसमाधियाअध्यासरसव्यालार्त्तः मआपैपित्त ५५
५३ः कामकोधरिगुलेजोचंचलहुदेनः त्योमेरुपहोमैहुः ५४ः एसरितिलेसराभावनागरिः ॥

समस्तमुक्तबंधकाउपायलेः मायाबंधमेष्टिवंधनमुक्तमैः अभिमानशून्येभैः प्रारब्धकर्मकोभोगः
गः निर्विकल्पसमाधिमारुहाको योगिः साक्षात्सर्वविषयअभेदपैमित्यः ५४ः ब्रह्माकोलो
कअद्यजगतकार्मलेपनिनपाईन्याः एतेभर्मलेपाद्रपाउन्याः सर्वैर्धर्मकोधर्मस्वरूपप्रकाशः ५

एवंसदाजातपरमभावनस्वानंदतुष्टः परित्यक्तारिः ॥ आत्मेसनित्यात्मसुखप्र
काशकः साक्षाद्विमुक्तोचरवारिसिंधुवत् ५२ः एवंसदाभ्यस्तसमाधियोगीनो निर
क्षिप्तर्वेन्द्रियगोचरस्य हि ॥ विनिर्जितशेषरिपोरहंसरादृशो भवेयं जितसद्गुणात्मनः ५३ः

सत्त्वानकाभ्यासमारुहापछिः अवसेतत्स्वरूपदुःखः ऊनुतेहिरुः अन्यो धर्मको भारिमध्यभंत्यः
माः दुःखोरोषप्रयसोकको कारणः संसारहोः शोपिथ्यागुक्तिः सर्वैर्विधिवारद्वेष्टिः सचकाभात्मा
पूर्णप्रसन्नसंधानगर्तुः ५५ः योगिजनहृष्टैर्भावनालेः समुद्रमाजलमिलितवधतिः ५६ः

मादुरमितिः ये दो फुटि धर्ति मा मितिः ते स भिन्न को भा का शयें होंः भ का शयिनिः शुष्म
वायु मां हं वायु मितिः जलै य क त्व रूप नुः तलै म विषे ज भे र धै पिलरुः ५६ जलै भा फुः
ले भे र न पा या का ज गा मा व सि क नः पूर्वः पश्चिमः उत्तरः दक्षिणः के हि जा नि रैन भु म नुः जः

आ तै र मा त्मा न म ह र्नि स मु नि ति हे त्ता रा मु क्त स म त्त वे ध नः ॥ प्रारब्ध म न्न न भि
मान व र्जि तो म पे र सा क्षा त् प्र वि लि य ते त तः ५७ आ रौ च म ध्य च त थै चो त तो
म वं वि दि त्वा भ य शो क का र णे ॥ हि त्वा स म त्तं वि धि वा द वो दि तं भ जे त्स मा त्मा

व स र्प उ दा णा त व उ सै ण उं मा व सि दि ता को णा द नुः भ यि को भु म ज्ञा नुः तलै यो ज्ञा न को भः
भ्या स लेः आ त्मा उ र ये नु नुः ज ग त् मि थ्या रै वि नुः भ यि को भु म नु रि ज्ञा नुः ५९ आ त्मा स र्व
व ष्म न्या वो ध जों हों स म्म भ णा को र्छे नः तां हों स म्म भ क्ति र्पूर्व क मे रो भा र क्ष ना ग नु रः हो भं न्या प्र तिः

तत्तुः भग्नासदृशप्रापिः मेरो आत्माको अनुभवस्वरूपः ५८: योगप्रगोपेरुस्य
वेददेविमेले सत्प्रभक्तकानिमित्तः हेषिण लक्ष्मणभारतिमि सारिदिनोः ऐसकराको वित्वासः

नमथायित्वात्मनां ५५: भात्मन्यभेदेन विभावयन्निदं भवत्यभेदेन मयात्मना तदा ॥
शुथाजलं वारिनिधौ प्रथापयंश्चिरेविषह्यो न्मनिलेयाथानितः ५६: इत्थं शदिक्षेत

सिन्नामात्रैः संपूर्णकपरासिन ह हो जानुः सत्ते पुहूला ईउचिमान् भक्तुः यसरिति
का भग्नासमारखापि मेरु रूपः ५७: हे भैया यो जो देविषाको जगतुः सो माया मा भरो

भानिचैतन्यलेगम्यभयाकोसवरुदोहोभनिः सधैमाचिरकृत उदासिनभर्तुः मेराभाव
नाकाभावले शुद्धभयैः निरामयतआद्यमेराभक्तश्रुतिरुत्तमः ६०: गुणात्मरूपे

हिलोकसंस्थीतो जगन्मूर्धेवेतिविभावयन्मुनीः ॥ निरकृततादुतिमुक्तिमान
तोयथेनुमेदोदिशिदिग्भुमादयः ५७: पाव सपश्येदखिलेप्रदात्मकेतावमदाः

गुणतितृप्यमलाई जो योगिसेवाभजनभक्तिभावनाले गर्धनः त्र्योमैरूपहुनः रेस्ता नोमेः

राधकृष्णः तिआक्राचरणमासाग्याकाधुतिलेद्योर्दिनामात्रैः जलैश्चुर्ध्वजगत
कोभंधकारदुर्गार्धः तलैजगतकोभसानभंधकारपातकधुर्गार्धः पवित्रउद्धारगार्धः

राधनतत्परोपवेत्तः ॥ अद्भुतुत्पन्नितभक्तिक्षणेष्टस्यदृष्टोहमर्निसेह
दी ५८: रहस्यमेतदुतिसारसंग्रहमयाविनिश्चित्यतयोदितंष्टपः ॥ यस्त्वेतः
दालोचयतीतिबुद्धिमानसमुच्यतेपातकराशिभिर्क्षणात् ५९: प्रातर्घृदिदंपरि

६०: वेदकोसारोविज्ञानतत्त्वमसिवाक्येलेगार्शुकोस्तुतिः भयाकोवेदकोभंतपाउन्याभक्तः

योगिजनकाः निर्विकल्पसमाधिलेपाश्चर्यादन्ः चरणकमलजस्कायत्तादिनदृष्टा

इत्येते जगत्साम्राज्यसर्वपरिहृत्यवेतसा ॥ मद्रावनाभावितशुद्धमानसः सुखिभ
यानन्दमयोनिमयः ६०: एतेवैतमामगुणगुणान्तरं हृदकादावायुदिवागुणान्तरः
के ॥

तत्त्वस्वरूपः श्रीरामभाष्यैर्मलेगाशकोरमगीताः साक्षात्श्रद्धापूर्वकः गुरुभक्तिलेपुस्तकम्

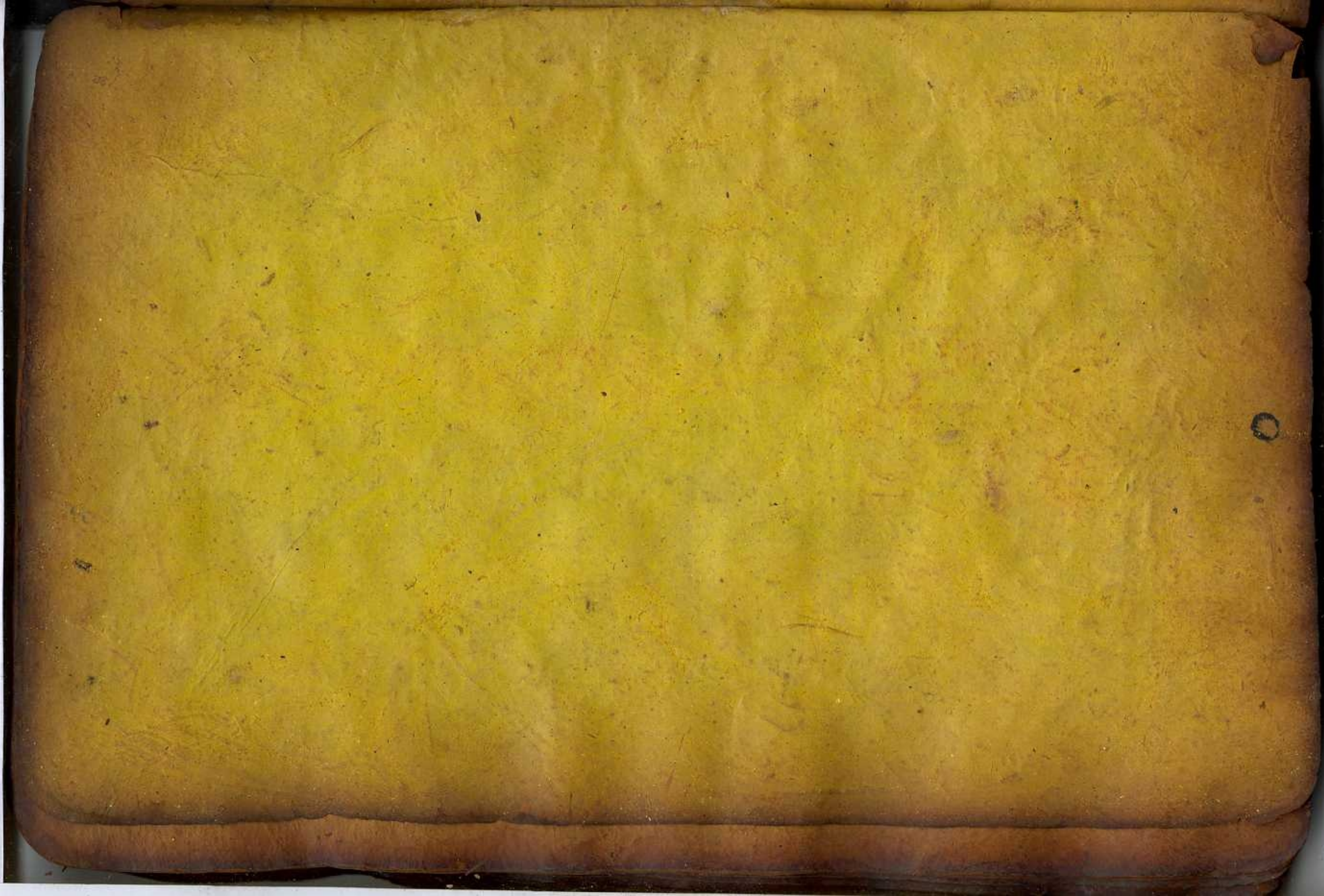

३. योनिवृत्तिप्रज्ञा नकोअभ्यासमेरावरणाखिन्दकाविश्वासले. भक्तिपर्वकज्ञाने

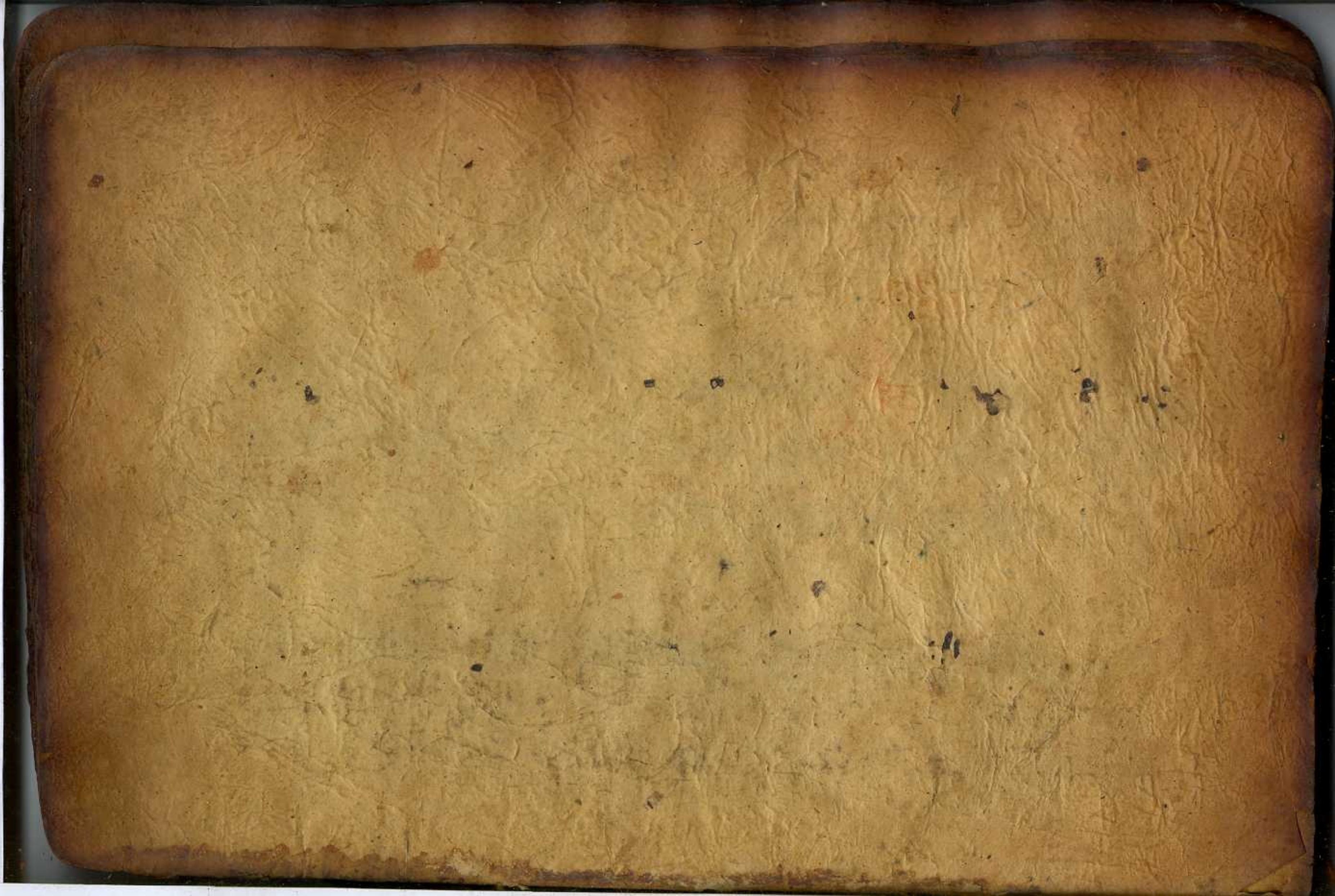
त्वहेत्वपादाचितरेणामिः स्पृशन्पुनातिलोकत्रितयं यथारविः ६९. रामरामः
विज्ञानमेतदखिलं श्रुतिसारसं तं वेदांतवेदभक्तिः ७०. श्रीरामचन्द्राय नमः ॥
इति श्रीतुरियात्मतत्त्वप्रलक्ष्णाने रमामहेश्वरसम्वादे प्रथमोऽध्यायः ॥ ११ ॥

गर्वाः त्योमैरैस्वरूपदुन्दुः त्योमैरैमात्मादुन्दुः ७१. इति प्रलक्ष्णाने प्रथमोऽध्यायः ॥ ११ ॥

ॐ नमो नमः ॥ श्रीसूतनामायोगनिकले नैवधारणेविषेः भट्टासिहज्जारशौनकहस्तसंग
आज्ञागर्धनः हे शौनकमुन्येसौरहोः त्वय्येवकतपमोहारद्याकायासकनः श्रीनारदजीहोत
मोहोयिनालीः यदोज्यसगोउदै किंचित्हासिकेहिबचनयोत्सभयाः ॥१॥ श्रीनारदजि यासक
आज्ञागर्धनः हेपरमपुत्रः शरिरमिमानीः आत्मात्यस्माद्यशरिरहेसंतोषहुंछ्याः तंमोमः

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीसुतउवाच ॥ अथ तेस्वरूपमासीनउपासीनहरहु
वाः ॥ देवर्षीप्रहविप्रर्षिजीणापाणिः स्मरन्त्रिय ॥१॥ श्रीनारदउवाच ॥ परशयेमहाभाग
भवतकश्चिरात्मेना ॥ परितुष्यति शरीर आत्मामानसरयवा ॥२॥ जिज्ञासितं सुसंपन्नमः

वक्तोः अभिमानयत्तो आत्मासोमनः सत्तातेसंतोषकराप्रिहुनाछेनः ॥२॥ यो साधर्मोदियुक्तिरि न्यासये
येवहारमार्गवठिपाविस्तारजानिहिन्याः परिपूर्णभयाजोसलो आश्रयसागदोः भारतपनिचनार्थैः ॥३॥
योनसंतानः परंघुलत्पोपनिहूयः अरुपानिधिचारगन्योः आत्मा लार् सोयकेनगर्दयेः प्रदस्ता

सर्वभूतकोटौ न भन्वा जहि केन गर्दछौः॥ ४॥ श्रीसजि विंति गर्दनः पौति मिले भाजा गन्याकोः पौ गे
हो त्पत्तो छत पनि आत्मा संतोष हुँदैन शरिर मानसिक दुर्प्रकार को कारणः आत्मा अथ भते स्मा ई सं
तोष हुन्वा को न होः अति बुद्धि भया का प्रलाका भंग देवि च त्प न भया काः त पार् आत्मा ह व सः॥ ५॥

पिते मरुदुत्तं॥ कृतवान् भारतं यत्सं सर्वार्थपरिहृतिं॥ ३॥ जिज्ञासित मधीतं वचनं यत्
त्सनातने॥ तथापि शोच्यस्यात्मानमकृतार्थं स्वप्नो॥ ४॥ श्रीयास उवाच॥ भस्ते
यमे सर्वमिदं तपो हे तथापि नात्मा परितुष्यते मे॥ तस्मै तमय क्रम गाध गोधं श्रद्धामहे स्वात्म

सर्वैरुपतिमिजान्छौः जीनकारणः तां हं पुराण पुरुषः कार्यकारण कोपनि हेतुः जीन मन संकल्पे ले
शो संसार कन वना उन्वाः पा सना गन्याः आफैरुन्याः तीरा गुण ली कार्यगन्याः भा पुर्निर्गुणैरहन्वाः एता
पुरुषकोः उपासना गन्या का भा पु आत्मा ह व सः॥ ६॥ सूर्य जै हिति नै लोक मा फिर्नुहुः कीतो भन्वा वा पु
जहि सवै का अंतर्ग्या सि भई मन बुद्धि पाते जा उहुनुः पर प्रल विवे स्वाधा प कानि म म लेर पौ गते परि पार भया

काः तितिविचारगर्नुहसः यौनकुण्डेषु ग्याकोठेनः ॥ ७ ॥ श्रीनारदजी आज्ञागर्धनः हेमुनिः तिमिहे
भगवो न को यसमहिमा निमलवर्धिता गरिः भन्याकोठेनोः निर्मलराशिविनाधर्मादिज्ञानलेः भगवा
न कदापि सतुष्टु देननः त्यो ज्ञानतिमिलार्थवशादेन ॥ ८ ॥ ज्ञानधर्मादिकाः धर्ममर्थकामसाधः

वात्सभूतं ॥ ५ ॥ सर्वे भगवन्वेदसमस्तगुणसुपासितो यः पुरुषः पुराणः ॥ पराचरेणो मनसैव
विश्वं सृजत्यवत्यतिगुणैरसंगः ॥ ६ ॥ त्वपर्यंतैर्दृष्टं कर्तुं यः श्रीलोकेश्वरः सृष्टेवापुरि वात्मसाक्षि ॥
पराचरेण सारिधर्मतो बुतैस्तत्समे न्यूनमत्तं विवक्ष्य ॥ ७ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ भवता नुदितं
प्रपश्यो भगवतो मुने ॥ येनैवास्मिन्नुद्यतमनेतद्दर्शनं त्विलं ॥ ८ ॥ यथाधर्मो ह्यस्यार्थमुनिव

प्राप्तुं कीर्तिताः ॥

नागत्रयैः तत्तैवाप्तुं देवकामहिमा वर्णनगरः वासुदेवकामहिमा वर्णनभगवकोठेनः ॥ ९ ॥ जुक्विता का
चारिणामां हारियसं नभन्याः चित्रकावेष्टतपनिः त्योको यज्ञस्ताकामिपुरुषपिपाशः तिर्थभानिः यथाव
गयो गीजनहर्षभूतः मानसतला उमाखेलन्याहं सारुः कोवाखेलन्या जगामाकदापिरमा उदेन ॥ १० ॥

कस्ताकविता लाईचन्कोषयोगभन्नुभन्दाः जुन्कविविः सअलंकारद्वेसाधनः ईवारलेदुवित
तपनिः संपुर्णमनुष्यकोपापफालन्त्याः यशलेविहितभयाकाः भगवान्कामहिमा लाउछ भन्दाः सा
धजनहस्तुदंभन्ः त्योनामसाधनहस्तु कोहिमन्ः भन्दासुन्दर सुन्दर भन्दाकहन्ः

नतथावासादेशसमहिमात्मनुवर्णितः ॥ २॥ नयद्वयचित्रपदहरेर्यशोजगत्प्रविजेः पु
गुणीतकर्हिचित् ॥ तदायंसतीर्थमुसंतिमानसानपत्रहंसा निरंमं त्युशिरक्षया ॥ १०॥
प्रहागविसर्गोजनतायविम्वोयस्मीरप्रतिश्लोकमवकुवतैपि ॥ नामान्यनेतस्ययशोकिः
तानिपदुरापतिगायेतिगुणंतिताधवः ॥ ११॥ नैकर्ममप्युभायवर्जितेवशोभतेता
नमस्तनिरंजन ॥

केहिछैनभन्दाभाफैकिर्तेनगठ्ठः ॥ १२॥ निष्कर्मभयाकोज्ञानः भसंतछतपनिः हरिमल्लितछभन्दा
सोसुहाउरेनः कसोभन्दाः साधनकालमाहः फलकालमाहः पारधारभद्रगर्वाः दुःखदिन्याः यत्नोक्त
मईभगपराभयाकोछैनभन्दासर्वैवेथेछः त्योकोसोगरिसुहाउलाः ॥ १३॥ तस्मात्कारणात्तः ह

महाभाग व्यासजिः भक्तुं हित बुद्धि भयाकाः तिमिः शुद्धयस भयाका सत्यवादि यतिः यो संसारकोः
पंथन मुक्त निमित्तः भयाका एता तिमि भगवान् काचे ह्यसमाधि ले विचार गति र्बर्णान् गुरः ॥१३॥
भगवान् काचे सदेवि न एथ फः भने व्या बुद्धि भयाकोः नाम रूप मारी हतः कर्ते था तन भया बुद्धिः मति
को

उतः पुनः शम्भुदभूमी चरेन चार्पितं कर्म यदप्यकारणं ॥१४॥ अथो माहाभाग भवान् मोघ
दुःखं दुविश्रयाः सत्परतो धृतवतः ॥ उरुक्रमस्य स्थितं बंधु कथं समाधि ना तु स्मरत विचिष्टं तम
॥१५॥ ततो न्यथा किंच न यदि वक्षत एथ गुरु सात्कृत रूप नामभिः ॥ न कुत्रचित्कापि वदस्थि
तामतिर्लभेत वा ता हत नौरि या सदा ॥१६॥ जुगुप्सितं वमकृते नु पात सत्य भावर क्त स्ये महन्
याति जयः ॥

विषेः वायुले उडा प्राको स मुद्रको ना उरै हं नः ॥१७॥ तस्मात् ह्रीं काये शविनाः भारतादि ग्रंथ विषे निंयः
कोम्य कर्म स भावमारक्त भयाका गि पुरुष का धर्म निमित्त होः ति नै ल्प र्दुःख म च ना उदाः तमा मति उ र्दो य
योः भं न्या य भयोः ति प्राच नान लेरुंः एहि मुखे धर्म हो भनि प्रवृत्ति भयाकोः इतर जन ह हः नि। सति माया ग
विषे को ना गे न नः ॥१८॥ ह
हि

तेसोभन्यासयेगीयात्यागगरिः सखिरानंदसुखभाषापठिः हरिको नामयत्तस्याचाहियोभनौलातः भनंत भनंत भपा
रभयाका हरिकोभानंदसुःखभाषापठिः जुवतुरयोगिछनः उनैतारिमात्रजोगेठः जोःभात्मात्तानि नभयाका
विषयसुखमाभुत्याकाहमिजत्तालार् नोमयेसलेपुक्तभयाका भगवान्बेहदेवार्इछः ॥१६॥ तेसोभन्याका

यद्वाक्यतो धर्म इतीतरुस्थितो न मन्यते तस्य निवारणं जनः ॥१७॥ विवक्षसो स्याहति वेदितुं विभो
रनंतपारस्य निवृत्तितं सत्त्वं ॥ प्रवर्तमानस्य गुणैरनात्मन कृतो भगवान्दर्शयचे स्मिंतं विभोः ॥१८॥
त्यक्त्वा स्वधर्मचरणं बुजं हरेर्भजनयको थयते तो यदि ॥ यत्र कृवाः भ्रममभ्रमुष्य किंको वार्थ आ
तो भजतो स्वधर्मतः ॥१९॥

मधर्मादिः अनर्थको हेतुभयाको नित्यनैमित्तिक स्वधर्मपनिः त्यक्त्वा गरिकनः हरिभजनमात्रे चैष्ट भनिः
भाजाभयोः तसर्थः कादाचित् हरिभजनमापरि पाकभयात्ताविनाछिनः किंचित्काचेरस्योभन्याः तेसैः
रुमाहोमयोभन्याः हासकोचातुनः कोवाकोचातभयोभन्याकसो होलाभनौलातः आधुधर्मछेदिनिचन्योः
निमागयोतयनिः हरिभजनगन्यालार् कोनैभाश्रममाहापनि अकत्त्यानेछिनः पोधर्मेमाशोभजनगैरनता

तौ वैवहेतोः प्रपतेत्तयो विरो न लभ्यते यदुपता सुपयधः ॥ त लभ्यते दुःख च दनेत सारं काले
न सर्वत्र गंभीरं रहता ॥ १५ ॥ न वै ज नो जातु कथं च नावजे न मुकुं ए से य न्ये व दं ग सं सृति ॥ स्म
रं मुकुं रां सुपय ह न पुन विहा तु मिदं न स ग्राह्यतः ॥ १६ ॥ दिं हि विष्णं भगवान् नी वेत रो
पतो ज ग त्स्थान नि रो ध सं भवाः ॥

पदेनः तसर्थः योरिकाचरणकमलकनः अलिंगनागन्याः समरुन्वालाः कसोर्गारद्योशनाकोईक्षाह्वतः
पोनरः संसारसको आग्रहभयाकोष्ठः ॥ १९ ॥ कोनहोमगवानलिलाकोनहोमनौलातः पोविश्वभगवान्
कोरुपहोः एसविश्वदेवि आफुमगवानभिन्नधनः योनभगवान् रश्मिदेवि जगत्कोः जन्मपालनासेहारः

श्रुतिं ऋः सोयता उदुतपनि सर्वेति मिजा द्यौः तसर्थः एकदेशदेत्यं उदुः उदुः ॥ २० ॥ तिमि आ कै मा भा
पै जानः आफु विसे विचार गर आफु देवि भा कै होः केवल परमेस्वर काः कला लीकन भाषा का द्यौः अतस्यः
तिमामनर्थ जाने छैन विदुका भवता रजगतरतारि कल्याण हवस मजानि मिन्न भगवान् को परा कर

तद्विचयं वेदमया स्थापितं विप्रो देसमात्रं भवतः प्रदर्शिता ॥ २० ॥ त्वमात्मनात्मानं परे त्व
मोचरक परस्य पुंसः परमान्मनः कला ॥ भजे पुजाते जगतः शिवाय तत् महानुपाया मुद
योधि गणपतोः ॥ २१ ॥ इति पुंसस्तपसः अतस्य वास्ति एतस्य सक्तस्य च गुडि दत्तयोः ॥
अविद्युतोर्थः कपि मि निर्हयितो यदुत्तम श्लोक गुण सुवर्णनं ॥ २२ ॥ अहं पुरा तितमये

महोमनिपु रुनुः ॥ २३ ॥ एहि फलवश परुष को होः एतपस्या कोः एहि पुंन्य कोः एहि वटि पायतः
कोः एहि पन्या को पुत्र त्याता दि को दान कोः कहिले नाशन हुन्याः फल होमनि विदो न हुरु ले निरुपरा ग
या का दनः तत्मात् उत्तम श्लोक गुण विवर्णनं कति मन्या देवि वश को संग गनुः ॥ २४ ॥ ॥

परिते गणाका कल्पविषेः को ति वेदकण जो न्याः प्रोक्त एव किं उक्त किं दारिनि को पुत्र भौः मज न र म्या को
थिजाः योगिजरा को रेखा निमिषिः चतुर्मासवर्क विषेता ति दिष्टाः बालभावमास थिजाः ॥ २३ ॥ ति
नियोगिहृ मविषे देवमप्राः कस्तो मभन्याः बालभाव छे मा को चंचल रं दि न भया को बालक शनगः

मये मुने दास्यास्त कत्याश्चन वेद वादिना ॥ निरूपितो बालक एव योगीनां स क्त एव तो शेषः
निर्विचि शतां ॥ २३ ॥ ते मप्यपेता खिल चापले भके दाते धत की उन के नु वति नि ॥ चक्रु कपो य यः
पितु ल्यदर्शनाः स श्रूष मा रे मुनयो ल्य भाषिणि ॥ २४ ॥ अछि ह ले पान नु मो दितो द्विजे सकु स्मभुं
जे दत्त पास्त किल विष ॥ एवं प्रवृत्त स्य विपु छ वेत सः स कर्म एवात्म रुचि प्रजायते ॥ २५ ॥ ॥

न्यास गैरु न्याः एस्तो मविषे तु ल्ये दृष्टि थि या तपनिः सुतार गन्या थो रे वोल न्याः मविषे मुनि हृ मनुग्र हृ गृ द
मया ॥ २४ ॥ उनै रे भोजन गरा माः पात्र मा ला ग्या को शेखः उनै का भाता सि पाय रः एक वेर संतोष मा न्यो
मेरो संपु र्ण पाप हृ योः एस्तो प्र कार ले सु छ वे मश को मेरो ति नि मु नि हृ का धर्म विषे मेरो मे न हृ चि मयो
॥ २५ ॥

तेस्थानविषेदिनदिनैभगवान्कासीलाकथाहः गाउदापुनिहुरूकाअनुगुरुलेसुंदोभन्नाः
मनाहारेजेजान्नातिवथाहः वडाअधलेपदसुंदामेशभतिप्रियपयोः भतिप्रसंभयोकाभगवा
नःहरिविषेःमेरोमतिप्रो॥२६॥हेमहमुनेव्यासजिः तिनेभगवान्विषेभतिप्रितिभयाकोमेरोमः

त्वान्यहंरुहकथाःप्रगापतामनुग्रहेणशरणवमनोहराः॥ताःश्रुयामेनुपद
विशरणवतःप्रियश्रुवांसंगममाभवदुविः॥२६॥तस्मिंस्तदलखरुचेर्महामुनेप्रिय
अवसेस्यलितामतिमम॥पराहमेतत्तदस्यमायुयाःपरोमपिब्रह्मणिकल्पितंपरे॥२७॥

तितोंहांदेविकारिलेपनिहुटेन॥योन्मतिलेयोस्पृहस्तस्मभणकेसरिरुःप्रपंचदेखिंभिभभयाकामवि
वेहेदाःआफ्रिअविद्यारुपिमायालेकमियाकोनतुवस्तुतांहांतावोदेखदु॥२७॥एस्ताप्रकारले
यवाशरतदुरीतकालविषेःहरिकोनिर्मलयससुंदामाहात्मा मुनिहुरूलेः किर्तनगरियाकोसुंदः
सुंदे एजोगुरुतमीगुरुकोसोभावफालन्याभक्तिउत्पन्नभयोः॥२८॥एस्तातरहलेःअनुरक्तभया

को निष्ठा पाणी नम्र अक्षुः बाल दातः रश्मिपुजित्वा कोः तिनिरुहको सेशागन्याः ॥ १२५ ॥ भगवा
नलेः आशागरिगया कोः अतिगुह्यसाक्षातः तस्यानरेषि जादाम् निरुहः शिनविषे दयालुभया
कारुणाले मयिषेः आशागरिजादामया ॥ १२६ ॥ यौनज्ञानलेः भगवान्वास्तुदेविको मायाः तिनैको

स्थितं सरत्तु प्रावृषिकावत्तरे विष्टस्त्वतो मेनुतवंप्रशेयते ॥ संकीर्त्यमानं मुनिभि
र्महात्मभिर्भक्तिप्रसन्नात्मो ज्ञानमोपहा ॥ १२७ ॥ तस्यैव मेनुरक्तस्य पश्चित्तस्य हतै नतः ॥
अद्वान्तस्य बालस्य दातस्यानुचरस्य च ॥ १२८ ॥ तानं गुह्यतमं यन्तात्ता साक्षात् भगतोदितं ॥
अन्योचनं गविषे तत्तु पाया शिनवसलः ॥ १२९ ॥ येनैवाहं भगवतो वास्तुदेवस्य वेधसः ॥ ॥

प्रभावकनजायाः यौनज्ञानलेः भगवन्धाममायासुं रुन्ः ॥ १३० ॥ स्त्रिया लणः तैतानको साधनागः
याः तिनतापहर्ता रत्नाजसत्तरोधमाहोः कोनभनेर यौनस्यैको निगंतापधयाकाः भगवान्
परं ब्रह्मसूक्तं रूपः तिनैविषे तमेकं कर्म भर्षितमयो भन्याते हि ओषुहोः ॥ १३१ ॥ नहिनीहसंतां रकोहत्

भयाकोकर्मितेक्षेकसोगरितिनतापरुर्त्ताभनोत्तातः हेतुवतः जीनचस्तुलेरोगउत्पन्नहुन्
रोगगणधन्यायस्तुलेरोगफलेनः ॥१३॥ तस्तेः जीनजीनक्रियाजोगरिहिन्ः ईसभैसंसार
कोहेतुकारणकहिन्ः केरितिनेकर्मकृपानिवृत्तिर्भजहिलेपरंवलविषेकमार्यणहोलातव

मायानुमावमविदंयेनगङ्गितितत्यदं ॥१४॥ एतत्सस्वितंवलत्तापन्नचिकित्सितं ॥
परिष्वरेभगवतिकर्मवलरिभाषितं ॥१५॥ भामयोयेनभूतानां जायेतेपञ्चस्तुधत ॥
तदेवस्यामयंदुय्येनपुणतिचिकित्सितं ॥१६॥ एवन्तत्ताक्रियायोगाः सर्वसंसृतिहेतवः ॥

पारजांरुनः ॥१७॥ जीनएतसंसारविषेभगवान्संतुष्टहुन्याकर्मगरिहिन्ः भक्तियोगसेमिन्निः
तः जीनज्ञानभगवतरधिनभयाकोः तांहांदेविन्उत्पन्नभयाकोज्ञानः कामसभैनालहुन्ः ॥१८॥
जाहांसंमकर्मगर्धनः अरुगुणदेतिः कालकानाप्रवारंवाग्गाउद्धनः भगवान्कासिधस्तेगरिः केरि
उनेकोस्मरणगदधन ॥१९॥

भगवान्संपूर्णैश्वर्यजुक्तभयाकाः भंतर्जामितिमिलार्शनमस्कारः हृदयविषेभविभुत्रभया
कातिमिकेरांमैरामनलेयारंवारधाउरुः संकर्षणकमुदेयः प्रद्युम्नभनिहाउव्यहलेः जयासना
भयाकातिमिलार्शनमस्कारः ॥ १३ ॥ इतिचारमूर्तिकानामलेगारिः मंत्रैर्मूर्तिमात्रैर्ज्ञान्याः मंत्रैर्जोमु

तएवात्मविनाशायकत्पतेकत्पिताः परे ॥ १४ ॥ यद्वत्रक्रियतेकर्मभगवत्परितोषणं ॥
ज्ञानयतदुधीनेहिपक्षियोगसद्यन्वीते ॥ १५ ॥ कुर्वन्पुत्रकर्मणिभगवाद्दृष्टयासकृत् ॥
गन्तंतिगुणनामातिहान्स्यानुस्मरतिव ॥ १६ ॥ नमोभगवतेतुभ्यंवासुदेवायधीमहि ॥
प्रद्युम्नायानिहृदयनमसंकर्षणायव ॥ १७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

क्तिमयाकाचर्महस्तिनेनदेविन्याः एस्तामूर्तिजोन्मापुहृषकराः जोन्पुजागरोत्त्योसद्येतानभया
जोप्रवृत्ताभनिजानुः ॥ १८ ॥ ॥
रु१

हेआत्मनो यो भाग्योऽपदेसमैलेः भनुष्ठानगरियाकोः मलार्यैश्वर्यज्ञानजानेहः भाग्यविषेभः
क्रिकेशवजिदिशमयाः ॥ १२१ ॥ हेदेभ्रकृतः तिमितेठैरुन्याकाछैः भगवान्कोपेशकैः ॥

इतिस्तेभिधानेनमंत्रमर्त्तिममर्त्तिकं ॥ पजतेयत्तपुरुषंसतसम्पददर्शनः पुमान् ॥ १२२ ॥
इमंस्वनिगमेवसन्नवेत्पमदनुष्ठितं ॥ अदत्तेज्ञानमेश्वर्यः स्वस्मिन्भावंचकेशवः ॥ १२३ ॥
तेमप्यस्मृकृतविष्कृतविमोसमाप्यतेयेनविदंशुमुत्तसितं ॥ प्रत्याहिदुर्वैर्मुहुर्दितानास
केशनिर्वाणमुशंतिनान्यथा ॥ १२४ ॥ इति श्रीतुरियात्मतत्त्वब्रह्मज्ञानेश्वीनारदव्याससंस्कृत्यादेदि

तियोध्याया ॥

ज्ञाननामसुन्नालेः पुननालेः जात्मासज्जनहृत्कारिशापरिपूर्णहृत्ः जौनुषंदेविहसुभजौन
प्रकारहृत्ः त्वाविठियागरिकंहुः तेरहोसकर्मकोशंति तेलाअरुप्रकारलेसज्जनहृत्सुन्देनन ॥ १२५ ॥

इतिद्वितीयोध्याया ॥ २ ॥

श्रीगुरु उवाच ॥ ॥ श्रीगुरुदेवजिभाक्मोभक्तकनकहं नृन्हेराजन्यरिक्षितः आत्मा हरिमायाका-
स्तातरुकिभरपाः आफेआफरशानत्युपभयाकिः हरिकामायातेसाक्षात् जीवदेहकोसंबंधहुदेन-
कस्ततरुलेहुदेभन्यादेवि. २ जतेत्यपनोदेवरकर्मभासितहुदेनततेवुरुनुः ॥ १ ॥ योसंसारपनिमायाते-
नानाजनंतरेः वात्तजोवनदेपमनुषेः वहुतरुपपनिः मायातेभयाकोठः मायागुणलेगारिरसरागः

श्रीगुरु उवाच ॥ आत्मायायामतेराजनः परत्पानुभवात्मनः ॥ नष्टेतार्थसंबंधसप्रहरिको-
जसा ॥ १ ॥ वहुतरुपईवाभातिमायावहुतरुपया ॥ परमाणुगुणेष्वप्याममाहमिति मन्यते ॥ २ ॥
परिवाचमहिप्रिमेपरस्मिन्कालमापयोः ॥ रमेतगतसंमोहः स्यक्तोदात्ततदोभसं ॥ ३ ॥
याः समभहं मेरोभनिमुत्पाकोठः ॥ ४ ॥ आक्राचैतन्यमारत्वाकाजिवजोठः पुरुषरः प्रकृतिः दुईदेविपरः आ-
त्माः महेसमताछोमादेविः पुरास्वरुपः आफेआफरुनुः ॥ ५ ॥ आत्मा शुद्धरुपसमन्तानिमित्त-
ताचावगेआदरगारिः शेषागारिकाभगवानरुनः सोबुलाताईः जउरुपदर्शनदेवायाथाभयतपः

हे: २

जोतानिकहाथा: त्योमज्जगारिमोठेरुयसभन्नानिमित्तकोदयाहो: ॥४॥ वल्लाजोठन: सोनाराय
तरकानामिकमदेविउत्पन्नभयार: त्योकमलकोहादेउद्याकोरुधनि: कमलनामिभिन्नउंथोभत्त
गहंमनिजोरा: भत्तनपाइफेरिफकिंन: कमलमावसियोभीहिकसोगरिरुं: भन्नानिमित्तक:

५-२ भात्मातत्तविशुद्ध्यर्थयिदाहभगवान्भूतं ॥ वल्लोदरुयनरुपमवलीकवतादते ॥५॥
समादियोजगतांपरोगुरुलुधिस्यमास्थापितिरुक्षयैशत ॥ तांनाध्यगछरुदणमत्रसं
मतांपपेचनिर्मासुविधिपेयाभवेत् ॥५॥ सचिंतयन: वक्षरमेकरोभसुया: एरोदहिर्ग
दितंचयोविभु: ॥ स्पर्शेषुपतसोउयमेकविंशतिकिचनानानृपयकुनेविदु: ॥६॥ ॥

मलमावसिहेराभया ॥५॥ तवयुलाजोठनसु: योसुएकसोगरिगहंभन्नातिमित्तचिंतनागदीभया:
चिंतनागदीमा: जलमाहाएकेपाति: दुर्भशरसुदाभया: कोरकोरभक्षरभन्नादीषि: ककारदे
विमकारसम्मया: भक्षरमासोहोरएकारिमोउ: त्योकाहाभनीलातजोपुरुषकोकेहिछन: उनेकोस:

वस्य धनकहिं ॥६॥ आज्ञा यो कस्मै वो सो भनि चो रै दिशा हे रमाः जय को हि देवे नरः यो मे रोहित नि
मि त्त हो ला हितै हो भनितै सै मानित पमो हो मन लगा उदा भयाः ॥७॥ तों हो प्रा न्तः बुला नो छ-सोः संपुः
हो लोक पु का श दु-यां त प ग री भयाः कला त प भ-या दे वि दिव्य रुज्जार वर्ष प र्यंत सर्व रै दिव्य मन प व

नि शं सत द्रु र दि द्रु पा दि शो विलो कत त्रान्य द प प्य मानः ॥ त्वधि स्या मा स्थाय वि मर प
त कि तं त प स्य पा दि द्रु र वा द धे मनः ॥८॥ दिव्य स रु ला द म मो ष द रं नो जि नि ला त्मा वि जिः
तो भये दिव्यः भत प्य त स्या वि ल लो क त प नं त प स्त पि शां त्त प तो स मा हितः ॥९॥ त सै त्व लो कं
भग वा न स मा जी त सं दर्श या मा स प रं न य त प रं ॥ अ पे त सं ह्रे श वि मो ह सा ध्य से त्व द ह व दि वि भुः

न जि ति त प ग री मों होः भ त्पे त त प त्वी उ दा भ याः ॥१०॥ त स्मा तः श्री भग वा न लेः बु ला ला र्हा भ ति त्रै ल्ये
ऊं ह लो क मा पु न्या उ दा भ याः क लो लो क म न्या ना हो क्रे श मो ह दुः ख दैन जा हो पु न्या त्मा ना नि ले मा त्रै
पु न्याः भ ह जो वा हो न ला ग न्याः ॥११॥ क लो लो क म न्याः जी न लो क मा रजः त मः सत्यः जी मि स त नो हो

कैन जाहा काल को गमै छैन जाहा राग लोभ माया छैन जौन लोक कन देवता दानव दैत्य लेशे राग
रिया का ना रा प्रण काम लु पात्र वस्त छैन अरु का गमै छैन ॥१०॥ कस्ता भक्त भन्याः श्याम वरः शुभमा
गः चतुर्बाहु प्रकाश अमोल मलिका गहना जस्ता शुद्ध स्वरूप भयाकाः निल कमल जस्तानेत्रः पितामहा

धैरि मिदुते ॥११॥ प्रवर्तते यत्र रजस्तमस्तयोः सत्त्वमिधं न च का विक्रमः ॥ न यत्र माया किमु
तापो ररेरनुग्रहा यत्र सुरासुरा र्विताः ॥१२॥ श्यामा वदाता शतपत्र लोचना पिसंगवत्त्राः
सुखः सुपेशः ॥ सर्वे चतुर्बाहु उन्मिषन् परिप्रवेक निष्काभरताः सुदर्शनः ॥ पुद्गलवै
कुण्डलपरात वर्चस्तपरिस्फुरत्कुण्डलमौलिमातिनः ॥१३॥ धाजिछु भिर्यपरितो विराजते

रिया काः भक्त संतुष्टः अतिप्रजस्तो उन्मिषन् वस्त छैन ॥१४॥ कस्ता भन्या सुगामिका कमल कुण्डल मुः
गुरमा लाले गरिः भक्ति लभाले गरिः जौन लोक मा भक्त संतुष्ट लभाले युक्त भयाका विमान ले तो भा भया

का छैन ॥१५॥

कस्तो लोकभन्याः संपूर्णलक्ष्मिकात्प्रभावलेः विजुतिर्नेतिस्वभाप्रकाशभयाकाः जले भाकाशमा
मेघलेः विजुतिलेः विमानलेस्वभाहुन्छः जो नर्वे कुरा मां होः श्रीमुर्तिमानलक्ष्मिलेः श्रीनार
यणकापाउको अनेकः ऐत्यले गरिपुजागर्दिः ॥ १३ ॥ कस्तिलक्ष्मभन्याः वसेतभतुकाभूमय

लसद्विमानावलिभिर्माहात्मनां ॥ विद्योतमानः प्रमदोत्तदुभिः सविदुरमावलिभिर्यथाः
नमः ॥ १४ ॥ श्रीरत्नहृदि एतद्गुणाय पादयोः करोतिमानं च रुधाविभूतिभिः ॥ येत्वा श्रिता
पाऊत्तमाकरानुगैर्विगीयमाना प्रियकर्मगायती ॥ १५ ॥ १६ शतत्रारिस्तता संतां पतिः श्रीः
प्रपति पशुपतिं जगत्पतिं ॥ सुनेदनेदप्रचलादिभिः लयावदमुख्ये परितेवेतं विभुं ॥ १६ ॥
भृत्यप्रसादापि सुखेदगा सर्वे प्रसन्नहोसो हरा लोचनाननं ॥ किरिटिनं कुंडलिनं चतु

लेसेवागरिपाविः पलं मातुलि आफ्रविष्ककोकर्मगा ॥ १७ ॥ यस्ताः लोकविषे विष्नुकदेष्टाभयाः कस्ता
विष्नुभन्याः भक्तकाजगतरकापतिकरादेष्टाभयाः ॥ १८ ॥ कस्ताविष्नुभन्याः सुनेदनेदप्रचलादिने चश

हो २

यमभक्तलेसेवागिरियाकाः भाफ्राभक्तकलाकपासनमुसभयाकाः प्रक्तकनदेष्टैगिरिहर्षदिन्याः भा
खोजकाप्रसन्नसंलः लालालाचः मुखारविंदलेसोमितभयाकाछनः ॥१५॥ कस्ताप्रमुभन्याः किरि
दिः मकुटः कुण्डलः चतुर्बाहुः वित्तोम्बरधारिः दातिविषेलक्षितेसोभाभयाकाः अतिश्रेष्ठसिंघास

भुजंपितावरं वक्षसितक्षितं श्रिया ॥१५॥ अर्धहर्निषासनमास्थितपरं व्रतं चतुःषो
उत्तपंचशक्तिभिः ॥ पुक्तभंगैः स्वेरितत्रिचाक्रवैः स्वयवधायनमसारणीश्वरं ॥१६॥
तरुर्नाह्लादपरिप्लुतातरोस्थन्नतनुः प्रेमभराश्रलोचनः ॥ ननामपादावुज्जमस्य
विश्वः सकरेत्परारमहत्पन्नयथाधिगम्यते ॥१७॥ तं पीयमाणं समुपस्थितं तदा प्रजाः

नमावस्थाकाः प्रकृतिः पुरुषः परततः अंकारः षोडशः एकादशैर्निद्रियः महाभक्तः पंचतमात्ररुती
लेष्टिभयाकाः आफ्रमगवानजो छनः सोः भाफ्राधाममोहांः भाफैरैस्वर्यलेखुशभयाकाछनः ॥१८॥
एस्तानाराशाकादर्शनलेगीरिः वव्याकोहर्षितेः पूर्णभयाकोहृदयेः रोमाचललेखुक्तभयाकोसरिरः

एतावत्तानां जोधनसोः पुमसंगशायासाः आशुकाधारं यहायदेः त्रौनपरमहंसले गरिः खं त्रु नु नः ॥
नेहुरिका चरणकमलकननमस्कारगदाभयाः ॥ १३ ॥ कस्तावत्ताभन्याः अत्यंतपिपुभयाकाः तस्य
समारत्याकाः यजाकोस्यहिगर्नालार्ः नारायणकाभातामोदः एतावत्ताकणपितिलेयुक्त
भयाकाः मणालेनारायणजोधनसोः वस्ताकणवाहुलिलेमसादेः शौरैहोस्यकासभालेयुक्तभः

विसर्गेनिजशशनाहरे ॥ यभाषर्यस्मितलोचिषागिरिपिपुपितमनाकोस्यः
शनः ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवाचः ॥ त्वयाहंतोषितसंमेकवेदगर्भसितक्षणा ॥ चिरंमूर्तेनत
पसाडस्तोकुटयोगिनां ॥ १९ ॥ वांवरंयुभडतेवुरेशमाभिवांछितं ॥ बलनश्रेयःपरिभ्रामः
पुंसोमदशनावधि ॥ २० ॥

शाकावारिणालेकेहि आतागर्दाभयाः ॥ १८ ॥ श्रीभगवान् आतागर्धनः हेदेयगर्भचिरकालप्रयंतकात
पलेः कुयोगिकुटलेषुसिनगरासग्रोमः आजतिमिषुसिगरायेः क्काकारनलौहोभन्याः ॥ १९ ॥ हेव
त्तावरकोपतिमैहं तिंमामनलेभाद्याकोवरमागः जोहोसममेरोदर्शनपायाकोऊदेनवहिसम्मडः ॥ २० ॥

उच्यते अतिमिकराकल्याणहोला ॥ २० ॥ जयमेरोलोकदेखापछि मनले भाद्याको भाव पुग्छ त्यो
ईशामैरोहो मेरोरुपाहो मेरोरुपाकाहो भनौ लात जो नरकातमा बसित पत पसुनौ परम ब्रह्म
तपगन्यो तेहि रूपामेरोहो ॥ २१ ॥ सहि गरी भनि आरंभ गर्दा मा हे वृत्तातिमिकर्मविषमोहित भयौ नर

मनीषितानुभावो यममलोकावलोकनं ॥ यदुपश्रुत्पुरुषिचकार्यपरमंतपः ॥ २२ ॥ प्रत्या
हर्षमयातत्रत्यगिकर्मविमोहिते ॥ तपोमेहृदयसाशादात्माहेतपसानघ ॥ २३ ॥ सजापित
पसेवेदंगसापितपसापुनः ॥ विभर्मितपसाविश्वंभिर्यमेदुस्ततपः ॥ २४ ॥ श्रीपलाउवाच ॥

तसर्थः कर्मत्यागगरितपैलेमात्मा अनुभवमैसामर्थ ॥ उलाभन्नानिमित्तः तपसेति उपदेसगया
व्याः तपभूपाकोमैरोहृदयेहोमैरुं ॥ २५ ॥ तत्पातकारणतः मेरेपणक्रमभन्याकोतपैहो तपैलेस
हिगर्हुः तपैलेपालनागर्हुः तपैलेसंहाणर्हुः ॥ २६ ॥ ब्रह्मासिति गर्हुः हे भगवान्सर्वप्रणिवाह्यः

यपिषेअधिष्ठातामैः पुच्छिस्वरूपमः परविराजमाभयाकांछेः रुजुरकाशपालेः निर्मलज्ञानलेगिरि
आत्मावेदभवमैलेजान्याः ॥२४॥ हेनाथहेनाथहेनामिः भवुरुजुरकाः स्थलसुश्रुतप्रोत्तरूप
जीनातारुतेजानिहिष्ठः स्थिताः साहस्रसः ॥२५॥ कीन्मन्माः जीनयोगलेगरेरः शक्तिसहितभये

भगवान्सर्वभूतानामध्यः शोवस्थितो गुह्यः ॥ वेदस्मृतिरुद्धेन प्रज्ञानेन नवीकीर्षते ॥२६॥
तथापि नाथमानस्य नाथः नाथयनाथितः ॥ परावरेयथारूपेण नियांतलरूपिणः ॥२७॥
यथात्ममायायोगेन नाना शरूपवहेहितः ॥ वितुं पन्विष्टजनगुरुन्विभरात्मानमात्मना ॥२८॥

रुद्रहिगर्धोः पासनागर्धोः अनिसंहारगर्धोः पेरिब्रित्तिरिरेरुधारेरः आफैरेसुरेछोः ॥२९॥ तस्मा
तरेमाधवसत्यसंकल्पस्वरूपभयाः जीनापुच्छिलेः स्थिः पालनाः सहागर्माः जलैमाकुशलेजातकि
रुः पेरिआफैलेउठारितिनगर्ददः ॥ तथैसा मर्थवरुत्पाजावसः ॥३०॥ ॥ ॥

हे भगवान् रुद्रकासि शाले गन्याका उदेसने सहिगर्दुः हे प्रमो हजुरका रुपाते सहिप्रदीमाः
 मायावन्धन नु नु हवसा ॥ २८ ॥ हे ईश्वर हे त्यामि आप्तासे वाई मेरो हो भन्ना निमित्त तत्तमा
 समाति रुपा गरि सा कोमः सोतिं मासे पोमाला ग्या कोमः जां हो संमया ऊत मै सहि गरु

क्रीडत्यमोघ संकृत्य उर्लनाभिर्यथोर्लतैः ॥ तथा तद्विषयं वै हिमनीषां मम साधवः ॥
 ॥ २७ ॥ भगवन् शिशितः महंकारवाणित्यतेंद्रितः ॥ नेहमानः प्रजासर्गवधो ये यद्
 उग्रहात् ॥ २८ ॥ प्रायतसः त्वा सख्युरिव तत्तेकृतः प्रजापित्तर्गविभजामि भोजनं ॥
 भविष्यते परि कर्मणि स्थितौ मामे स पुच्छ मदेजमानिनः ॥ २९ ॥ श्री भगवानुवाच ॥
 तानं परमगुह्यं मे वदित्वा न स यन्वित ॥ सरस्वतदंगवगृह्णाण यदि ते मयाः ॥ ३० ॥

साः प्रजाको सहिगर्दामाः मवसा हुं मदेवि भर्को को दैनः ॥ अनिरुत्ता गभं मत्तार न हवसा ॥ ३१ ॥
 हि

श्रीभगवान् साक्षा गच्छेत् प्रस्ताभात्मा अनुभवः शुक्लभया को अर्थः शुक्लभया को मकारं दुः
लेखः कस्तोभन्यापुर्णमक्रियोगः लेखः शुक्लभया को धः ॥३०॥ जस्तोस्वरूपः जस्तोभावनाः जस्तो
संतः जस्तोगुणः जस्तो कर्मः त्यस्तैस्वरूपमः ज्ञानमेव एषा देवि होला सुनः ॥३१॥ कस्तोभन्याः स्थिरः
देविपुर्वपनिर्मेधिनाः स्थितसुश्मईदुईकोकारणमपि धियनः मैमा लयभया काशियाः श्रीरि को

यावानरुणाथामा वो यदुपगुणकर्मकैः ॥ तथैव तत्त्वविज्ञानमस्तु ते मद्रुग्रहात् ॥३२॥
अहमेवासमेवाग्नेनात्यदुतसदसत्पर ॥ पश्चादहं यते त्वं यो वशिष्ठे तसो स्महे ॥३३॥
अतैर्यत्पत्यति येतनप्रतीयत चात्मनि ॥ तद्विद्वान्मात्मनो मायां पथामौ सो यथा तमः ॥३४॥

तयभयापदिमैरहन्मादुः जौ न देवि या को जगत्ः त्यपनिर्मेनिर्मेहुः प्रतापभयापादु को सेवपनिर्मेहुः न आ
दि न भं त्य न दिति यः परिपुर्ण हि भुः ॥३५॥ कस्तोभन्याः जौ न आत्मा माना नादैन जौ नानादुः त्यो भात्या
मादैनः त्यो ज्ञा हो भन्याः मेरिमा या हो कलिमा या भन्याः जस्तोभा र्था का भ्रांति ले दुई वनु या देवि या के ॥

कस्तोभन्या ग्रहसितवस्त्रकोराहुनरेषिगामैभयाकोछः ॥ ३३ ॥ कस्तोभन्यापंचमस्तुभुतः सानाहुस्तुप्रारिण
विषेप्रवेशभयाकोः आत्माछन्यनिःछैनन्यतिः तस्तेमपनिः छुपुनिदैपनिः तुहुनुः ॥ ३४ ॥ आत्मातसः
जात्रैश्चागन्यातेः एस्तातरहलेविद्यारगनुः कस्तोभन्याः कार्यविषेकारनलेगरिः प्रवेशभयाकोकारः

यथामहतिभूतानिभूतेष्वचाचचेक्षु ॥ प्रविष्टान्येप्रविष्टातथातेषुनतेसहं ॥ ३५ ॥
एतावेदेवजिहास्यंततजिहासनात्मनः ॥ अन्ययवेतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्रसर्वदा ॥ ३६ ॥
एतन्मनममातिष्टपरमेरासमाधिनाः ॥ भवान्कल्पविकल्पेषु नवमुत्पतिकहिवि ॥ ३७ ॥
श्रीगुरुज्याचः ॥ संप्रदिष्टैवमजनोः जनानां परमहिम ॥ यस्यतस्तस्यतदुपमात्मनो न्य
हृताद्धरिः ॥ ३८ ॥

निषेनेरारहाकोः नाग्रतः स्वप्न सुषुप्तिविषे साक्षिरूपभयाकोः समाधिनिषेभभयभयाकोः सर्वत्र स
र्वदाः सर्वकालमाहा शानतेरूपभयाकोः स्वहिआत्माहुः ॥ ३९ ॥ हेवलाएकाग्रचित्तलेः एमनमारतः
नानातरहलेः तद्विगर्दकाविषेपनिः मकर्ताहुंभन्यामोहोकरापिहवेनः ॥ ४० ॥ श्रीगुरुदेवजीः रत्ना

परिस्मित आजागच्छन् हेराजनसंपुराणप्राणिका अभिपतिः ब्रह्माकनः श्रीभगवान् त्रेयसपरिकाले
आजागम्यार तद्वत्तपः आपुरे घादे वै अंतर्धानभयाः ॥३७॥ कस्ताविष्णुभन्याभादिभंत्यनभयाका
विष्णुकाहुकुमलिः भंजलिताधिनमस्कारगरित्वेपाणिम यभयाकाब्रह्माजोद्धत्तोः शोभसोरवहि
तेकातरणहिगर्भभयाः ॥३८॥ कस्तापुमाभन्याः वर्जाकोधर्मः कोयनिः ब्रह्माजोद्धत्तोः प्रजाकोवत्पराः

अतर्हितेन्द्रियार्थायहरेशेविहितो जलिः ॥ सर्वभूतमः प्रोचिष्यतमर्जइतपुर्वचं ॥३९॥
प्रजापतिधर्मपतिरेकशानियमान् यमान् ॥ पंडप्रजानामनिच्छन्नातिहृत्स्वार्थकाम्यवा ॥४०॥
तन्नारपियतमोरिकथारानामनुवतः ॥ शुश्रुत्वमारुशिलेनप्रश्रयेणदमेनच ॥४१॥
मायाविविदिषन् विष्णोमायशस्यमहामुनि ॥ माहाभागवतोराजनपितरं पर्यतोषयत् ॥४२॥

त्वत्पुत्रानिमित्तः प्रजावहा उन्माप्रयो जगामेरोमनिः कोहि एकदिनसम्मभाक्रानित्याधर्मरहशभयाः ॥४३॥
ब्रह्माकाशवैपुत्रमापियारः नारदजोद्धत्तोः सुसारलेनप्रताजिदमतमतेः आप्रापिताब्रह्माकनसुसिग
राउशभयाः ॥४४॥ हेराजनपरिस्मितः कस्तानारदभन्याः चडाभागवतर्तः सायाकाकापनिः श्रीसुवनपनि

जोचयोन्दा सुधा उदामयाः ॥ ४१ ॥ हेपरिहितः संपूर्णप्राणिकावाज्याभया काः आक्रान्तिताधुसिः
मया कोदेव्याः देवभाषि नारदजो हन्सो जोनकरो मेला सुधा उद्योः उहिकरानारदलेवस्तो दे
सुधा उदामयाः ॥ ४२ ॥ ब्रह्मा जो हन्सो भाग्यपुत्र नारदलोः प्रितिलेपुत्रभरोर योभा गवकहरोः त

तुष्टं निशम्पितरं लोकानां प्रपितामहं ॥ देवर्षिपरिप्रपद्य भवानस्य मानुष्यं ॥ ४३ ॥ तस्मा
दिदं भागवतं पुराणं दशलक्षं ॥ पोक्तं भगवता प्राह पितः पुत्राय भूतकृते ॥ ४४ ॥ नारदप्राह
नमस्तस्वत्यास्तं देवपा ॥ ध्यायेत्तु वृत्तपरमं व्यासायामिततेजसे ॥ ४५ ॥ प्रपूज्याहं त्वया पृथगे वैराजा त
पुरुषादिदं ॥ यथासीत दुपाय्या स्पृष्टान्नान्याश्रुत्स्मृतः ॥ ४६ ॥ इति श्रीतुरियात्मतत्त्ववृत्तज्ञानेः

भगवान्ब्रह्मासंख्योदेनामतिर्तियोध्यायः ॥ ३ ॥

भगवाः कस्तो भगवतमन्याः दशतश्रुतलेपुत्रभया कोः ना ए प ए तं ब्रह्मा त्वा इव ताया को हो ॥ ४७ ॥ हेपरि
क्षित एहि भागवतः सरस्वतिनदिकानिकटमामसि परं वृत्तकन ध्यानगर्दमाः वदते जसि व्यास ता इनादि
जिकहदाभया ॥ ४८ ॥ हेराजनपरिहित यो विराटपुरुषं देवि विलसं सा वा सो गरिभयोभनिति मिलथाः
जोनपरिकारलेषो स हि भयो सो क ह दुः अरु प्रमृ पनिकरुः लाः शुभ्रवसः इति तियोध्यायः ॥ ३ ॥

ॐ नमो नमः ॥ श्रीरामयामस्तुत्याय नमः ॥ ॥ श्रीभगवान्भासागर्धनः हेउखवजिः जितेन्द्रियभेषा
सायापादिगिरिः मविषमनलार्ः निश्रुयगिरिभमनभैः योगधारणगिरिभयासगन्यायोगिलाईसि
दिआउठन्मनिः श्रीभगवान्तेभासागन्यामाधुजिगिन्तिगर्धनः १ः हेप्रभोसिद्धिकृतिधनः

ॐ नमो नमः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ जितेन्द्रियस्य युक्तस्य जितव्यासस्य योगिनः ॥ मर्यादा
रसतश्चेतउपतिहंति सिद्धिः ॥ १॥ श्रीउखवज्ज ॥ कथाधारणयाकाशित्कथंवासिद्धिरसु
त ॥ कतिवासिद्धयोबुहियोगिनोसिद्धिदोभवान् ॥ २॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मिद्धपोहदशप्रोक्ता
धारणायोगपारंगे ॥

धारणामन्याकस्तोहोः योगिलाईसिद्धिदिन्याहजुरेउउहुहुः तसर्थमताईभार्तावतः ॥ २॥ श्रीभगवान्भा
सागर्धनः हेउखवजिसिद्धिमठारधनः तेसपदेसुखेसिद्धिभाठधनः इसपन्यासामानेसिद्धिहुनधनः ॥ ३॥
ऊन्यन्याः अरिमाः महिमाः लघिमाः प्राप्तिः प्रकाश्यः ईशिताः वशिताः भवण्यतिः इतिभहसिद्धिहुन
सुष्महुनसकनुः अरिमासिद्धिहोः वडोहुनसकनुः महिपासिद्धिहोः हलुंकोहुनसकनुः लघिमासिद्धिहोः

संपूर्णप्राणिकारिन्द्रियवृत्तिमारुह्यकोदेवताहुरुजस्तोदनसकनुः प्राप्तिसिद्धिः मोहोभयोतोहंप्रकाः
एकनसकनुः प्रकाशसिद्धिः समेतोऽभाप्रवसमापानुः ईशितासिद्धिः विषयभोगगयमा
पनिआशक्तनहुनुः वसितासिद्धिः जोरेशागन्योसोपाउनुः भववृत्तिसिद्धिः ४: एतत्तत्तितिको

तासामस्यैपत्यधानादशेवगणहेनवः १: भक्तिमहिमामूर्त्यैर्लघिमाप्राप्तिरिन्द्रियैः ॥
प्राकाशंश्रुतिदृष्टेषुशक्तिपेरणमीसिता ४: गुणोष्ठसंगोवशितापत्तामस्तदवश्यति ॥
एतामेसिद्धयसौम्यमष्टावौत्पत्तिकीमताः ५: अनुर्मिपतरेहेस्मिन्दुरव्यवहारदर्शनं ॥
मनोजवकामरूपपरकाशः प्रवेशन ॥ ६: त्वंदंमृत्युर्देवानांमहकिप्रानुरर्शनं ॥

तद्वरामेरोआरधनागर्दमावत्यतिउन्माः भवसिद्धिकहियाः ५: अवदशतामान्येसिद्धिकहेनः २: देहः
माधुधापियासानलागुः ५: उरेदेशकोशव्युत्पन्नः २: उरेदेशकोतमासादेवतुः ३: जोहोमानपुग्वोदः
रुसमेतताहियुगुः ४: जल्लोकामनागन्योउत्तरूपहुनुः ५: परकाशप्रवेशः ६: ॥ ६॥ ईशामरगाः ७:

देवतोक्रीडादर्शनेः ८ः कल्पनागर्भविहितैवहिवत्स्वरूपपुनः २ः कसेतेदेविनसक्तनुजोहोः
रक्षाभयोताहिपुनः १०ः ॥१॥ फेरिअर्कोथोकशुद्धसिद्धिः ५ः ग्रहिछन्ः श्रीकाकालकोपातजानुः ९ः
चितोतातोसहनुः २ः अर्काकोमनमाकस्याकोजानुः ३ सूर्योकोअग्नीकोजलकोविषकोरित्यादिकोसंभः

एथासंकल्पसिद्धि एताप्रतहतागतिः ७ः श्रीकालक्षत्रमहेंदपरिचिताप्रभितता ॥
अग्नेर्कासुविषादिनाप्रतित्तोभोषराजः ८ः एताश्वोदेशतः प्रोक्तायोगधारणसिद्धयः ॥
प्रायाधारणयायास्याप्रथावास्यात्रिवोधमे २ः भूतसुक्ष्मात्मतिपयितन्यात्रेधारणमनः ॥
अंशमानमवाप्रोतितन्यात्रोपासकोमम १०ः महत्यात्मनमपिपरेयथासंस्थंमतोद्धतर ॥

नगर्नुः ४ः सर्वैलार्जितनुः ५ः ॥८॥ प्रसंगलेरपाचसिद्धिहन्ः अवजोनाधारणतेजस्तोसिद्धिहन् सोधा
रणकोहन्ः २ः सपर्यपंचमहाभूतमाशुस्मरुपाकारलेः मेरोधारणागर्भयोगिः अणिमासिद्धिकनपा ३ः
छन्ः १०ः महत्तोपाधिपुनमेरोधारणागर्भयोगिः महिमासिद्धिकनपा ३४२ः ११ः परमानुरूप

मत्तार्थधारणागर्भयोगिः सः समाकाशकोविचारज्ञाना लघिमासिद्धिकनपा उद्धनः १२: सवतपः
रिणकोमनः अधिहता एतो अहंतत्वधारणागर्भयोगिप्राप्तिसिद्धिकनपा उद्धनः १३: भव्यः
रूपधानसूत्रात्ममविषेधारणागर्भयोगिप्रनाउगन्याकोसिद्धिकनपा उद्धनः १४: श्रीगुणाः

मूर्मानमवाप्रोतिभूतानां च पृथक् पृथक् ११: परमानुमयवित्तं भूतानां मयिरंजयन ॥
कातसूक्ष्माथतां योगी लघिमानं वा पुयातः १२: धारयन्मयं हंतते मने नो वै कारिके न्त ॥
मवेन्द्रियाणां मात्मतं प्रसिद्धाप्रोतिमन्मनाः १३: मत्प्राप्तनिश्चयस्त्रेधारयन्मयिमानसं ॥
प्राकाशं धारयैत्येवेविंदत्यवक्रजन्मनः १४: विष्णो अधिष्ठुरेवित्तं धारयन्कानुविगते ॥
संशित्येमवाप्रोतिशेवन् संवचोरनां १५: नारायणे तु रिप्राख्ये भगवच्छ्रद्धे ॥

लिङ्गमायाको अधिपः विष्णुविषेधारणागर्भयोगिः शसितासिद्धिकनपा उद्धनः १५: सवतविष्टात्म
कः नारायणमेरोधारणागर्भयोगिविज्ञासिद्धिकनपा उद्धनः १६: निर्गुणमविषेधारणागर्भयोगि

सकलकामनारहितपरमानंदसिद्धिजनपाउछः १७: सेतद्विपाधिपतिसुखसत्यभयैरमवि
षेधारणागर्भयोगिः जन्मजरशुधापिशासाशोकमोहादिरहितः आनंदस्वरूपकनपाउछः १८:

मनोमग्राहधयोगीमर्द्धमोवशितामियातः १९: निर्गुरोब्रानरिामयिधारयन्विशदंमनः॥
परमानंदमोतिशुत्रकामोवसीयते तो १९: सेतद्विपयतोचितंशुद्धधर्मपुण्यमयि ॥
धारयन्सेततांशतिवर्द्धमिरहितैरः १९: मयाकाशात्मनिप्राणमनसाद्योचमुद्धर ॥
तत्रोपलब्धामुतानोरुसोवाचःश्रेणतसौ १९: चक्षुस्त्वष्टरिसंयोज्यत्वष्टरमपिचक्षुषि ॥
मातत्रमनसाध्यायन्विषयपश्यतिसस्मदक २०: मनोमशीसुसंयोज्यदेहंतरुवायुना ॥

संपूर्णप्राणिकोभंतरमाख्याकोः आकाशात्मकप्राणसमुदायसमष्टिरूपः यविषेधारणागरिमनते
नादकोचित्तनागर्भयोगिः संपूर्णप्राणिकोभंतरतः चित्रविचित्रवाशिसुदृढः १२: आक्रानेत्रकस
र्पमामितार्कः तस्यैकनआक्रानेत्रमितार्कैकनमेरोभानागर्भयोगिः संपूर्णविषयसंसारकनदेष्टछः
॥२०॥

रु २

प्राणवायुसगमनदेहकनमिलार्हः ॥ ज्ञोमेरेधारणा गच्छतो योगीको मनजोहं जानुः तारिदे
हपुगच्छः २१: मेराभक्तियोगको अप्पासमापूर्णभयाकापकृते: ॥ ज्ञो ज्ञो स्वरूपधामनिर्हरसा
गम्योभन्यास्वरूपपाउछः २२: परकायाप्रवेशादि: सिद्धिर्कोई सा गम्योभन्यापनि: यो

बद्धारणानुभावेनतन्मात्मायत्रैवमनः २१: यदा मनउपादायययदुपेनुमुषति ॥
तत्तद्भवेमनोरूपंमयोगयत्नमाश्रयः २२: परकायेचिसनसिद्ध आत्मानंतत्रभावेयेत् ॥
पिंउहित्वाविशेत्प्राणोवायुभूतघट्टिचिवर २३: पाह्म्यापिंमगुंदेप्राणहृडकठमूर्द्धसु ॥
भासेपवस्वरंधेणप्रलनत्वोत्सजेत्तनु २४: विहरिष्यत्सुराकीडेमत्स्थंसंविभावेयेत् ॥

आहुपिंउछेदि: सुंधितेभमरापुलफलमागशकै: अर्कामाजानसक्तछः २३: आप्तेर्रक्षालेदेहको
उमनताग्योभन्यापनि: प्राणायामालेप्राणवैचित्र्यस्वरंधेणारवोति: मलाश्चरणमगरिदेहछेदि
परमानंदपूर्वकतीलाचिहारगर्दछः २४: स्वर्गलोकादि: उत्तमलोकमारत्याका: गंधर्वअप्सरारुतगत:

उदैविमनमातेमैकुलार्वसारः सजिरभर्मैराभकोटलुमर्दछनः २५: बुद्धिलेज्यासकत्यरिभा
गन्योः सभविजसहजैयाउठनः २६: जोमैरोसातिक्केछनस्यसलार्ः तिनैलोकमानसोमैरो
ऊपुमचलः तसैसभैलार्आफ्रऊकुममावत्तउन्पाहुः २७: मेराभकुलार्जन्ममृत्पुष्टः

विमानेनोपतिहंतिसत्वहोतीसुरस्त्रियः २५: यथासंकल्पयेदुद्रापुथार्वमत्सरपुमान्॥
मयिसत्येमनोयुजंस्तथातत्समपाश्रुतेः २६: योवैमद्वाचभाषन्नैरिशितुर्वैशितुःपुमान्॥
ऊतश्चित्तगिरन्नेततस्यचाज्ञायथामम २७: मद्भक्त्यायुद्धसत्यस्ययोगिनाधारणाविदः॥
तस्मात्रैकालिकीयुद्धिर्जन्ममृत्युपर्वहिता २८: अग्न्यादिभिर्नह्येतःपुन्ययोगमयंरुपु ॥
तयोगश्चातचित्तस्ययादसामुदकेयथा २९: मद्भिभूतोऽभिधायनश्चैवत्सात्त्वविभ्यधिताः॥

तिसकलमायाजालदेविमुक्तभर्मैकलकोवातजोन्पाहुः २८: जलोजलजतुलार्जलमावाधाइरेनः
जलमाडुचिमैरेनः तसैभग्निजलविषुर्त्यादिदेहकोनासगन्यो जोउपध्ववछनः तीमेराभकिंयोगः
लेयोगमप्रभयोक्तः योगिकीरुमालागैरेनः २९: मेराभउताविंश्रपनादिविहारलीनामन्याः

चतुर्भुजः मुरलिधरः धनुर्धारिः लहपमेराविभूतिः श्रीयत्सचनमालाकौस्तुभमनिर्इत्यादिचिह्नं
कनध्यानपूर्वकसमाधिगर्भयोगिः भक्तजनकनः समैभन्दा उत्तमभैः विराजमानहन्तः ३०ः
हस्तारितिलेधारणा उपासनागर्भ्याः भक्तयोगिजनकनईकल्याकोः सभसिभाउद्धनः ३१ः

अज्ञातपत्रयजनैसभवेदपराजीतः ३०ः उपासकस्यमाधेवयोगधारणयोमुनेः ॥
सिद्धयः पूर्वकथिता उपतिष्ठन्त्यशेषतः ३१ः जितेन्द्रियस्यशतस्यजितश्चात्मात्मनोमुनेः ॥
मङ्गारणोधारयत कासासिद्धि सुदुर्लभा ३२ः अंतराणान्वन्दत्येतां रघुंजतो योगमुत्तमं ॥
मया संपद्यमानस्य कालशपणो हतवः ३३ः जन्मोपधितपोमत्रैशोवतीरिहसिद्धयः ॥

जितेन्द्रियभैसभमायापुपचरेषिविरक्तभईः भक्तिपूर्वकमेरोधारणागर्भयोगिलाईः कोनसिद्धिः
पनिदुर्लभः सर्वैरसैभक्तका अधिनहन्तः ३२ः मेराभक्तलाई उत्तमसिद्धिः कालसमयवरायः
गरिदिन्याविघ्नैरुनः अवश्य उत्तमपागाभासगर्भलाईः विघ्नैरुन्मनिबुद्धुः ३३ः ॥ ॥

जन्मलेः औषधिलेः तपस्यलेः मंत्रजपादिकलेः योसिद्धिर्नृः तिसिद्धियोगाभ्यासमातरुर्जैरुनृः
योगलेरुन्याजोसगतिः सोः जन्मः औषधितपः मंत्रादिकलेः कसपिर्नृदेनः ३४ः ॥ ॥

योगेनाप्नोति तासर्वानायेर्योगागतिवृजेत् ३४ः सर्वासाप्यसिद्धिर्नाहेतुः पतिरुपभुः ॥

अहं योस्य सांख्यस्य धर्मस्य ब्रह्मवादिनां ३५ः आत्मात्मातरोवाहो नास्त सर्वदेहिनां ॥

पथाभूतानि भूतेषुः बहिरंत त्वय तथा ३६ः ॥ रामायणमभद्राय शिताया पतये नमः ॥

इति श्रीतुरियात्मतत्त्वप्रलज्जानेः श्रीमगजांज्ज्वसंवादे सिद्धिनिर्णययोगनाम सप्तदशोऽध्यायः ॥

तसर्थः सोऽहं भूतकासवसिद्धिकोसिद्धिकारणः मालिकपतिगतियोगको सांख्यकोः परंब्रह्मैत्यादिना
मको अधिसमैर्नृः मरेषि अर्को कोहिसमैर्नृभन्यापरमभक्ततेहिहोः एताभक्तले मेरोतत्वपाइमवि
अभेदमईस्कस्यरुपानृः ३५ः बाहिरमित्रसर्वत्रमाः जलोपेवमं होभूतपूर्णधनः ततोमपमितीः
नैपंचमस्तसमेतैः सर्वमापारिपूर्णवुवुः ३६ः ॥ इति सप्तदशोऽध्यायः ॥ ४ ॥

ॐ नमो नमः ॥ १ ॥ पूर्वाध्यासमायेराभक्तलेनिंदतिस्कारगन्याकोसहनुभनिः श्रीभगवानलेभात्ता
गन्यामाः उद्धवजिवितिगठिनः हेप्रमोभर्कातेनिंदतिस्कारगन्याकोसहनुः रुद्रकाभक्तः
देविभर्कातेतानसहितकुमोन्नुः भनिप्रत्नगन्यामाः श्रीभगवान्वामदेवजि कोवर्दीशतीहाः

ॐ नमो नमः ॥ श्रीवादायसिहपावः ॥ ॥ सत्यमाशंसित उद्धवेनः भगवत्तमुखेः
नदशार्हर्षतेसा ॥ सभाजयन्भूत्यवचोमुकुंरुत्तमावभाषेअचणीयवीर्यः ॥ १ ॥ श्रीभगवानु
वाचः ॥ आर्हस्यनसोत्पन्नसाधुर्यैर्दुर्जनैरितैः ॥ उरुत्तैर्भिन्नमात्मानंयः समाधातुमीश्वरः
॥ २ ॥ सत्तथातप्यतेविद्धः प्रमानवाणैरसर्मगैः ॥ एथातदतिमर्मस्थासत्तत्पुरुषेषवः ॥ ३ ॥
कथयेतिमहत्पुण्यमितिहसमिहोद्धवः ॥

सभाज्ञागठिनः १ः हेउद्धजिमुनः त्योक्रोसाचोनैः बहवानलेहान्याकोसहनुः २ः दुर्जनले
निंदारूपिवानलेहान्याकोसहिः आप्रविधिकमारुत्यादुर्लभधनः असंवेमाएककुंनुः ३ः ॥

लक्ष्मणको सर्वपरिनाम एक ईतीहासः वित्तलार्त्तुनमकहेन्दुः ६ कोहिएकभिस्तुलार्त्तुननले
 मनर्थगरीमापनिभाक्राविवेकधैर्यमारहितकनः मेराभक्तौलेहठपैगायाकोविवेकपारिकोशान
 सुनः ५ आंफैवार्थकोपरिपाकमोगभाफुलेपाउठन् मनिः धैर्यतिपुस्तमैकसैमादोवनलाउनुसुनः

तमहंवरार्थिष्यामिनिबोधसुसमाहितः ६ केनचिद्भिश्चुगागीतपरिभूतेनदंजनैः ॥
 स्मरतावृत्तियुक्तेनविपाकंनिजकर्मणां ५ अपेतिषुद्धिः कश्चिदसिदायतमश्चिप्रा ॥
 धातांरहितिकदयत्तकामलुब्धतिकापनः ६ सातशोतिथस्तस्यवाङ्मात्रेणपिनार्विताः ॥
 संन्याससथभात्मापिकलेकामैवचनचितः ७ दुःशिलस्यकारयेत्पुसतेपुत्रवांधवाः ॥
 रागदुहितरोभत्याविषमानावरणीय ८ तस्यैवंपत्रवितस्युतस्योभयलोकोतः ॥

कोहिएकअपेतिदेशविषेः अत्यंतधनिकामविषेनुब्धकोविदुद्भिः प्राप्तापिप्राः ६ राजुभाइता
 र्पनिकेहिन्दिया अतिपिपाहुंनालार्त्तुपनिभाशनगन्यावचसेपनिसन्माननगन्याः ७ कोहिए

होरिपरिणारतारिपनिधनसकिप्रताभनिः एषोत्ताउनमिठेवाननरिनालेपरिणारपनिः तीव्रा
स्मरणेद्विपुसिद्धिदेनयाः ८: दुर्वैलोकमापनिविहृदुस्वभावभयाकाः एस्तायास्त्ररादेविदेवः
तापनिविहृदुन्याः ९: एस्तादुद्रिशास्त्रराकोधनकोहियेकदिनमाः वगमिहृतलेकमायाको

कर्मकामविहीनस्यबुद्धुपंचभाणिनः ८: तद्वध्यानविस्तारपुण्यस्वंधसम्भारिद ॥
अर्थोपगच्छविधनंयहारासपरिचरमः १०: तातयोज्ञगृधुकिंचित्: किंचिदृष्यचउद्वः ॥
देवतःकाततःकिंचिदुल्लवंधोनृपार्थिधात ११: सयेवद्विरोनदेधमकामविचर्जितः ॥
अपेक्षितस्यजनैश्चितामाप्रदस्यरां १२: तस्येवंधायतोदिर्घनहरायस्तपस्विनः ॥

धनजोधिपोसोनहृदोभयोः १०: कस्तारितिलेनहभयोभन्याः केहिधचोरलेः केहिदजुभाईले
केहिग्रहादिलेः केहिधभीमारवायाकोवाहिभूमिलेः केहिधुतकाललेः केहिराजलेहरिकनसकि
शोः ११: एस्तातरहलेधनसंपत्तिनहभगामाः तिवास्त्रराविंताफिकीगदमाः सानुभाईलेपरिण

स्तेपनिहेलागरियाकातिव्यासराविरक्तदुग्धभयाः १२: एसरितिले उदासभयाका ब्रह्मातुसुका
का: तिवास्तरालाई अतिघेगुणेषुसिद्धभयाः १३: तवे: भाप्रेमनमापिचारगर्नलागा: भाज
संमर्मेलेवथाधनपुत्रकालत्रादिकाचींताले: भापुजनेगुमायाधु: धर्मादिकाममापनिधनतारिनि:

स्विप्रंतोचायकेटस्यनिर्वेद: सुमस्तनभस्त १३: सचोहदमहोरुहं हथास्मांमेनुतापितः॥
नधंमायनकामाययस्यार्थाशसईशः १४: प्रायणार्थकदशाणं न सुखायकदचन॥
ईरुचात्मापतायायमस्तनरकायच १५: यशोयशस्विनां शुद्धं श्लाघा योगुणिना गुणः॥
लोभत्कल्योपितातुहंति श्वित्रो रूपमिवेसितं १६: अर्थस्य साधनेति कुं उक्तो रश्मिरोचये॥

जसेनष्टभयो: १७: धनपुत्रकालत्रादिकाचींताले: नगोंहो सुखनपरलोकमासुध: केवलकुंठयकः
भासेलेवाधिनालाईपरीनाममा: नरकासमाव्रुन्यारहेछ: १५: कांतेयुगाकांतेजसहस्रस्तपनिलोभले
समैहंदाहेछ: कांतेयुगाकांतेजसहस्रस्तपनिलोभले १५: कांतेयुगाकांतेजसहस्रस्तपनिलोभले
समैहंदाहेछ: कांतेयुगाकांतेजसहस्रस्तपनिलोभले १५: कांतेयुगाकांतेजसहस्रस्तपनिलोभले

पहूधनमग्रनमन्नाकोफिजीः धनपायोतामासिपेलाचोरिपेलाभन्नाकोफिजीः तकिरोतभव
केषोलाभन्नाकोफिजीः एसरितिलेधनकोईशातोभगन्योताईः सुषकहिलेपनिहुन्यारहेनछः
॥ १७ः चोरिहिसाहुयेः गुमाराः कामः जोधादिः उन्मादः भेदपुछिः वैरभावसर्वेदिसंकापान्याअविः

नाशोपभोगआयाशस्त्रासश्चिंताप्रमोदरणं १७ः तोयेहिंसान्तंरंधकापकोधत्तयोमदः ॥
भेदोवैरमविश्वाससंस्पर्धावसन्नानिच १८ः एतेपंचदशानर्थासर्थमल्लामतान्तरणं ॥
तस्मादनर्थमथाव्यः श्रेयोपीदूरतस्तजत १९ः भिद्यंतेभ्रातरोदाराः पितरः सुहृदस्तथा ॥
एकान्तिग्धाः काकीणीनासयसर्वैरयः कृताः २०ः अर्थेनास्तीयसाहतेसरखादिसमन्वयः ॥

त्यासईत्यारिः १८ः पंधउपधवधनदीषहुदारात्याछुनः तसर्थजोन्यालेकल्याणहृद्यस्मन्नानिमित्तः
धनेताईअनर्थठरारिः धनतहनाछुनुः १९ः एउटाकौडिकातोभलेः भारसंगस्वात्तिसगः आमाया
उसंगः इहमित्रसंगः वृथावैरभावहुन्यारहेछः धनकोआसाछोडिनामात्रेः आनंदहुन्यारहेछः २०

सधनेमोहितभयाकाप्राणीः धनैकानिमित्तसंगोममाकाटिप्राणत्यागदेहः पीत्रीसंगप
निमग्नगदधनः २५ः देवतालेपनिप्रार्थनागारिन्ः ज्ञानप्रकाशहृन्माः दुष्टसंसारतामरेदं
पारजानसकन्याः जोंहोजस्तोसाधनाभयाकोठः एतोमनुवेदेहः उत्थापनिप्राणलणभैकनजस्तेविः

त्यजेत्याशुत्पधोघुंतिसहस्रत्सृज्यसौरदे २६ः लब्धाजन्मामरघ्वाथ्यमानुषैतद्विजाद्युतां ॥
तदनादृत्यः स्वार्थं सुतिपात्यशुभांगति २७ः स्वर्गापवर्गयोर्द्वारे प्रापेत्लोकमिमोपुमान् ॥
इविरोकोत्तसज्जेतमर्त्यानर्थस्य धामति २८ः देवांषीपितृभूतानि स्तातीन्बंधुश्चभागिनः ॥
भसंविभजेचात्मानोयश्चवित्तः पतत्यधः २९ः अर्थेप्राथम्यं ह्यवित्तप्रमत्तस्य च यो वल ॥

वयमोगसादिनवितापोभन्याः अहोत्पोढगियोः देहत्यागभर्ममर्त्याकासमाभूतिगयोः मरणहृन्मावितिः
केनरकवाससकुरुदियोनिमाजान्ठः ३०ः तसर्थः स्वर्गभपवर्गः मोक्षधाममाः पत्नहृन्मादेहपायुरा
कोअभाभिभनर्थधनविद्यादिः कविषेभासस्तुभेयाभियलाः ३१ः नोदेवतापितरुंधुः अतिथिः
लार्ः भयामाफिककावस्तुलेपजनः आउदनभोजनभत्यादिभारगर्देनतः त्योतोभिररुअधोः

पतिमाजाच्छः २४: इसवैभनपतोभलेअधर्ममैलेगन्याः आजवतउमेरजोभनभयामाः शुद्ध
कर्मनगन्याः मः पछिछपैः आसक्तदुर्वलः अवस्थामाः क्वापुरुषार्थगरुतास्थाहगिगोदुः २५:
वेधेधनादिकाआसातेविद्वान्यनिवाधिशकादेधिच्छन् तसर्थः कोहिमाहापुरुषर्षरकिमाशालेस

ऊशलायनसिद्धिजठरः विलुसाधये २५: कस्मात्सक्रियतेहिद्वयार्थार्थरुपासकृत
कल्पनिन्माययान्ननंतोकोयसुपिमोहितः २६: किंधनैधनदैर्वाकिंकार्मैर्वाकामदैरुतः ॥
एतुनाग्रस्यमानस्यकर्मभीर्वातजन्मदैः २७: नूनमेभगवांतुहंसर्वदेवमग्रोहरिः ॥
एननीतोदृशामेतांनिर्वेदश्चात्मनश्चः २८: सोहंकालावसेषराशोवशिष्यैर्गमात्मनः ॥

वर्लोकमोहितपपाकोरहेछः २९: धनतेपोक्तागर्जः धनदियातेपोक्तागर्जः कामनातेपोक्तागर्जः
परिसममामर्जुहपिमांतांगतेगुल्लपायाकोटनसकिपनेभरणः कर्मदिगरेरपोक्ताभयोः वारंवार
जन्मनुमोहमायाजालबंधनः दुष्टेनभन्यासवयेथारहेछः ३०: आजमगस्तिमाभगवान्भवस्यपुसे

नमशा छन्ः जस्कारगले आफु उचारहुन्यावेर गेमलो उदयोः २८ः अवमः जत्तातरहलेः
योदेहापिमोनडु २८ः उत्तारितिलेतपस्यादिकलेः अवमसमर्दिवेकएवकः ओफेमाओफेसेतु
हर्भः एसदेहकोभंकारसुका उडुः २९ः सवदेवताहः साधजनहः मविषेकरुणागरुनः

अप्रमत्तो विनेत्वार्ये एदिस्पातसिद्धभात्मनि ३०ः तत्रमामनुमोदेरन्देवास्त्रिधुवनेवरः ॥
गुहर्तुप्रमत्तो केत्वदागतमसाधयत् ३० ॥ श्रीभगवानुवाचः ॥ ॥ ॥ ॥
एत्यामि प्रेत्यमनसा खचंत्यो द्विजसत्तमः ॥ उन्मथ्य हृदयं प्रथिञ्छतो भिक्षुरभून्मुनिः ३१ ॥
सचचारमहिमैतां संयतात्मैर्द्विषां निलः ॥

प्रमुकाचरुको सरणमामपन्योः जत्तोत्वदागएजाते एकमहर्तमाः परमधामविषेष्टाप्रमयाः तस्यैवमः
रिपमा भगवानुवाच गुरुनः ३१ः श्रीभगवानुवाच गुरुनः हे उडुवतिः एत्तातरहले निश्चये गरिकनः
तिआहाराणं तभैः भिक्षुसहितिकनलिः ३२ः अहंकादुडराभयाः ३२ः एकलेतं परं ईद्विषकनपेचीएः

विषिः विषेफिरमाः कोहिएकदिनमाः भिषाणा गननिमित्तगा उपाजा राभ्याः २२: वृद्धः अयधृतमे
षकाभ्याः काः तिवसणकेन गा उकादुर्जनरुहले देविपायारः तिरस्कारगनेलाग्नाः २३: कसेलेदंडो
सिरिषाः कसेलेकमणालुसिरिषाः कसेलेविषाणो न्यापात्रसिरिषाः कसेलेः सिन्धुलिभनिपेः

मिषार्थेनगरग्रामानसंगो लशितोविशतः २२: तैवैप्रवयसंभिधुभवधृतमसज्जना ॥
हलपर्वभवन्पद्वह्मिः परिभूतिभिः २३: केचिन्नीवेराजगृहोकेपात्रेकपणालु ॥
पीठवैकेक्षसत्रैवकेथावीरणि केचन २४: प्रदापचपुनस्तानिदर्शिता न्यादुर्मुने ॥
अन्नचमैस्पसपन्नमुजानस्यशरिते २५: म्रवयंतिचपापिष्टाष्टौवयस्यचसुद्धेनि ॥

तिरिच्छन्ः अनिपेरिषोक्तं: एतोवांवारुर्गर्दतिरस्कारगदीभ्याः २६: केहिभलिकतिभिः शापाग्नाः
जो नदि कातिरागर्वा नलाग्नामाः तिनैदुर्जनरुहगणारः कसेलेसिरमा मुतिदिनेलाग्नाः कसेलेशुकिः
दिनलाग्नाः एसरिति लेपापिहुरुले तिरस्का गदीभ्याः २७: एतिभनर्थगदीपापनिजयकेहियोः

लेननः केरिबोलावनलाग्याः जौसेबोयाननः ३३ लेहातलेहुंगालेहात्रलाग्याः चोरहोलाः चो
रहोमनैतसावनलाग्याः ३४ कौसेलेतागेरिदेवाधनलाग्याः मारमारभनिकोहिमनेलाग्याः
जोहिएतिदुषदिहामापनिवडोधैयगदोरेहः ३५ मन्मनिपन्मात्माभैभइंभैरषाधैदोदगहोः

एतजववाचयंतिताउयंतिनचकीचेत् ३६ तर्जयंत्यपरेयाभीस्तेनोयुमितिकादिनः ॥
वधंतिरज्यातंकेचिद्वधातावधतामिति ३७ शिपंतोकेचजानंतएषधर्मध्वजः सठः ॥
शिपवसिर्मावृत्तिमग्रहित्वजनोक्तिः ३८ भोएषमहासारेधतिमानगिरिगडिव ॥
मौनेनसाधपतथयजुचतहनिष्यः ३९ इत्येकेविहसतेनमेकेडुयातयतिच ॥

मन्त्रलाग्याः ३७ प्रोधनसकियधरसुज्जननैः सहनसिलभैसुपात्ररहेहः मन्त्रनरः दानपाउ
लारधनिहुलापनिः पर्वतैवडोधैयगनंलागिरेहः मन्त्रनः ३८ वहुलाहभैध्यागदोमौ
निमडरहेहः भनैपधैथैगईभपासवायुगदोदगनंलाग्याः ३९ जालोकाहकोपुतसिलार

न्यायनलागोसो गदरुनः पुतलिकेहि धन्देनः तल्ले गीवाधि थुं रायापनि आक्रे मेरो कर्म को भोग हो
भानि कात्रिपनि हिमि राभयानरः ४०: तल्ले रापात्र अधममनुष्य हुरुले दुषादि कापनिः सात्विक
धैर्य ५८ परः आक्रे विवेकले भापे पाः परमभागवत को स्वभाव निई विवेक चित्तान गाथा गां उय

तवे वंधु निर्हृत्तु यथा श्री ३ न के हिजे ४०: एवमभौतिकं उरं देविकं देहिकं च यत् ॥
भोक्तव्यमात्मनो दिष्टं प्राप्ता प्रमथुष्यत ४१: परिभूत ईमां गाथा मगा पुतन राधमैः ॥
पातयति स्वधर्मस्थो धृतिमास्थार सात्विकी ४२: श्री हिज उवाचः ॥ नायत नीमेषुः खः
उः ख हेतुर्न देवता त्वाः ग्रह कर्म कातः ॥ मनः परं कारणमा मनं तिसंसार चक्र परिवर्तय घट ४३

भयाः ४४: अवमत्ताई सुख दुःख दिना माकारण ईमसे जनयनि होई नरः देवता पनि होई नर
ग्रह पनि होई नरः कर्म कात पनि होई नरः सर्वे मनै मात्र होः जस्य न कातरंग काम को धादिने सं
सार हयि चक्र पायु माउं छ तसर्थः सुख पनि तो भाउ न्यापनि सभै दुषादि न्यामनै मात्र होः ४५: एहि म

६४ नैलेगुणकोसह्यगर्ह नीकोननिकोमिश्रितः एतेतरुकागुरुमात्राणिः सात्विकाजसः तम
सः कर्ममाः नानातरुकाजिणामाभुताईः जन्मस्थथावरापगराउन्माः मनुष्यादेवतापशुपंछिः
इत्यादि वीरसिमापुमाउन्माः एहिमनैलेहोः ४३ः योमपहुयेफसादमनैले जीवकनतायाकोछः
अस्कारणताहोईशुमाहोयोमनतपोसंसारपनिदेनः योजिवमनभणकाजिवलाईमात्रदः आशुभः

मनोगुणनरैसजतेवलीयस्ततश्चकर्मणि विनक्षरणि ॥ शुक्लानिकृष्टान्यथलोहितानितेभ्यः
सर्वणिः सतपोभवति ॥ ४४ ॥ अनीहआत्मा मनसासमीहताहिरण्ययोमत्सत्यजिद्विह ॥ ॥

गवान् अंतणामिरूपलेपेहिमेरैष्टमासाशिष्णरूपधैवत्याकाछनः माणामनरहितहूनालेः एतेदेहमाभया
कषुखदुःखदुर्दैरेसिपरैः कीयाकर्मदेसिपरैकेवलज्ञानस्वरूपः जिवकासकलकर्मकोदेष्टोपनिनिर्लेपभईः
हिष्ठतपनिः एहिमनकाअनेककर्मकाभर्मनीलेः विसयमाणजातपोहोहितजस्तोमानिकनः कामादिभो
गर्होः जिवभगवानलाईभूतिकनसंसारमायाधिणाकोछः ४४ः दानगर्भः स्नानसंध्याः पुजातर्पणगर्भः

अथ न संक्रांति इत्यादि पर्वमाधर्मकर्मगर्नुः प्राणिमादया सांति शमाप्रपृतिमौ न भं हि सा समाताः संतो
स आद्यमकालः सात्विककीयाहुरिकथाहाव्यवर्णादि एकादीसः जन्माहमि रामनयमि शिवरत्रिः प्रसि
तिअनेकव्रतउपासदिगर्नु इत्यादिः सर्वैकोतात्यर्यमनेताईः सपूर्णसंसारप्रपंचवल्लोकादिकाम्यमिस
पदेविः हिलोकपरलोककोसुषंदिपनिमिथाहुदोरेहधनिः वैरागेपर्वकमनेताईधेविआफ्रवस

मनस्वलिंगपरिगृह्यकायान् जुषत्रीवजोगुणसंगतोसो ४५ दानंस्वधर्मो नियमो यमश्च
श्रुतं च कर्माणि च सद्व्रतानि ॥ सर्वमनो निग्रहस्तक्षणं तापरोहि योगो मनसः समाधि ४५

पापारिहसमनकातरंगकामक्रोधादिदेवि रहितमैसांतहुन्यानि मित्रहोः उत्तमयोगतमाधिधन्याको
मनेताईधेवि साकलकर्मशुन्यमैदृढस्थिरहुनुसेः ४५ जस्कोमनसांतदुःखसुखइतिभयिधन्या
कादनाकादिः सकलकर्माचरणगोरपोक्याभयोः तिराजदिकर्मकोफलमनेसांतहुनात्यईहोः भर्ता
कामकेहिंठेनः मनसांतनभयपनिः क्षिनादिसकलकर्मगरिः दुषपात्रैवथापाउठेन एसकुताकोभासयः

सोमनिकोहिजोरेननः ४६ मनसोतनमगापनिहृदिद्रुपजीतनाकोफलहोः शनादिसकलभी
गाकोहोः मनिकोहिभन्नन्त्योहोरेनः केनभन्यासंघोहोरेन्द्रियमनकावसमाधुः मनकोसैकावसमाधे को
रेन्द्रियकावसमापनिहृदः कस्तोहभन्याः अतिधैर्यगर्वायोगिहुरुलाइपनिः बहुतकालसंमग्न्योते
पपनिभ्रष्टगराड्यादुर्जनवतियोगवारः योगिमुनिलार्थयंकरणीहृमैनेहोः तसर्थः एतमनलार्थज

समाहितेयस्यमनःप्रशान्तंदानादिभिः किंचदतत्परकृत्य ॥ असंयतंयस्यमनोविनश्यद्दानादि
मिषेदपरकिमेभिः ४६ मनोवर्णन्यसुप्रवृत्तमेवामनश्चनान्यस्यवर्णनमेति ॥ भीष्मो
हिदेवः सहस्रः सहस्रान्पुंज्याहशेतं सहस्रदेवः ४७ ॥ ॥ ॥ ॥

सलेषैवेरः सकलरेन्द्रियजितन्यातेहिहोः मनैलार्थजितिपरमधामः अगमकोगमपार्थः देवदेवसत्तरूप
अपैरुंरुः ४७ एस्तोदुर्जनदुसलेपनिजितिनसकनुः कामक्रोधादिषु रागरत्नाहृपिवैगवल्लैः अतिष
तियोभयाकोमनरूपिसत्रुलार्थः सत्रुहोभनिनचिह्नपर्ममोहोवाधागर्भः घटमालुकाकोः योमनसत्रु
कनः नजितिः अहवाहिराजनभगवान्का आत्माकनः शत्रुमित्रउदासिनमर्हः एतैमनकापरपिण्ड

का अभिमान ले मूढ जन हू सबै न पाई आ प्रे नाश भयो यो निमा जान्याः सथा वै रमा वगैरि जन्मः
सराप गर्छन् ४८ यो मन ले कल्याण को देखे कनः पुत्र कलत्रादिका देखे कन से हो भनिः भंध भण को पः
उषा हूः यो मेरो यो भर्ता को भनि एत भु पणाले अपार संसार पि भंध कार मा हो मुठ जन हू पुम
दछन् ४९ सवै दुष को कारण मनै हो भनि निश्चय दह रई कनः भय कसै ते दुष दिना मा कारण सः

त दुर्जगं सत्रुमशस्य वेदमंहतु दंते न विजित्य केचित् ॥ कुर्वन्त्यसहिग्रत्र मर्त्यैर्मित्राणु सती
नरीपुन विमूढा ४९ देह मनो मात्र मिमं गृहीत्वा ममाह पित्यं धधियो मनुष्याः ॥ ॥

सारी जन हू भन्छन्ः कसै ले ईश्वर देवता हू भन्छन्ः कसै ले आफ्नै आत्मा हो भन्छन्ः कसै ले ग्रह भन्छन्ः
त्यो भविष्य कले न जानि भन्दा को हो भनिः एत पाट ले ईश्वर दुष दिना मा कारण होई ननः भनि जुक्ति
पुर्व कहन्छन्ः ससारी जन दुष दिना मा कारण हुन्छन्ः आत्मा तार् सुख दुःख छैनः देह तार् पो सु
ख दुष छैनः आत्मा देखे होईनः ससारी जन ले दुष दिना को देखे तार् ईश्वरः प्रो देह पनि पंच भूत ले वन्या को

इने संसार जस्तो पंचभूत तेव न्याको होः संसार यस देह को फेर छैन एकै जात सत्य होरः आफू होः
आफूलाई आफैले दुषिदिशामाः आफूक स्माथि रिसितः जस्तै आफू दातले आफू जिप्रो दोका मा
कस देवि रिसिनुः तसर्थः यो देह मा दुःख दिन्यार यो देह एकै होरः कस्तो रिस गनु म आत्मा हुः
देह होईनः भर्का लाई दुःख भणामा आफूलाई खावाधाः दुःख देह लाई छः म आत्मा लाई छैन दुःख

यसो ह म न्यो यमि भुमेन दुःख त पारे त म सिद्ध भंतिः ५८ जनस्तो हेतुः सुख दुःख यो श्वेत विमा
त्मनश्चात्र ह मो भयो सत ॥ जिहो कचित् संदशति त्वद्विस्तरे न शो कत मा यकुण्ठ ५९

दिना मारः दुषण न्यामा आत्मा एकै होरः ते स्या ठले पनि कोप गनु को विषय छैनः ५० दुःख दिना मा
कारण र्दिशे का भविष्यो देवता हुन् भन्याः ततततः भंग का भविष्यो देवता सर्वे संसारि जनकाः इति यत्नेषु
कृपा का भंग मार सा का देवता लाई छः ति देवता रिस गनु भन्या सव का देह र्दिश विष्ण ता देवता पनि देह
मात्र भिन्न छः ति देह मार सा का देवता हुने हुन देह मात्र भिन्न भिन्न छः तसर्थः देह मार सा का देव

तादेवसर्वेजनैरुन्नरः कस्याधिरीसगरुनः जलोहातकोअधिहताईनुः मुखकोअधिहताईनुः
छन्नः आक्राहातलाई आंफ्रेमुखलेठोकामोः कस्याधिरीसितुः आत्माताभंगहोईनः समेअंगमाएके
होरिसपनिछन्नः ५१ः सुखदुःखकोकारणआत्माहोभन्याः भकातकापन्यारअकोदेविसितुः आत्मा
सोभावरेहछः भन्याः आक्रासोभावदेविभाफुकोहिरीसिदेन्नरः सुखदुःखदुःखासोभावआत्माकोहोईनः

दुखस्यहेतुपरिदेवतास्तुकिमात्मनस्तत्रविकारयोस्तत् ॥ यदंगमेगेननिहंत्यतेच
चित्तकृच्छातकस्मिपुरुषः खदेह ॥ ५२ः आत्मायदिह्यासुखदुःखहेतुकिमन्यतस्तत्रनिजत्वभावः ॥

अक्रातउपजाईदिनुः आत्मालाईसुखदुःखदुःखन्नः भनिएत्याठलेरिसगनुभन्याः परमात्मादेविदेओ
पदार्थैः छन्नः कसैलेदोओपदार्थजगतेसिनुः भनिभन्योभन्यातोपुर्षहोः जसैगेरिलाईसर्वभनिभ्राः
हिः तिलेउराउन्यालाई विवेचिरेहछः भनिहोभनैनुनरः गवारकाफरैहोभनिः गेरिहोभनिसमकारिदिनु
तेस्तालेभन्याकोसपैहोभनिसहिरावतेननः ततोयोजगतमायाहपिमिथाहोः तावोहोईनः आत्मालाई
सुखदुःखैछन्नः क्यासंकरूपनोररिसितुताधर्ममात्रहोः ५३ः सुखदुःखकोकारणग्रहदुःखन्याः आ

त्मात्मा ईश्वराधाररिसिन्ः केन भन्याः ग्रहताजन्मन्यामन्यादेहता ईपोला गः आत्मातानकहि
तेजन्मोप्योः नजन्मन्याः नजन्मिरेहः नमन्याः भजः भमः भविनासिः एता आत्मा ईश्वरा
दिकोसंन्येनः ग्रहताजन्मन्यामन्यादेहता ईपोला गः वास्तारितिलेला गः भन्याः राशिवक्रमासु
मन्याः ग्रहः अहमरासिमास्याकाः ग्रहग्रहेतैः परस्परपिडाग्रहेतैः पाउंभेहलेः उत्तग्रहता ईश्वरा
हलेः उत्तग्रहता ईश्वराग्रहेतैः पिडागर्हन्ः एतारितिले ग्रहकोलादिस्थानमाह न्याः पिडाग्रहग्रहता ईश्वरा

नस्यात्मनाय चरित्तनमो स्यात् कुच्यतकस्मै नसुखेन दुःख ५२ः ग्रहनिमित्तं सुखदुःखयो
श्चेत् किमात्मना तस्य जननस्य ते वै ॥ ग्रहग्रहेतैः स्वदेति पीडा कुच्यतकस्मै पुहवस्ततो न्यः ५३ः

एताग्रहले पुहमयाकाः कालग्रमाजन्म उत्पन्नरुन्यादेहमाः ग्रहलेह न्यासुखदुःखत्वलाग्याकाहन्ः
तेहिदेहमाजन्मभिमानः गर्हन्ः तैसेलार्तिशुसुखदुःखद्वन्ः तैसेहमाभिमानाग न्या भुंकोरहे
तैसेभुंकोरलार्तिशुसुखदुःखत्वलाग्याकाहन्ः तस्यार्थे जोआत्माह सोताः तिग्रहेद्विरेहद्विः भुंकोरदेविः भुं
भिन्नेपरेहः आत्माभापुलार्तिशुमयाकाहः रिसिन्ः सुखानंदैस्वरूपद्वन्ः ५३ः सुखदुःखकोला

रणकर्महोभन्याभात्मा लाईस्वाधाः जस्कारणलेभात्मा माकर्मकोसंबंधैः केनः कर्मभात्मा होईनः सते
रूपभात्माः उद्यो कर्मः कसो गरिभन्याः त्यो कर्मजइपनि चैतन्येपनिः एकैवस्तमप्रातः उत्पन्न
चैतन्यात्मकः एकैवस्तः स्वरूपेदेषिकनजडुनालेः उः स्वभास्या चैतन्येडुनालेः उः स्वयं मोहित
गंभंन्याः अनुसंधानः ऊदोहोर तवतेचित्तजगत्पकलेः एकवस्तस्वरूपेदेषिकन उत्पन्नइदुनः

कर्मास्तोहेतु सुखदुःखयोर्वैकिमात्मनस्तद्धिजगज्जडत्वे ॥ देहस्तचित्पुरुषोयं सुपर्णकुंडेत
कस्मैनाहिकर्ममूलं ५४ः कालस्तः हेतुसुखदुःखयोश्चेत्किमात्मनस्तत्रतदात्मकोसौ ॥

तैस्तचित्तजगत्पकः एकवस्तस्वरूपताकेनः केनमन्यादेहजैहोः पलाइदुःखरहितनिर्विकार तानसुखा
नंद ईश्वरहितसचैतन्यारूपधरः भात्मा लाई सुखदुःखरहितहृषः हितैहवसभन्या ईश्वरकसो गरिह
जगः एस्तोडुनाले सुखदुःखकोमलभयाकाकोर्मिद्धनः कस्देविरिमिनुस्ये वाग्वारमात्रैहोः ५४ः सुखदु
खकोहेतुकारणकालहोभन्यापनिः भात्मा होभन्यापनिः भात्मा लाई स्वाधाडेनः केनमन्याः कालमा
त्माकोमंसहोः कालैस्वरूपभात्मा होरः भाक्कभशले भाक्कलाई स्वाधाडेनः जस्तैभग्निकोभंशस्वरूपकि

लुंगाकः ज्वालातेः भग्नितारिदाहगर्देनः जलैरेमरेषिभयाकातुसारतेः रूपकोशितलुठेदिः
 कोनाणगर्देनः तसर्थः सुखदुःखदिभ्रमपायाकाविकारतेः रहितनिर्विकारः आत्मात्मा ई केहिपनि
 संकष्टकादपिछेन्नः सुखानंदस्वरूपधनः ५५ः एतारितिलेसवविषयादिप्रपंचेद्वीरुन्याउपधु
 वधनः मनिभ्रमैलेकसाकोहोः भाफुभात्मात्मा ई केहिपनिदुःखदिछेन्नभनिः संपर्कसंकाफालिः भ
 वकसैले एसरितिलेः आत्मा मादुःखधेन्नः भन्ननापनिः भूरितिलेहो लाभनिवृथाजिदिगर्ननः ॥

तमम
 तमम

नकेचित्कापिकथंचनास्यदं दोषाणः परतपरस्य ५५ः यथाहमसेसरतिरूपिणः सादेवे
 प्रबुद्धानविमैतिभस्तेः ॥ एतासमास्थापरात्मनिहामध्यासितोपर्वतमैमहर्षिभि ५६ः ॥

मनिः आत्माकोमहिमास्वरूपवर्णननगर्धनः सर्वदानितेः परमानंदस्वरूपः भेदतितः परमात्मापार
 हिलेपनिः कसैलेपनिः कौनैप्रकारलेपनिः भ्रमपायाभंकारः मिथ्यावस्तुमालाग्यादुदोदुःखादिः सांता
 सत्यस्वरूपभात्मा माहो लाभनिः अंधलेगचारलेपनिभन्याछेन्नः शोसवनभयाकोदुदोससारप्रपंचः भ
 हकारैलेसाचौरेषिपाकोरहेछः भंकारैमारहेछः प्रकृतिपायादेविपररसाकाभात्मापारहेनधः मनिपो

आत्मा बोधनसलारभ्याकोटः सोः एतत्पंचमहाभूतविषया ज्ञानेदसिग उदेनः ५८ एतदितिका
विचेकलेप्रकासपणाकाः विज्ञानतेरुधयाकाः आत्मानुसंधान काध्या सतेषामात्मानिष्टतेः परि
लेका मोहोभागतः श्रीनारयणकाभक्तुहः संसारसागरद्विपारगणः मयनि उने श्रीपरमभक्तुहः
हृतेगत्याकोभाचरणपूर्वकः श्रीरुद्रमुकुणः काचरणरविंदकोः स्वरणसेवा सारणगिः मंधकाः
कोः

अहंतिरिष्यामिः डुरेतपारंतमोमुकुंरं पिनिषेवयैव ५९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ निर्विद्युनः
हृद्रविणो गतक्रमप्रबुज्यगोपयं दमानेक्षं ॥ निराकृतो स द्विरपि स्वर्गोदकं पितो मयः
निरागगाथो ५८ः कालदुःखपदो नान्यः पुरुषस्यात्मविभुषः ॥ पित्रोरासिनरिपवसे सार
त्तमसः कृतः ५९ः

ससारसागरद्विपारजोः भनिः श्रीभगवान्भासागर्धनः हेउकवजिः तिब्रतागतवाभातेः अ
भयानंददिन्यादिनद्विगतमोहशरणमाययाः ५९ः एतत्प्रकारलेः द्रयेनलभयायाः मेरभक्तिरु
ऊन्याः परमैरापाकारः त्योद्व्यादीनलभयाकोः अतिकृतिपनिगाहोनमानिः अत्यंतहितमानिः संन्या
सधर्मपारमहंसचर्योतिरैः हविविविषेफिर्माः दुर्जनहृतेभनेकतोरहृतेः दुःखतिरस्कारगन्यामाय

निःआयेसातीकधर्ममारहिः निश्चलभरिः परमोत्तमपुण्यगाथाकनगाउरभयाः एतारिति
कोधयेपुर्वकमेराचरणागिरिविषेः प्रेमभक्तितेमेराहुनुरमाभारिः परमागवतकाधाममाविरा
जमानहुशभयाः ५८ः हेउद्धवजीः सुखदुःखदिदिन्याः नानातरहकोतपवठाउन्याः सुधारिन्द्रियः
दासुखरुपिर्त्यादिदुःखकरादिन्याः भर्कोकोहिहैनः योसवभंधवोरः सत्रुमित्रउरसिनः भनिकामः

तस्मात्सर्वात्मनातातनिगृह्यमाणमनोधिशा ॥ मयावेधितपापुल्या एतातान्योगसंग्रहः ६०ः
यएतापिस्तुलागीतांस्तनिष्टासमाहितः ॥ धारयच्छवपञ्चएस्पन्दैर्नैवाभिभूयते ६१ः
इति श्रीतुरिणात्मतत्त्वप्रस्तुताने श्रीभगवान् उद्धवसंवादे नाम अष्टादशोऽध्यायः ॥ ५ ॥

कोधलेगर्भपाकोसेसारमापुमाउन्याः अज्ञानवठाउन्यारित्यादिउपध्वरिन्नाएसैमनतेहोः ५८ः तस्य
र्थः हेउद्धवजीः मेराचरणविषेदृढभक्तिपुर्वकः शानेन्द्रियः कर्मेन्द्रियः वैविधात्विकविज्ञानलेपः कर्मपाकाः पु
क्तितेमनसाविषेचिनिकामपैमात्मानुसंधानगरिरहुनुः एहिसकलयोगकोः योगराजहोभनिविद्यासमाभ्या
सरः पूर्णत्वस्वरूपहेताः ६०ः एतारितिकोउत्तमः भिस्तुगितासर्धापुर्वकः जोपठताः जोश्रुताः जो
धारणागताः स्वपनिगामदेवजीकागतिमापुगोतापाउलाः ६१ः इति अष्टादशोऽध्यायः ॥ ५ ॥ तस्य कृत्वाश्रयनम

श्रीगुरुदेवजीलेः भास्वामिन् श्रीगुरुपरिशिस्तकनः संपूर्णश्रीगुरुवतसुनार्हः सवैः श्रीगुरुवतकोसारपा
 मार्षः तत्तन्निर्णयगुरि सहजैः ससारसागरदेविपारस्वमः पञ्चा निमित्तवर्नचपर्वकः श्रीहरिनामविर्ते
 नमस्तुभ्यनिभासागधः २ः हेपरिशिस्तः पापानुदेवितीकनः दिपुडिसंमः एतजगविषेप्रसिद्धमयाको ६ः
 धनिकांसेकोनिर्णयनि तिमित्तारकायोः भयकत्वजुगपरिणामेभुनः ९ः दिव्य १००० रुज्जारयुग

ॐ नमोभगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगुरुदेववाचः ॥ कालसेपरमास्वादिर्दिपार्धवधि
 नृप ॥ कथितोयुगमानेव शतकल्पतयाधि १ः चतुर्युगसहस्रांतेवतगोदिनमुच्यते ॥
 सकल्योपन्नमनवश्चतुर्देशविशोपते २ः तस्तेप्रतयस्तावान्ग्रासीराजीरुदाहता ॥

वित्पापधिः वस्ताकोः १ एकदिनहुंछः तेमैलाईकल्पभंछनः तैसैबस्ताकाः १ एकदिनाः १४ चौधम
 उविन्नछनः २ः तांहीदेविप्रतयहुंछः तेहिप्रतयवस्ताकोरात्रीकहिंछः मौनआस्तिरात्रीपाः त्वर्ग
 मर्त्यपातालर्हः ३ तिनलोकप्रतयहुंछः ३ः एतप्रतयेकोनाउनेमितीककहिंछः मौनएसप्रतया
 श्रीनारायणशेषशकामाशयागर्हछनः ४ः एतैतरहलेप्रतयहुंछेफेरीः १४ चौधमनुविधिः भः

धिकार्याकारितिते प्रत्यक्षैरुपपाकासमयकोदिनः एतेदिनकोमहिनाकोवर्षगतिः ५० वर्ष
कोप्रथमपादः उत्तैपचास ५० अर्कावर्षकोरोत्रोपरार्द्धः सप्तैतिकोदिपरार्धवृत्ताकोभायुक
हिन्दुः एतिद्विपरार्धचित्पापधिः संपूर्णप्रकृतिसमेतप्रत्यक्षः ५ः एतप्रत्यक्षकोनाउपासतः

त्रयोलोकांमेषत्रकल्पतेप्रत्यक्षः गतिः ३ः सप्तैमिस्त्रिः प्रोक्तः प्रत्यक्षोयत्रविश्वरूप ॥
एतेनत्तासनेविश्वमात्मसातकल्पचात्परः ४ः द्विपरार्द्धतत्तिकातेवृत्ताः परमैहितः ॥
तदाप्रकृतयः सप्तकल्पतेप्रत्यक्षायै ५ः एषपाद्विस्तराजन्प्रत्यक्षोयत्रसीयते ॥
अंउकोसत्तसंघातोविघातउपसादिते ६ः पञ्चमः शतवर्षोत्तिष्ठमौराजचवर्षति ॥
तरानिहनेत्यन्योन्यंमक्षमाणाः स्वरार्दिताः ७ः सप्तैयास्यनिशनकेकालेनोपदुताप्रजा ॥

प्रत्यक्षकतिन्दुः प्रत्यक्षप्रत्यक्षमाः चतुर्दशमुच्यनात्मकः संपूर्णवृत्तालैरुनहसंहारकुन्द ६ कस्तारि
तिनेनहसंहारकुन्दमन्याः पैरे १०० सप्तवर्षसमः अनासहिन्दुः एतलोपानिनवर्षसुभनारहिः
ऊनालेः अन्मनऊनालेः संपूर्णपारिस्वधासेवाप्रभयाकाः आकस्माउत्तिष्ठत्ताई उत्तोः उत्ताई

संज्ञाछन्दः ७: एसरितिलेसंपूर्णप्राणिजनहृन् नहृन् न्याछन्दः तांहाप्राप्तः समुद्रकोः प्रिधि
कोः सारिकोरससंपूर्णः सावर्तकानाम् सूर्यलेसोषगरिपानिवर्ता उन्माछन्दः ८: एस्ताः
रितिलेसंपूर्णसमुद्राकोवृत्ताणकनः पातालमारस्याकोशेषकाफनादेषिनिकत्याको अः

तामुद्रैर्द्विकभौमसंसावर्तकोरविः ९: तस्मीभिः पिवतेघोरैः सर्वनैवविमुचति॥
ततः संवर्तकोवहिसंकर्षणमुरोत्थितः १०: दहत्यनिलवेगात्थः शून्यान् भविष्यन्नथ॥
उपर्यथसमेताश्च शिखाभिर्वहिसूर्यो ११: एवमानं विभात्युदग्धगोमयपिंडयत्॥
ततः प्रचण्डपवनोवर्षाणामधिकं शतं १२: परः संवर्तकोवातिधूमं खरजसाहतम्॥

श्रितेरहनगर्नाछन्दः संपूर्णलोकनहृन् न्याछन्दः १३: प्रोवृत्ताणजलो गोचरको गुभीष्टोपोरिणको
षण्णिकच्छन्दः ततोहृन् १४: तांहाप्राप्तः माः पावायुसमेतः हतिकासुं हजत्रापानिकाधारवर्सा उन्माः
मेघवर्षन्याछन्दः संपूर्णजलामयहृन् न्याछन्दः १५: शय १०० वर्षसमवायुलाग्यापिधिः वडोसद्वर्गद्विमु
त्तिचमकदै १०० सप्रवर्षसममेघवर्षरामा जलामप्रमणापिधिः चौधभवनभन्माना उरहदैतः १६:

तां ह्यपदिः पृथिविको गंधगुणजसत्तेहर्दः गंधहरणकि पृथिवि जलैमातपहुन्धः १३: तां ह्यप्रातः
जलकोरसमापिता उद्धरः जलतेजमालयहुन्धः तेजपनिवायुमाविला उद्धरः १४: तेजकोरुपपनिवा
उमालयहुन्धः तां ह्यप्रातः वायुकोरुपगुणभकाशमाविला उद्धरः वायुपनिभकासमालयहुन्धः १५:

ततो मेघकुलान्यगचिन्नवर्णन्यनेकशः १२: शतं वर्षाणि नंदति वर्षति रभसस्वने: ॥
तत एगंधानुप्रीधिप्रलयत्वाय कल्पते १३: लीयते यानि ते तेजो वायोः त्वग्रसते गुण ॥
सर्वे विशतिस्त्वेराजंस्ततश्च नभसो गुण १४: शब्दग्रसति भूतादि नमस्तमनु लीयते ॥
तेजसे चन्द्रियासंगे द्यानवैकारिको गुणैः १५: महान् ग्रसत त्यहंकारं गुणः सत्तादृशश्चतं ॥
ग्रसते व्याकृतं राजनं गुणान्कालेन न चोदितं १६: न तस्य कालवर्धनं परिणामादयो गुणाः ॥

तां ह्यप्रातः अकाशकोशद्वयं गुणतामसमहंकारमाविला उद्धरः अकाशपनि तेहितामसः महंकारमा ॥ लः
पहुन्धः १७: तां ह्यप्रातः संपूर्ण इन्द्रियविवेकले राहितभयाकोः अहंकारः महते तमालयहुन्धः तयो
महते त्वः तिनगुणमातयहुन्धः त्योतिरागुणः अवाकतमूलप्रकृतिप्रधानमासीनहुन्धः १८:

१. एतन्निष्ठप्रसादीयसत्ता ॥ १२ ॥ तस्य अहंकारं गुणं ग्रसते व्याप ॥ १३ ॥

एतारितितेः सवपुपंचकोपलयभरः केवलसृष्टिकारणभयामायामात्ररूढः त्योमायापनिः इव
एवममाहो अंतर्धानभरहरा ५७ः जस्वत्तमासवलस्यभयाः उपरः ब्रह्मकेहिकातेतेपनिः कसेतेपनि
कहितेपनिनाशप्रलयपुनरेनः उपरंवलस्वरूपवत्कालोद्धभन्याः कालकोभवयवभंगभरोरात्रादिकलेः
नास्तुह्न्याः आदिभयनभयाकोः अयं कल्पितकारणः अयमविनाशिष्ठः १८ः जाह्नमनवचनः सकः

अनाद्यनेतमयंकृतित्येकारणमवयव १८ः नयत्रवाचोनमनोनसत्यतमोरनोवामहदरूपेति॥
नयत्रावुद्धिद्विगुदेवतायानसन्निवेशः एतुलोककल्पः १९ः नयत्रप्रजापुत्रनवततसुषुप्तनयः
जतंभूतनिलोमिरकः॥ संसृष्टवद्धन्यवदप्रतर्कतन्मूलभूतपदमामनोति २०ः तपःप्राक्तः
तोकोसेसप्रहृषाद्यकरोपरा॥ शक्येसंप्रतिपत्तिविवशः कालविदुताः २१ः बुद्धिद्विगुह्येण

तस्मिन् प्राणवृद्धिरेवताः सत्यरजतमः रूतिराशुणः योसंपूर्णः प्रपचात्मकः ब्रह्माण्डलोकः कल्पनाकोरव
नाविशेषकोहियनियुक्तेनैव नः १२ः जगोहोत्वप्रः नजाग्रत नसुषुप्तिः नभकाशः नवायुः नतेजः नपृथिविः
नशुभः नअग्निः नचंद्रमाः केहिपनिद्विगारिनसकनुभनिः सत्यमात्रः सकलप्रपंचशुन्यनातेः शुन्य

अतोऽप्युपनिहोऽनः यो सत्पथाभिजात्याहः निर्विकल्पसमाधिते सन्मानगर्दधन् २० २ः
त्तापेऽब्रह्ममाः सपूर्णप्रपंचसमेतः काततेः माप्तातेः प्रकृती कोपतप्रकृतुः प्राकृतप्रतयकहिन्धः
२१ः अद्यभात्यंतिकुपलशकहिन्धः रेहृदिप्रः प्रकापनवुद्धिः इत्यादिः जगत्प्रविस्तारः प्रपंचः सपूर्णः अद्यः
स्तुतिमथाहोः आदिजन्मपनिहन्त्याऽनुनातेः एतो ज्ञोऽहो सौ सवैरुं ह्येहो भनिः भन्याकोहोः भनिप्रोकोः

नैसिग्य १

ज्ञानभातितदशमं ॥ एषत्वाद्यतिरकाभ्यामाद्यंतवद्वस्तयत् २२ः दीपश्चक्षुस्त्वरूपचः
ज्योतिर्वोनपृथग्भवेत् ॥ एवं धीरानिमात्राश्च न स्युरन्यतमाह्वाने २३ः बुद्धेर्जागरणं स्वप्नः
सुषुप्तिरिति चोच्यते ॥ यायामात्रमिदं जननानासः प्रत्यगात्मनि २४ः पृथाजस्तथा चोच्यते

देविप्रोकोऽनुनिप्रोकोः यो वस्तुमासावोयुहिपरं ब्रह्मस्वरूपात्रजातुः २२ः अतोऽप्युपनिहोऽनः यो सत्पथाभिजात्याहः निर्विकल्पसमाधिते सन्मानगर्दधन् २० २ः
तिनैरैर्देविषं हः सा चोसैकै तेजमात्रहोः तल्लैरैव व्याप्तिः सधप्रपंचयापाले देविप्रोर्देवाग्रहः सावोयुस्त्वमा
अपरिपूर्णधन्ः यो सभवणवरः सभतहैरूपनिवित्तासमातुः २३ः जगत्प्रविस्तारः प्रपंचः सपूर्णः अद्यः
जगत्प्रविस्तारः प्रपंचः सपूर्णः अद्यः जगत्प्रविस्तारः प्रपंचः सपूर्णः अद्यः जगत्प्रविस्तारः प्रपंचः सपूर्णः अद्यः

कसो गरिन्माः योषपंचजगत्मायालेवन्माकोहोरनाशिंछः जत्तेभ्रमतेगेशिमासर्पभन्धः भ्रमनह
भयापधिः भ्रमैलेभन्माकोडोरिकोसर्परुणउडुः डोरिहराष्टदेनः तत्तेभ्रममायालेवन्माकोजगतेमात्रः
नासिंछः वल्लभविनासिछः जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिः रभवस्थापनिबुद्धिकामात्रकुरः ईनेतिनभवस्था
अधिरातातावित्तैजसप्राप्त भन्नुपनिः हेरजन्परिहितसभमायामात्रहोः सत्यवमात्रजातुः २४ः कति

भवतिनभवतिव ॥ वल्लभीदेतथाविषमवयुष्टुष्टाण्यप्रातः २५ः सत्यस्ववयवः प्रोक्तः
सर्वावयविनामिह ॥ विनार्थेनप्रतिपन्नः परस्मैवांगतन्नवः २६ः यत्तामान्यविशेषाभ्यां
पुपलभ्येतसभ्रमः ॥ अन्योन्याप्यश्रयात्सर्वामाद्यंतवद्वल्लपतः २७ः विकारः स्थापमानोपि

रितितेयो जगत्अनित्यद्वभन्मादेशिः उत्पत्तिजन्म जौनवल्लकाकुरुन् सोभवत्पनहकुरुन् जत्तो जन्माको
प्राणिमर्दः नहकुरुन् तत्तेयो जगत्उत्पत्तिभयाकोहोरनासिन्धः जत्ते अकाशयामेघमण्डलवत्पत्तिङ्
ः नानातरहकोदेशिन्धः कोहिकालसंमेरहन्धः फेरिनहहोईजान्धः अकाशनितेयकरूपभविनासि
छः मेघनहकुरुदामानहकुदेनः तत्तेवल्लदेशिजगत्भौनहकुरुन् वल्लकरूपभविनाशिजानुः २५ः जत्ते

भागालेवन्याकोकपशः नजाः अधनुः पुरातुः फाटन्याऊन्धः भागोताः कपशः नजाधन्दापपनिः अ
धनुः पुरातुः फाटोभन्दापपनिः भागोभन्दापनाउहहउदेनः कपशकोअकारमेदिपपनिः भागोको
अकारमेदिदेनः तदेवममाः योजगत् कोः स्थिः स्थितिः प्रलयः ऊन्धः ब्रह्मतिनेकालमापनि एके
हयः संहारहृदामाजगत्कोअकारमावहहउहः ब्रह्मकोअनाउततअविनासिधः भागोवि
नाकपशोदेषिन्यादेनः भागोताकपशानवन्देपनिथीयोः तस्तेवमविनाजगत्देसिन्यादेनः जगत्विना
पनिब्रह्मताहृदेहः न २६ स्तरितितेविचारगर्दमाः कार्यजगत्कारणः जगत्पावब्रह्मन्म्याकुलेप
निसवजगत्कोआधारब्रह्मभन्तुपनिः सिधांतहोईनः सिधेकोमतिलाईकिउगावन्दाउपासमाहोयोसवः

प्रत्यगात्मानमंतरा ॥ ननिष्ठास्त्यक्तपित्यायतिसमभात्मवत् २६ नहिसतस्यनानातः
मिथ्याहोः अतलरूपनारायणमात्रः देहआद्यमन्वुद्धिर्दिष्टकोगर्मेदेनः जान्याहृतुह्नीमात्रमे
प्रपंचातितजान्दुहः २७ स्वरकारतेः समदेविगाकोप्रपंचहुटोहोभनिः अनेकदृष्टंतकाहकनदेविध
हः योजगत्पनिसावाक्यानहोस् धनीकोहिमन्मन्मनिफेरिकहन्धः कालोभन्दाः योजगत्देविन्धतप

निः आत्माकासत्यलेमात्रेदेविषाकोऽः जल्लोडेरिमासर्पदेविषाकोरुदोपनिः डेरिकासत्यलेमात्रेदेवि
षाकोऽः डेरिनभयोदेविः डुरोसापदेविन्याथियनः डेरिभंन्याविवेकनहुन्नात्पोसापदेविषाः
कोऽः विवेकभाषाण्डिसर्पअवस्थाहृडः सावोडेरिमात्रेदेविन्दुः तल्लेवसभन्माविवेकनहुन्
ज्यात्मात्रः जगदेविन्दुः वसस्तानभयापदिः योभासमानपनिदेविन्याधेनः वसताजगत्पिनाप
वसविनाताजगत्देविन्याधेनः सत्यरूपवसहोः जगत्पिथाहोः २८ः कोहिभननरः सत्यवसमा

मविद्वान्परिमन्यते ॥ नानात्वदिदुर्यरुद्धेतिषोर्चातयोरिव २९ः यथाहिरण्यवदु
धासमीयनेनृभिः किंप्रापिर्वतारवर्त्मसु ॥ एवंचोभिर्भगवानवोश्चोव्याख्यायतेलौकिः

जिववसपाभंन्यास्तोनानातरद्वभनिभन्नतापनिः तोनन्मानिभन्याकोहोः सत्यवसमानानातर
धेनः जल्लोएकैभकासपगभिन्नः परभिन्नः जलपात्रभिन्नः ९ः ज्ञावस्तमात्रभनेकहुन्दुः भ
काशभनेकधेनः तत्ताउपनिधेरैधन् प्रतिविंवणनिधेरैदेविन्दुः सूर्यतायकैहुन् जल्लेघटघटदे
हपात्रअनेकधन् तिघटदेहभिन्नवायुतायकैहोः तल्लेवसजानुः ३०ः जल्लेएकैसुवर्णकोः यासाकुलः

सः केकनगरनारिः त्वारिअनेकना उछ-तापनिः विचारगर्दमाः तिनहउमात्रअन्येकछः सुवर्णतायके
होः तत्तेपंचमहोभूतात्मकः बोधभयनभयानाउ इत्यादिः जतिवर्णस्वरूपअनेकः २० केवलभगवत्
नारयणमाकल्पनागरिआकोछः कालेभन्या अहंकारले दिभिधामतिभयाकोदेहाभिमानिः भिन्नः
भिन्नकायाकोहोः विचारगर्नाविचेकिप्रहसजोछन्ः एकैनाएयणमात्रजोन्दछन्ः २० अहंकारले

कवैदिकैर्जनैः २० यथायनार्कः प्रभयोर्करितोसर्काशभूतस्यवचशुभलपः ॥ एवंतह्वल
गुणलोदिसितोब्रह्माणकस्यात्मनआत्मबन्धनः २१ यनोशरार्कप्रभयोर्कविदीर्यतेतशुभ
रूपेरेविमीक्षतेतदा ॥ यदात्महंकारउवाधिरुत्यनोजितासेप्रानस्यतस्वचुस्मरेतः २२ ॥

युक्तपणाकालेअनेकभन्दन्ः भन्दाभाभगवान्ताईः अहंकारलेकसोगरिटाकोभन्दाः ब्रह्मभगवान्ताई
टाकोभन्याः अहंकारयोक्तसोगरिदेसियलाभन्याः जलैसूर्यकाकिरिणिदेसिउत्यनभयाकोः मेघलेः सूर्यका
अंसनेत्रकनछाकछः तत्तेब्रह्मदेसिउत्यनभयाकोः अहंकारलेपनिः ब्रह्मलाईटाकतैनः बुलकोअंसजीवना
ईटाकछः त्योअहंकारनछन्धैकनजिवलेचेतपाउदेनः २१ ब्रह्ममेघलेछेरियाकोसूर्यः ओंकोलाई

देवतदिर्नः वायुतेवादर्फरापिधिनेत्रैतेरर्गताईदेष्टतछः तस्योभंकारलेखकिपाकोनीवपः
निः शीरेकरुपिवायुले भंकाररुपिवादर्फरापिधिः भापुस्वरुपदेष्टतछः पाउछः ३२ः सानरुपितः
स्वते मायाभंकाररुपिवादर्फरापिधिः वंभनकाटिकनः जहिलेमोहेदेषः विरक्तउदासिनहुन्ः तेः
सैवेसामाकेवलः स्वस्वरुपनारायणपरंवलकोअनुभवपाई आनेरुपः पापाकोयोगिमायापारजाच्छः

पदैवमेतेनवितेकोरुतिनामायामप्राहकारणात्मबंधने ॥ छिंसाचुतात्मानुभवोस्वतिहतेतमा
ऊरात्यंतिकपंगतंप्रवे ३३ः नित्यदासर्वभूतानां वस्त्रादिप्रांतप ॥ उत्पतिप्रलयावेगंस्समस्तः
संश्रवश्चते ३४ः कालेश्रोतो जवेनाशुहिप्रमाणस्यनितेदा ॥ परिरणमिनामवस्थास्ताजन्म

रुपितिलेपायाकोप्रलेपभाकोजोछः सोभ्रतंतिकप्रलयकहिंछः ३३ः भवतित्यप्रलयकहिंछः प्रलादिः
सकलजंतुप्रतिः वराचकोदिनरिनविषेप्रलयहुंदेछः मनिसरक्षमतिभयाकाजान्याहुरुलेकहिंछः दिनः
दिनेप्रलयजान्याभयाः उहिमानितसधैकगरिषेवच्छः भनिकोहिमनन्रतिप्रसर्धहुन्ः ३४ः केनभन्याः
हिनरिक्कोजलहोभन्यन्ः पहिलादिनकोजलताः वगिगयोथोः वहिनीकोजलहोभन्यातापनिः विचारगः

न्याविवेकिप्रहलेजलभरुआउठभट्टः जल्लोअकरुशमाताएहिआकोदेसिदेनतापनिः उदयाको
अस्तायाकोविचारगर्भासेः ताएहिउदरसाधनः भनिनिश्चयगर्दिछनः तल्लेसंपर्णप्राणिकाः वासयोभ
नष्टअवस्थाहुनालेः दिनदिनेनासिन्यारेहउपोः अवस्थाफेरिउदरसाधनः भनिजोच्यालेकरुछनः
३५ः आरिभंत्तगर्भाः कासलेकिरायाकोगतिः अकाशमाताराकोगतिननुआरेमावहोछः अव

यलयहेतवः ३५ः अनाघतवतानेनकारेनेश्वरमूर्तिना ॥ अवस्थानैवदृश्यतेवियतिज्योः
तिषामिव ३६ः नित्योनैमित्तिकश्चैवतथाप्राकृतिपोलयः ॥ आत्यंतिकश्चकथितकालस्य
गतिरीदृशी ३७ः एता कुरुश्रेष्ठजगदिधातुर्नारायणसाविलशक्तिधाम्ना ॥

मेकालकोगतिननुजोन्याः ग्रहिप्राणिकोदिनस्तिविषेप्रत्यहुदैछः पुरुनुः ३६ः एरितिलेः नित्यनै
मित्तिकप्राकृतआत्यंतिकः ईश्वरअकारुकोषलयकश्योः योसंपर्णकालकोगतिएस्तोरहेछः भनिजानि
कनसंपर्णदेविचिरत्तउदसिनभरुः आत्मानुसंधानमोभानंशरुनुः ३७ः हेराजनपरिश्रितएस्तातर
हलेगाईयाकोः ईसंपर्णअनंतसक्तिलेः युक्तयज्ञकोनारायणकालिलाः मेराबुद्धिलेभेयप्रासंमरुः

ह्योः संपूर्णकारुणाकनताः ब्रह्माः मां हो देवतिः शेषनागपनिसकन्या छैनः ३८: संपूर्णकहिः
नसकिन्यारहेछमन्या गेहछः मन्या देविः केन सुनुतवमनिनमनुः केन मन्या देविः अनंतः अनंतम
हिमाभषाकानारायणसुनातेः उन्माप्रहिमातीलाकारुनसकिदेनताप्रभिगवान्काः लीला कथाहा म

लीलाः कथास्तैकथिताः समासतकार्त्तमननाप्यभिधामीशः ३८: संसारसिंधुमतिदुः
स्तारपुत्तितीर्त्तनीन्यः प्रबोभगवातः पुरुषोत्तमस्य ॥ लीलाकथारसनियेवरांमेतरेणपुः
सोभयोदिविधदुःखदवार्दितस्य ३९: पुराणसहितामेताभूविर्नारायणीययः ॥ ॥

हिमाः सुदैमाभज्ञाननसुन्दरः परमभागवतको गतिमित्छः तसर्थः जसरेसंसारसागदेविषा
रुंमंन्या ईश्वरासाधोभन्याः विनाप्रमुनारायणवाशुदेवेकाः लिलाकथाहानसुनिः कीर्तनगरिः
काहिपारजाप्या छैनः तसर्थभगवान्काः विहारतिरोवनदिलिलाकथाहः सुनुकीर्तनगर्नुष
रमपरणईछः सोभयरेगहुटाएन्यावाशुदेवकातिलाकथाहामावधरः ३९: सोपुराणः श्रीभा

गवतः पैह्वडिः काभाभ्रमगामाना रायुणकासुधारविन्देसिनारदजिलेः मेरपिता व्यासदेवजी
लास्किमाकोहोः ४० सुहि श्रीभागवतमेरपिता श्रीव्यासजीसेः शांतवागुदेवविसेभक्तिभयाकाधे
विप्रराभ्रभयारः मत्तारिपठायाः गुनायाः गुनायाः सोहि श्रीभागवतः भक्तिमितादिना भानेहलस

नाररायण रयाहल्लहनेदपायनायसः ४० सर्वमहं महारजभगवान्वादरायणः ॥
इमाभागवती पीतमहिला वेदसंमिता ४१ एतवक्ष्यत्यसौ सत्तमपि ध्योनेमिवालय ॥
दिर्घसत्रेकाह्वेष्टसंपष्ट शौनकादिभिः ४२ रामायणमभद्रायसितायापतयनमः ॥
इति श्रीतुरिणात्मतत्वप्रस्तुतानेः शुकदेवपरिचितसंख्यादेनामः नवदशोऽध्यायः ॥ ६ ॥

४१ इति मरोरमेरोसम्यादभयाकोः श्रीभागवतयदिनैतधारणेविषेः अतनामापौरानिकलेः
४२००० अठासिहजारसौनकादिमुनिहसगकाह्व्याध्वर इति नवदशोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ ६ ॥

(ॐ) अतितगुरुभनाथनाथायनमः॥ ॥ गुणगुणभेदभेदशब्दार्थः कहिकाहिराहिरासौ
बोनाउः १. तसरेगुरुपकडुनाहिकाहिराहिराउः २. मनमाभेदलन्याबेलमकहिजाउः भा
बेलैः बेलवैः बोलैः बोलैः बोलवैः नाउः ३. मनलेमनहोईनभनिसाचोकारुः लाग्याका
नामकोरंगमेयिथिरुः ४. अमनकोमनभारिआत्मातत्वजानिः रहैः तससेतोवदठभम्पा
समानिः ५. भम्पासमाहाभासाविकारंवरुभारिः लागैगुणभेदशब्दरुसहारिः ६. पिरतिबेल
नमभेदिलानले तोरिः असहारियोगसहारैगुगजोरिः ७. मनराखनुविमलयोगसदामलवि
चारिः संगत्तै बाहिरकेलागैः हेतुभितरनिलारिः ८. जैसेविमलपानिविवपरैसभकोपर
है तैसेपंचरै निरुपेपरैः मनविचसभकोभ्यानिः ९. रसनासमुत्तलिंगकोयेकनालः वा
निकेभेदकान सयकोप्रकतातः १०. गंधविषयेनासिकाकासुषुत्ताईः देवतरुपभौविश्व
वाहिरभुत्ताईः ११. ब्रह्मकिपरकिपरमकोरैगुगसारिः कारकायासितलसुमनभेदिवारिः १२॥

विचविचैभयेभेः पाताविचअटकोरिः आनपियनपोछरेः साकोकातेषाताईः १३ ईन्वा
निकोरंगलालस्यामवाररूपरुद्धाईः तांहाकाहुनाहिलाभोपानिमाकिरनिकोमाजीः १४ कौ
पानिकापिराउभयाकारणमासाकोरुद्धाईः तैसेलाग्योमनमाकामः रसविषयेकोमाजीः १५ मि
तएवाहिरतत्वप्रकभात्मासमाधलाईः वेतपरणरासिजैसेकापानकोरिः १६ बेहियुगुकिछोडासा
धुधुनणनिकेमेलाः काहुहैः नुकोहिहोवैः ह्वैभाफुमैरेकेलाः १७ अतिअंत्यगतमामातजोगवि
चकेआसाः मिलैः भाफैभाफैपूर्णहोतांहानिरभयेवासाः १८ जिवभनेकमासाभाषेवहुतप्रकारका
नाउयेहिमाअटकिरेसवविचविचकोठाईः १९ कोरुः ससिधरगुनिगुतोससिमेरेगोशोंगोईः या
कोरुहिरितिदनेः जांहांतांहांविचअटकाईः २० रुटवलनाफिनहिः कहिकहिकहिहोवैजचमन
मानीः २१ वडेदातासाहवसतगुरुसरणजाईः मिलिकेमिलारिचिमलजैसाकोतैसापाईः २२॥

अंत्यको अंत्यउः आदिको आदि एकको ये के नाउं: यस विच को गुणे सव साव को सो वो कहि जा
उं: ११ दोहा: बहता सागर देखि के: रोवै: ससि धरु रई: वार पा र पा रैनहि: हान गावहि व
हि जाई: १: सत गुरु पार है: निचय कि नारे ते होई: जो उतारे स्वत तै: असा ध्या उ न्या वि
रला को हि: २: जो योगि हवै: सा परथ जानै: मै विच को विज: धति मै गाछ गाछ: स्के विज
को वहुता विज: ३: नाम को रूप नाम के हन नाम नाम को छहराई: ज्ञान जोति देखै: जग मग:
ज्ञानै ज्ञान समाई: ४: भाविका ल पाव गुरु का रा है: ईस्वर है: निरगुण: रहि विच विचा:
रो मन नाम मिल न्या उ पाई हुन: ५: सत गुरु नाम लखाई लखे गुरु निरगुन नाम: निर
गुण पर पूरण भानंद मिलै उपरम धाम: ६: इति अमृत सभाषा नीरंतर अनादि आनन्द अमृत
पुत शिदि निर्भय योगो प्रथम पद दे श: ॥१॥ ॥ रस विषय मो हो छो दि हवै: आपे विमल
नाउं: माया म मता काम मे टि मि: तै: आपे आप नु ठाउं: ७: आत्मा तल मो हं मये:

अमनज्ञानः तान्तरहितरहितमनकोऽर्थानः २ः अनादिअमनआदिपुरतिरहेछः आप्र
शक्तिलेअफैभाफसदभयेछः ३ः क्याशरहोभनिआफुविवेकिभयेछः विवेकविचारलेभेदता
गिगयेछः ४ः भेदकाभेदलागिआफैमनभयेछः मनमनैहभनिअमनुतिगयेछः ५ः
भुल्याकाभेदलेजोहंतोहंआदिभयाकोछः भेदकाभाउनमित्दाअरुभेदसिकाउदेछः ६ः पाः
निकेविंवविमनवैठिरेहेछः शुविराजः शुनिवुनैनवुनैअंधरतलेछः विषयाकाजः ७ः चडेः
उजिरमनआफैजितेआफैसत्यारिः आफैसिकेआफैरारिः आफैआफउराईः ८ः आफनुबु
मित्यामिलिजान्छः नाहितोजानेनः ९ः अभिमानलेमातंगः मः मातनसुरेः सुरकोपुराचिः
छिमादमदनकोपराणः १०ः मनआदिगन्यामनलेअर्कोआदिगछः जैसेकासहिआसकले
आफैपासापछः ११ः मनकोआफैभाफप्रकृतिउपजन्माभावछः जिनकोजोउपज्योतीन
कामकोआदिहन्छः १२ः लोहिकर्मकागुणकोज्ञानलागिआफैमदिछनः भर्मकारोगदोषतेः

कालभाफलुभापैरुक्तः १३: एते उपजेन भन्याः मनः भमनरुक्तः मनः भमनमयाः ता न्या
दोषरेषुक्तः १४: जो उरु भमन भापैः भाफगवान् पूर्णः पूर्णिष्याया जाता कोहो मन
लुषमिलरुक्तः १५: वाहकर्ममोहोत भया गुसको गुसुक्तः गुसवासा निर्भर भयामन भमनैरुक्तः
१६: सन भिदिस भक्तिकर्म मनैक कथनाः नाहिक दुष्काया हठ भमन निरुक्त रुक्ताः १७: जः
सो जसो भमन्योहो मन विलेप रुक्तः तसो तसो निर्मोह निश्चल निर्मश रुक्तः १८: ग्रह विज्ञाने ते
भापैः भाफयोः जो सम भाउः होहो मै उनि भक्षोः भाफुको भाफु समाउः १९: डनु भक्षर भः
यो वरु विभज पागाउः मनः भमन जानिः भिगको गतिसमाउः २०: वेतकोः प्रकृति चन्चलः
काया थिर रुक्तः माया शक्ति मीटि भात्मा सक्ति शिखो रुक्तः २१: भात्मा शक्तिको विज्ञानः
रुक्तमाउनुः रुद्र रुद्र भक्ति ते भल वज गाउनुः २२: ज्ञान रुद्र भयामन रुद्र रुक्तः निश्चलः
भाउः ज्ञान विज्ञान ते मनः भमन रुक्तः भिगत समाउः २३: भिगत को गत भयासः

मानुः अभ्यासको अभ्यासनिर्भयजानुः २४: निर्भयको निर्भयअमनयोहिः अमनको
अमनअवरणकोहिः २५: एहिआनन्दकोषामानन्दजानिः आनन्दको आनन्दकाकोहिव
षानिः २६: ऐहिप्रभणदमनमगनविलासिः सदा निर्भये सुषसहजअतिनासिः २७: गाः
वैः मेदभेदतितमनमलधोईः मेदभेदिउलटाउलटैः विरलकोईः २८: कोहिकहुकोहका
कोहभासयमानुः २९: सतअभ्यासते गतिऊन्धभनिजानुः ३०: जोनअभ्यासआदिसोचरासे
कोहिः तोनकारणकारमभेदकोहिवहिः ३१: क्वासखतकोनभाषासभवानियेकेहोरेभाईः जै
साकोतैसाचेतायेः उरुभतिसामराउँः ३२: वौईकहिभौससमरेः वौईकहिबुद्धगारः म्माउकहि
विशिबुद्धैः जैसाकोतैसागोहोरेईः ३३: जोस्मनिमाषाकठिनकरनिरठनुः कठिनकोहठकठि
नजोगिनरठनुः ३४: कौहैः कौहैशसिभरुनोधिरधिप्राधरोभाईः सकेतैदलाः मेदभेदिगुण
दयाईः ३५: ॥ इति श्रीअमनसभाषातयनिरंतरअनादिआनन्दसोगआत्माआश्रयसंपूर्णपूजाः
उदियोउपदेस ॥ २॥

॥ दोस ॥ अवरको दोस दोस धरै आफुचेते नहि कोई १: विजनामको नाम रूपविधिकरी मभो
ग: गुणगुणमज्ञानहै ३: योगनाको योग २: जौननाम आदिमा लिक करै ४: सभमा लिके मा
त: तेसै अमर आले जमिलै ५: नामसभ सुलै तात ३: काया कति पर्सन जानि मन राखे सरा
उप: नासिका धन विचारि नयन न विचारो रूप ४: रसनारस दोडि कै ५: अत शरकर होतो
न: तव मन भयन होई साधै ६: साधू योग विवम ५: विचारण विचारि समाध समाधि को
योग: योग पुरण एवि मुक्ति मुक्ति भोग ६: बुद्धि हिन करै मन माया करै ७: वविषय
ज्ञान: मन विषय रित्ति हिन करै ८: स्वहै ९: भमन ध्यान ७: सब दुष्ट दुष्ट दुष्ट मन्त्रावै हूँ मैव
ज्ञाना नाम ८: य दुष्टानि श्रयमानि मन वासि मोह के जित: जितिसौचको सौचो मिलै ९: रा
क्षो मन परतिर २: जौन राहारे के लखिरा लौ नरे के य कै धाम: वहु थोरो को भेद नाहि भ
८ के सभ से कै काम: १०: पमुयाली जनन मन माया का माया नाहि सरि: भेदै भेको नाई:

जैसे नदिको यकैतिरः ११: जैसे माता पिता पुत हैं: तैसे पाचके पचगुनः उद्योडितो
पविछोडो: शनिउनितामहुदाहुनः १२: जैसे भूत पांच हैं: तैसे रनिभूत के भूतः उद्योडि
के: कथा भय रतो मो हो रहे सो पाके दुः १३: जेता भेद करे तेता लागे: बहुत विधिविचारः
नमेटि सभ मेटे: नहि आफु ज्ञान निरंकारः १४: पुंन्य को मुन्य है: मांन्य मुन्य वेति चेत को भवे
तः अमन मा मन परण भरे: जैसे जमातः १५: काया प्राणा: माया मन जलटि जल रहे मेरा पतः उ
तिके दुति धिर लाहे: धुत के धुत भव धतः १६: आद आदि बुद्धि को बुद्धि करि गुरु गति जानै सो गे:
मानै अंत्य को अंत्य होई भाव भगति ज्ञान संयोगः १७: मन माया करम काम आस अलुभ नाम
मन रई को फल मिलै स समतिको पहि कामः १८: उस मति से उस को भजि जानै: तत्व के नामः ह
पप्रसेन होवै: प्रकट मिलै: पाम धामः १९: ॥ इति श्री भगवत्पाशा लघु निरंतरः अनादि आनन्द
योग आत्मा भाष्य संवत् १९०० श्री तिथि १५ अश्वि ॥ ३ ॥

रोहः एकपुष्केकायाजीपि जैसैभरेपूरागोलः तैसेमनसकृतसक्तिहैः वैठेः व्यापित भः
मोलः १ः मनरुटितनहैः कालताकोवराः कलाकरसुदोडिके छोडोमनप्रकृतिकोरितः
२ः पांचसैपरमनराधिः प्रकृतिकेपरचित्तलाईः अनामकोध्यानधारितरैः सागरसहजैजाईः
धेयानिवानजितिकैः मतिकरोसबदगावनः मक्तिसौचसक्तिरुठकारिवनैः आत्मातल
भामनः ४ः सुषोडशुसहजहैः दुषोडशुकठिनः अज्ञानकोः गयहैः ज्ञानकोरुः कठि
नः ५ः विगतकालअज्ञानवहैः वैहैः मतिजानि जाईः ज्ञानगतिकोजानिराकैः ६ः अज्ञा
नकोकोनउपाईः ६ः मनकोतिचेतवहैः रितुभवेतमवहारः चेतकोसचेतसमायैः ७ः अ
चेतकोकोनउपाईः ७ः करिप्रमाणसबदसंसाकहैः ८ः कुरुमेइसाईः योगसंयोगज्ञानसाः
८ः वियोगकोकोनउपाईः ९ः असाधनहि साधिसाधो साधनको साधिसमाईः जैसाकोसा
तै

मैमतरुहिसाधोसमकेउईः २ जोवेदसोवेदः वेदगावैः पूरागौरिः नकोंमतिकेनितनिः
तिसमगमकोरनपारिः १० जोसमरहिसमगावैः पूरापरमज्ञानः यद्विद्विगावैः म
नमायाउः रिकोसुरिख्यानः ११ इति श्रीभस्मसभाषाः आत्माकरणप्रकृतिप्रसाहः चतु
र्थउद्देशः ॥ ४ ॥ कारणसंयोगी ॥ ॥ १ ॥ गुरुप्रनामकारिकैः सदाधरनुभादिनामः निर्मा
लोप्रमानराधिकैः आफैभयाहेत्यधामः १ आद्याआदिअंकारहैंः हिनकरैः स्वविधिकारः
शसिधरभाषाकीयेः सभविबेकबुद्धिविचारः २ बुद्धिमित्तारियेकैरेपैः नाहितोदेवैः अनेकः
भावेलेयेकैरेपैः जोतिणमित्तैः सोडुनुरेवः ३ विविजमयेवित्तारहैंः तत्सभादिचिरकोरुपः
संजोगलेविजीहोरैकेः काननभयोस्वसरुपः ४ भाविकोयोगचन्द्रपाहैः प्रकृतिकोमतुसवि
कातः सवदकोयोधहैंः चेतकोअचेतभयोपाहत्तः ५ मनकोजोगमायाहैः रईलीमामैः

जार्हः आँखेकानके बुद्धिहैः मित्रभिन्ने देवेः संघालोईः ६ः अक्षरका जोड़ा मात्रोहि विंदुः
विमर्ग उच्चारः सास्त्रको जोड़ा द्विविध हैः रूपवरण संगारः ७ः पुत्राको जोड़ा आद
रवर्ग हैः ८ः हटिको एक सत्तः रागद्वंद्व सरताने सति को मति परम प्रीतः ९ः प्राणको जोड़ा
नाडि सुष्मनि हैः आसनको तपः नितिका मुद्रा धेवरि हैः गानको जोड़ा ध्यानः १०ः
सत्येको जोड़ा समाधि हैः योगजु गतिको निसानः ११ः धाँकिको जोड़ा सक्ति हैः मति को
जोड़ा सत्संगतः करणको जोड़ा कारण हैः धरणको धिरतः १२ः मंत्रको जोड़ा तंत्र
हैः तारकतत्व भजपाजपः नामको जोड़ा अनाम हैः जितको सिय आपे आपः १३ः विं
डुको जोड़ा नाद हैः सभके जोड़ा जोर न्याचेतः रहि विधिसव सिद्ध होवैः जैसे मित्रै रत्नचेत
१४ः सुन्यको सुन्य हैः मोहो सुन्य वेतिचेतको भवेतः भजनमा भन पूरण भीः जैसे रज

मातेरुः १४: जाहेकोमोनजोहोहे: ताहोकोतोनजोरनुयोग: फलफलसभहोवे: ५:
जैसेसिचै: पानिकेसयोग: १५: काहे: सतिधरुनोभारसभजोरनुभैसविधिप्रोग:
प्रककेउनुभयेउनुनमिलिवपरै: नहिसंयोग: १६: सरगणकोगतिनिरगणहै: रंजं
कोनिरज्जन: अकारकोत्तामिनीरंकारहै: भवोभयेभज्जन: १७: अतसतलआदिहै: ता
कोजोरण: नाप्रहिमनविचसभसेतहै: १८: एकेसुन्येनाहि: आकेसुन्येभयापरणहोवे: स
भमितैतोहि: १९: हो: हो: हमारयाणवुहै: कोहिसज्जन: विरलागौर: अन्धदिपानदेस
५: पकुलानवतै: नरहावनारि: ॥ २०: ॥ ॥ शितीश्री: असुस: सजोगविज्ञानभ भेदि
भाषापंचमउपरैस: ॥ ५॥: शेरा: ॥ जसलाईहामिलेमान्दछोवत्यादेखतिन तोंहों॥

तिमिरेपो मा रौ नमन्दौ देषारनुताघटमौमोः १: श्रोहि साहेवमानौ हामिनामएकस
माई: जत्केकाणानिरंतरजान्यजानिनपारै: २: कारुकेघटमानगुमानवैठे: कारुके
राजकाज: धनजनकविकोमनदुटे: जैसेपेपिपरवाज: ३: तुमुकोकैसेमानौ: पुमानभा
करनैमनकोकाज: काजकामसभयोदि: जयवैठे: मनमोहगराज: ४: तवमैमानौनि
अप: सांचाभगतजानि: कारुन्यावरुन्याकेतायहिगयअभिमानि: ५: विजकोमवो
गतिकालहै: पांचभूत: पांचभूतकोमनहै: मनकोअमनअवधुत: ६: गुराकोसा
नहै: मायाकोजात: हितुहितसक्तिकालकोकात: ७: कुंडलिकोपुस्तभमनहै: मन
कोसंगतिरेत: भाविभूतरितुकालहै: कालभवस्थाकोचेत: ८: चेतभवस्थाजामिले:
चेतिचेतकोचिचार: अमनसामनपिलिजितै: सकलसंसार: ९: जैसाकोतैसाजानिरहै:

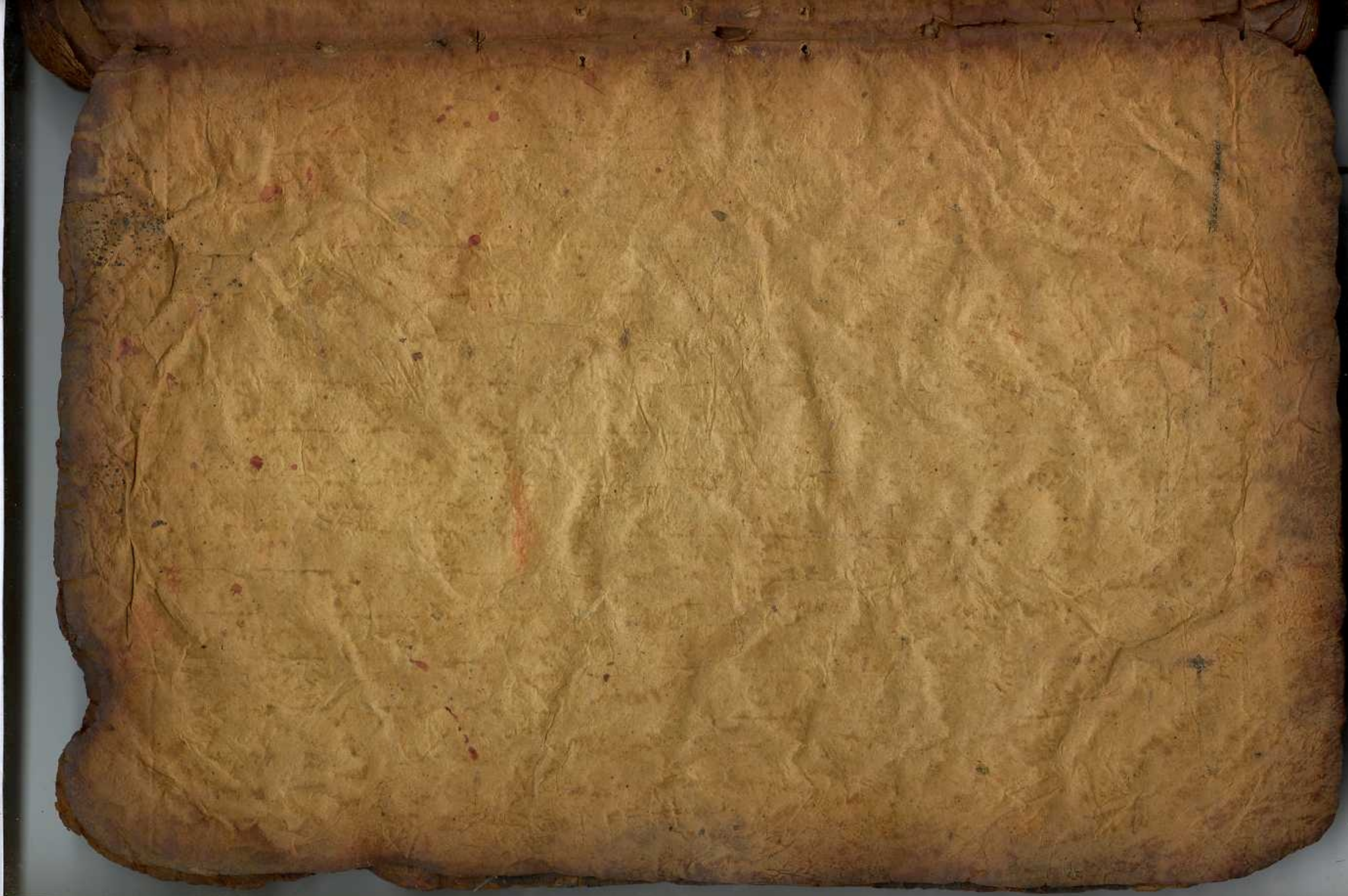

चिरसाठरिठारुईः १०: महामयज्ञानसहस्रहोः भावेधलेकउत्तः परमआत्माआनेदभा
दिआपैजानुःकेउत्तः ११: भावभूतमतमारिः गतिअभावमतसमारिः पांचप्रकृतिवसकारिः
रामरूपसहजैपारिः १२: सपनामलेनामैकोहैः रामलेवाहैरामः ससिधरससिद्धकोहैः कस
कोकलनवामः १३: नाउलेनामसमकहैः बुझोकाकोकोनकापः ननुग्याननिकामनहि
नामसधिकोनवतामः १४: वतारितोनामैनिकोहैः नामननुग्याकोकोनकापः मेदकोमा
प्रापरणभयामतिपूरणहोईः १५: धनजनदुषाज्ञानदुईः दुईः मनप्राणलार्हैः विषभवा
रकोमतिः विषप्रवतचलिजाईः १६: निरविषयेकोमाहामतवरोवरछाईः १७: कोहैणसिधरः
धरकतहरिपरमाया लार्हैः मायाकोमायाभानन्दबुझसिधमेरगांयां गांईः १८: गुणसिद्धि
देवाउत्तुः ज्ञानसिद्धिकाहनुदनामः १९: कारिणकारिकारणहूँः फलप्रकाशः रससाईजति
मन्मातेचलतसुवासः २०: ॥ इति श्रीभक्तसामाधानामः निर्मुक्तात्मविनिर्भरयोगोनामषष्ठमोऽध्यायः ॥
॥ ८ ॥ इतिसम्बत १८८२ सालीमतिआषाडवदि १३ रेज ३ तत्तरिनेकालुषत्रिस्वरुस्तलिपिते शुभ

ASHA ANJLIVES
2522

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

ॐ नमो

ॐ

ॐ

ॐ

ॐ नमो

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

ॐ नमो

ॐ

ॐ नमो

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

